פולע טאבעלע פון דער מלוכה=לאטעריע זעה 12=טע זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

היינט 16 זייטען

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 165 | לאדז, פרייטאג ג׳ מנחם אב תרצ״א | נייגטער יאהרגאנג | Łódź, Piątek, 17 lipca 1931 r. | № 165

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224=71 — Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

יודישער הילפס=פעראיין
„תומכי אורחים"
18 פאמארסקא 18

זונטאג, דעם 19=טען יולי 1931
ווערט איינגעארדענט דורך דעם פעראיין
„תומכי אורחים"

פארק
„העלענאוו"

• אגרויסער גארטען=פעסט •

מיט אנ׳איבעראשענד רייך פראגראם, וואס לאדז האט נאך נישט בעוויזען צו זעהען.

אונטערשטיצט
—די אומזיסטע קור!—

בילעטען צום פרייז פון —.1 זל. און פאר שילער און קינדער 50 גר. איז צו בעקומען אין פעראיינס=קאנצעלאריע פאמארסקא 18.

אונטערשטיצט
—די אומזיסטע קור!—

נאך קורצע שווערע ליידען איז נעבטען געשטארבען אין עלטער פון 60 יאהר מיין ליבע פרוי, אונזער טייערע און אונפערגעסליכע מוטער, שוויגערמוטער, גרויסמוטער, שוועסטער, שוועגערין און טאנטע

נ״ע צפורה ראכל אשת ר׳ חיים יהושע נ״י בייזער

(געבוירענע פערטשאק)

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 17=טען יולי 1931, 12 אזייגער בייטאג, פון טרויער=הויז נארוטאוויטשא 29, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער פריינד

ה׳ אדאלף פערעלמאן

צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זיין ליבער פרוי

נ״ע רוזשא (געב. סעגאל)

לייביש שפירא און פרוי

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער פריינד

ה׳ אדאלף פערעלמאן

צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער פרוי

נ״ע רוזשא (געב. סעגאל)

יעקב דעגעבשטיין און פרוי

דעם טיפסטען בייליד דריקען מיר אויס דער שווער-געטראפענער פאמיליע קלובסקי צוליב׳ן טויט פון זייער פאטער אונזער גרינדער און לאנג-יעהריגער מיטגליד

נ״ע אהרן קלובסקי

זיין אנדענקען פון זיין אונערמידליכער ארבייט לטובת אונזער אינסטיטוציע וועט ביי אונז אייביג בלייבען אין זכרון. און דער פאמיליע זאגען מיר דעם טראדיציאנעלען המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבילי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון „אהבת תורה" וואלבארסקא 20

צו דער פערלאבונג פון אונזער ווערטען פריינד און קאלעגע

חבר שמואל עלקאן

מיט פרל. צעשא ריכטער

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

קאלעגען און פריינדינס

העלא בערלינער
רוזשא אייזענבוים
שמואל מאריאמפאלסקי
ידידיה קאכאנסקי
ישראליק קאכאנסקי
טוביה אפאטאווסקי

מזל-טוב!

א הערציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבע טאכטער און שוועסטער

יאדזשא וואוידיסלאווסקי

צו איהר פערלאבונג מיט העררן

לייביש וואולשטאט

זאל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין.

מוטער: זעלדא וואוידיסלאווסקי
ברידער: לייביל וואוידיסלאווסקי
ישעי וואוידיסלאווסקי
שוועסטער און שוואגער יאקוב און צעלא באקאלארסקי

ייִן כשר

אויב איהר האט נאך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראזינען-ווייין „פראגרעס" № 7

דאן איבערצייגט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע הנאה צו האבען פון גוטען וויין, וואס קאסט זעהר ביליג.

צוליב רעקלאמע פערקויפען מיר א פלאש פון א 1/4 ליטער גוטען ראזינען וויין ב׳ 7 נאר 65 גראשען

א באמשינקע דעם זעלבען גומער 1.50 זל. • א קווארט 2 זל.

אלע סארטען וויינען פון דער פירמע „פראגרעס" איז צובעקומען ביי ח. בלאבקעט, גלובנא 62 אין וויין-געשעפט.

לעדיגע פלעשען צאהלען מיר 5 גר. פאר 1/4 ליטערדיגע, צו 10 גר. פאר באמשינקעס און קווארטעס. מים אבטונג

וויין= און מעהד=פאבריק פירמע „פראגרעס"

אלטער מארק 2, טעל. 82-184

דאנקזאגונג

דעם הערציגסטען דאנק דריקען מיר אויס די אלע, וועלכע האבען אנטייל גענומען אין דער אפצייכנונג

לטובת „אהבת תורה"

און אונז צוגעהאלפען צום זיגרייכען ערפאלג. אין נאמען פון דער פערוואלטונג ווי אויך פון די 400 ארימע קינדער זאגען מיר אייך דעם הערציגסטען יישר כח.

די פערוואלטונג פון „אהבת תורה" וואלבארסקא 20

W dniu 16 b. m. po krótkich lecz ciężkich cierpieniach zmarł przeżywszy lat 62 mój ukochany mąż, nasz drogi ojciec i dziadek

B. P. WILHELM HENDLER

b. kupiec i obywatel m. Łodzi

Wyprowadzenie drogich nam zwłok nastąpi dziś, w piątek, dn. 17 lipca o godz. 3 p. p. z domu żałoby przy ul. Traugutta (Krótka) 14.

O strasznym tym ciosie zawiadamiają pozostali w głębokim smutku i żalu

Żona, córka, synowie, synowe, wnuczki oraz rodzina.

Uprasza się o nieskładanie kondolencji.

מעבעל

שלאף-צימער, עס-צימער,
קינדער-צימער,
קאמפלעטע איינריכטונגען,
ווי אויך איינצעלנע שטיק

אין א גרויסן אויסוואהל צו ביליגע פרייזן פון דער בעוואוסטער מעכאנישער טישלעריי

ווסכאדניא 64 **שופמאן און קאמפ.** ווסכאדניא 64

הויפטפערקויפסשטעלע: עפשטיין, נארוטאוויטשא 18

גאסטראלען פון דער ווילנער טרופע

XVI יאר   XVI יאר

15-יעריקער יובל-טורנע אנפ. מ. מזאה.
לאדזשער שטאט-טעאטער

היינט, פרייטאג, דעם 17-טען יולי, 9 א זייגער אין אוונט

ברויט-מיהל

שבת 12 פארמ. צוליב פראבן פון 200,000 ווערט נישט געשפילט

שבת, 4 נאכמ. — **מאטקע גנב** (– מיט –
שבת, 9 אוונט — **קדוש השם** (א. סאמבערג

גאסטסטע פרעמיערע: „200,000" פון שלום עליכם (גרויסע נעווינס)
רעזשי: י. ראטבוים דעקאר. און קאסטיומען: אנדזשיי פראנאשקא
מוזיק: הענעך קאן. לירער-טעקסטן: מ. בראדערזאן.

15-יעריקער יובל-פייערונג – מאנטאג, 20-טן יולי
פייערליכע אקאדעמיע אין זאל פון שטאטראט
מיטוואך, 22-טן יולי פייערליכע יובל-פארשטעלונג

האנדעלס-קורסן

פאר ארטאדאקסישע יוגענד און לעהר-אנשטאלט

פון ל. פאסטערנאק, לאדז

פיעטריקאווער 18—פילסודסקיעגא 41

טעלעפאן 16-157

מיר מאכן בעקאנט דאס צום נייעם שול-יאהר 1931/32 ווערן געעפנט האנדעלס-קורסן ספעציעל פאר ארטאדאקסישע יוגענד קאנצעסיאנירט פון קוראטאריום.

דאס לעהר-פראגראם נעהמט ארום די אלע געגענשטאנדען וועלכע ווערן ווייטער אויסגערעכנט:

1) **איינצעלנע און דאפעלטע בוכהאלטעריע** סיסטעם אמעריקאנער און איטאליענישע
2) **פוילישע שפראך**
3) **קארעספאנדענץ** אין פויליש און דייטש
4) **האנדעלס-רעכט**
5) **האנדעלס-לעהרע**
6) **ווארען-קענטעניש**
7) **פרעמדע שפראכן** דייטש און ענגליש
8) **ווירטשאפטס-געאגראפיע**
9) **סטענאגראפיע**
10) **מאשין-שרייבן**

די קורסן קומען פאר טעגליך פון 7 – 10 אוו. אין שול-לאקאל פון ל. פאסטערנאק, לאדז, פיעטריקאווער 18 – פילסודסקיעגא 41, טעל. 16-157. אינפארמאציעס און איינשרייבונגען אין שול-קאנצעלאריע טעגליך פון 11–1 און פון 5–8.

מיט אכטונג די ליישונג.

מאשין-מצות

ווערט געבאקן אלע טאג פרישע און דינע ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סוכארקעס לויט קארלסבאדער סיסטעם

מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-בע-קאנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראל בעוואוסטער צוקערניע

ב. ווינבערג

38 פיעטריקאווער 38

:–: טעלעפאן 82-143 :–:

אכטונג! עס ווערן אויך ארויסגעגעבן פריהשטיקען, אוונט-ברויטען ווי אויך לארסקע מיטאגען

CIECHOCINER

וולאצלאווסקא-גאס
ווילא „Wiktorja"

Dr. med. W. Łaski

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

נעמט אן פון 1-טען יוני, 1931

אכטונג! שטיצט די ארימע קראנקע

וואס בעקומען אומזיסטע
מעדיצינישע און באהאנדלונגס-הילף ביי

„מחזיקי חולים"

מיר בעטען אלע מיטגלידער און סימפאטיקער, ווי אויך די אלע, וואס האבען געהאט ווען א נוצען פון „מחזיקי חולים" צו קומען זעלבסט, ווי אויך צו שיקען זייערע קינדער אין קאנצעלאריע פון פעראיין קילינסקי 120 און זיך רעגיסטרירען אלס מיטהעלפער צום

• בלומען-טאג •

וואס קומט פאר מאנטאג, דעם 20-טען ליפיעץ.

די פערוואלטונג.

בעמערקונג: די צייט איז קורץ און די הילף איז דרינגענד.

פארוואס זענען נישט האנארירט געווארן 3 טשעקען?

מאנטאג דעם 11 מאי ה. י. האט די פירמא „וויגאדא" אין טארן געקויפט ביים ה' מ. רייזפעלד אין לאדז, פאמארסקא 8, 15 דאמען פאלטענעס. צוליב דעם וואס די טשעקען האבען פארשפעטיגט מיט זייער אנקום צום ה' רייזפעלד אויף א טאג האט ה' ר. פערקויפט די פאלטענעס. די צוגעשיקטע טשעקען האט ער ביי זיך איינגעהאלטען, און געשריבען, אז ער האט געטון א פעהלער מיט דעם, וואס ער האט פערקויפט די אפגעשיקטע סחורה. דערפאר וויל ער זיך רעהאביליטירען ארויסשיקענדיג באלד אנדערע סחורה. צוליב דעם, וואס ה' ר. האט די אפגעשיקטע סחורה פערקויפט, ווי אויך צוליב פערשידענע פערטרויליכע ידיעות, האט די פירמע וויגאדא געגעבען א נייעם טערמין, בכדי צוצושטעלען די פאלטענעס, צוליב דעם, וואס ביז אין אנגעוויזענעם טערמין, האט די פירמע וויגאדא די סחורה נישט דערהאלטען, האט זי צוליב דעם נישט האנארירט די 3 טשעקען.

בעמערקונג: נאך דעם פאקט האט די פ. ר. געשיקט איינינע בריף, וועלכע האבען זיך סותר געווען, און די געגעבענע פערפליכטונג צוצושטעלען אונבראנירעם, אנשטאט די פאלטענעס, ביז'ן טערמין פון צאהלבארקייט די טשעקען נישט דערהאלטען. די אחריות דערפאר פאלט אויסשליסליך אויפ'ן הערן מ. רייזפעלד.   מיט אכטונג

KONFEKCJA MĘSKA I DAMSKA

„WYGODA", Toruń, Różana 5

דער ניי-ערעפענטער כשר'ער

פענסיאנאט „VITA"

ווישניאווא גורא

(ווילא ראזענבלום) פלאץ שטיפט אמפפעהלט זוניגע מעבלירטע צימערן מיט געשמאק-פולער בעקעסטיגונג צו זעהר מעסיגע פרייזען. ערשט-קלאסיגע בעדינונג. דער פענסיאנאט איז מא-דערן און היגיעניש איינגעארדנעט. צו ערפאהרען אין לאדז ביי יאקובאוויטש פיעטרקאווער 34 און ראוויצקי פיעטרקאווער 34 נאר פרייטאג און שבת און אויפ'ן ארט

יעדער איינציגער

האט זיך איבערצייגט, אז פאר **מעבעל**

דיוואנען, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן שענקעוויטש 23

טעלעפאן 00-191.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

וואו פערברענגט מען די אוונטען אין די הייסע טעג?

S. Galuszyński

נור אין גארטן PIOTRKOWSKA 113 – אין הויף –

איליגאנג פריי ◆ איליגאנג פריי

צוקערניע און מלעטשארניע

קאנצערט פון ארקעסטער פון 28-טן קאניאווער שיסער-פולק

בעמערקונג: דער איינגאנג איז אויך פון אל. קאשטשושקי 50

7-mio kl. szkoła prywatna Nr. 1

H. LITWINA

ul. Brzezinska 5

חדר שולע בית-ספר תורה ודרך-ארץ

בזשעזשינער 5

דערמיט ווערט מיטגעטיילט, אז אין מיין חדר שולע ווערן אנגענומען תלמידים אויפ'ן נייעם שול-יאהר 1931/32. איינשרייבונגען קומען פאר אין קאנצעלאריע פון דער שולע יעדען טאג פון 9 ביז 2 א זייגער בייטאג

מיט אכטונג **ה. ליטווין**

בעמ.: אין גן-ילדים ווערען אנגענומען קינדער פון 5 יאהר אן

צו דער פערלאבונג פון אונזער וו' פריינד
ה' שמואליק עלקאן
מיט פרל. צעשא ריכטער
גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען א גליק-ליכע צוקונפט.   ראכעלא יודענהערץ,
דוד פאקולא און פאמיליע.

א לאקאל אין קאלושקי

נעבען מארק אין נייעם הויז בעשטעהענד פון א געוועלב און 2 צימערן און קיך צוועקמעסיג בעזונדער נעאייגנעט אויף יעדער ארט אונטערנעהמונג אהן אפטרעט-געלד איז פון זא-פארט איבערצוגעבען צו ערפאהרען ביי ס. דרעס-לער נאווראט 93.

פלעצער

פון דער נייער פארצעלאצ-יע ביים סאמע טראמוואי אויף דער נאפיורקאוו-סקא 157 צו פערקויפען צו ערפאהרען. ביים ווירט.

השבת אבדה.

ס'איז פערלוירען געווארען א גאלדענער זייגער

„Tavanes Watches" מיט א קייטעל דובלע. אפצוגעבען געגען גרויסער בעלוינונג אין פריזיר-אנשטאלט זשעראמסקיעגא 84.   6868

פאר מאנגליידענדע

ראבארבער-וויין,
פעפסין-וויין

אין פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער ווייןהאנדלונג פון

E. SZYKIER

Północna 1, tel. 107-84

א שותף

א לאנגיעהריגער פאבריקאנט זוכט א שותף מיט א קאפיטאל פון איניגע טויזענט דאלאר צו פאבריצירען בוימוואל-ארטיקלען מיט געזיכערטע פערדינסטען אהן ריזיקא. אפערטען אין אדמיני-סטראציע אונטער „פאבריקאנט"

Dr. Różaner

ספעציאליסט פון הויט און וועגערישע קראנק-הייטען און קינדערלאזיגקייט

נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 98-128

נעמט אן פון 8–10; 5–8 אוונט

Dr. med.

M. Rosenthal

ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקה.

11-go Listopada 19 (קאנסטאנטינער)

telefon 223-34 טעלעפ.

נעהמט אן אין דער היים פון 4 ביז 7 אוונט און לעטש-ניצע „פעטאץ" ליטעוואווסקיעגא 1 (עלעקטאגראפער-גאס) פון 1—2 נאכמיטאג.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט ראסמעטיק.

– – טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונט. – –
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
– בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. –

וויזיט 3 זל.

Skarbonka dziecka

jest ważnym pomocnym czynnikiem dla Szan. Pani przy wychowaniu swego dziecka. Uczcie Szan. Panie swą dziatwę oszczędności, a dużo pociechy przysporzy ona Wam kiedyś. Darowanie dziecku dla jego skarbonki zaoszczędzonych przy zakupie groszy, napewno sprawia Szan. Paniom specjalną przyjemność, a każdy zakup pięknego subtelnie perfumowanego mydła „Kołłontay z pralką", daje Szan. Paniom natychmiast oszczędności w gotówce, pominiając już całkiem dłuższą trwałość i oszczędność drogiej bielizny. Kupując więc prócz mydła „Kołłontay", wyśmienitą i nadzwyczaj tanią „Kołłontay'a sodę do bielenia". oraz najlepszy i najtańszy proszek mydlany „Boraxil" przyczynią się Szan. Panie do częstego napełnienia skarbonki swej dziatwy.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

וואַרקשטעל
פון **שירמס**
און שפאציר-שטעקענס
ס. פייגענבוים
לאדז, באַרוטאַוויטשאַ 19
עמפּפעהלט אין אַ רייכען אויסוואַהל פון קאָלירטע דאַמען- און מענער-שירמס און שטעקנס צו קאָנקורענץ-פּרייזען
נעמט אָן אַלער לײי רעפּעראַטורן פון שירמס און שטעקנס

„SANATO"
כירורגיש-וועכנעריז-אַנשטאַלט
אַגראַראַוואַ 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
גינעקאָלאָגיש-וועכנעריז-אַבטיילונג
ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד רייטלער-קוריאַנסקאַ ד"ר מעד. וו. אייכנער
פּרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאַס צוזאַמען מיט פערהיט-ונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פּאָלאַקאָוו
כירורגישע אַפּטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאַנטאָר
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
אויגען-אַפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראַוש
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 11 ביז 12 נאָכמיטאָג.

קינא-טעאַטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און ווייטערע טעג!
פּרעכטיגער דאָפּעל-פּראָגראַם!
נאָר דיך האָב איך געליבט
וואונדערשעהנע דראַמע. — אין די הויפּט-ראָלען:
Mady Christians i Jan Stüwe
גרעפין לואיזא קאַבורסקאַ
עראָטישע דראַמע. — אין דער הויפּט-ראָלע:
Erna Morena
אכטונג, זומער-סעזאָן! אָנהויב פון די סעאַנסען: אין געוו. טעג 5.30 נאָכמ. שבת, זונטאָג 3 אַ זייגער בייטאָג
דער זאַל ווערט מעכאַניש ווענטילירט

Koncesjonowane kursy kroju i szycia
A. ROGOZIŃSKI, Piotrk. 85
tel. 212-34
נעהמט אָן איינשרייבונגען אויף קורסען פון צושניידען קליידער און דאַמען בלוזען טעגליך פון 6–8 אָוונט, אַ חוץ פרייטאָג, שבת און זונטאָג.
בעמ.: אַ גרויסער אויסוואַהל פון מענער- און דאַמען-אויסשניטען.

זיכערע הילף און א רפואה
אהז א אפּעראַציע, אָן בלוט, אהז א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאַר קראַנקע אויף הילעס פאַר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאָפּ, אָדער אזוי ווי א וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם כוס און דער קראַנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטערבליך. ספּעציעל גוטע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פּראָפעסאָרן מיט מיינע בע-האַנדלונג און פון דימשן טראָפּעסאַר

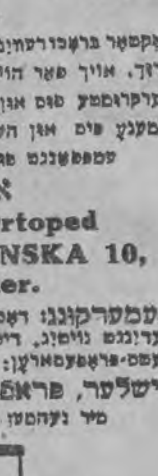

דאָקטאָר ברעכורטשונג בעזאָרגען זיכער דעם שמערצען און געפעהרליכסטען בראָך. אויך פאַר הויקערס לייטגונגען מיט הייל-באַרטעטען און אַפּאַראַטן פאַר פערקרימטע פיס און פלאַך-פוס ספּעציעלע איינלאַגען אין די שיך. קונסטליכע גליעדער פיס און הענט, גוטע זאָקען פאַר די גראָסטע קראַנקע אָדערן.
עמפּפאַנגס פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.
אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאָס פּערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אומ-בעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאַלגענדע אוניווערזי-טעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר בעראַנטש, פּראָפ. דר. י. מאַ-רישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן טערויכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאַגונג.
דעם ה, ספּעציאַליסט י. ראַפּאַפּאָרט, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 דריק איך אויס מיין דאַנקבאַרקייט פאַר איינהאַלטען מיר די זעהר שווערע ברוך-נאַפּטור אג'ער 25 יאָהר האָב איך געליטען פון שטענדיגע ווייטאָג-אַטאַקען און היינט, אַ דאַנקדעם גרויסען ספּעציאַליסט בין איך פריי פון ליידען און פעהיג צו דער ארבייט. דערפאַר דריק איך אויס אויף מיין האַרציגסטע דאַנקבאַרקייט.
Tema Rozenblum.

Dr. HELLER
ספּעציאַליסט פאַר הויט, וועגערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע
נאַוראָט 2 טעל. 79-89.
נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4—8 אָוענד. פאַר פרויען ספּעציעל פון 4—5 נאָכמיט. פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. med. W. Eychner
גינעקאָלאָג-אַקושער
זגערזשער 11
טעלעפאָן 134—72
נעמט אָן פון 3—4 נאָכמ. און פון 7—9 אָוענד.

Dr. MED. J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מאַרק
טעל. 175-50
נערוון און אינערל. קראַנק. ספּעצ. פון פסיכאָ-נערוועזן.
נעהמט אָן פון 5½—7 אָוו'

DR. MED. Haltrecht
ספּעצ.-אַרצט פאַר הויט און געשלעכטס-קראַנקה.,
נעמט אָן פון 1 ביז 3 נאָכמ. און פון 6 ביז 8.30, אָוו' זונטאָג פון 9 ביז 12 בייטאָג.
פּיעטריקאָווער 10
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

אַ האַלב-געוועלב
צו פערדינגען אין א גו-טען פונקט פּאַסענד פאַר גאַלאַנטעריע, אָדער ראַדיאָ-עלעקטרישע זאכען א. ד. ג. עווענטועל קען אויך זיין א שותף. ס'איז אויך אַבצוגעבען א שעהן גרויס צימער מעגליך צו באַנוצען צום בעוואוינען אָדער אויף א פּראַקטישע אַפּערטען אַפּצוגעבען אין אַדמינ. אונטער „Kape"

DR. MED. L. Pikielny
אוראָלאָג
ספּעציאַל-אַרצט פאַר נירן, בלאָז און אורין-קראַנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעהמט אָן פון 4—7 אָוענד.

ד"ר ראַבינזאָן
פאַדעמביע
גראַנד-פּענסיאָנאַט

Dr. med. J. BETTE
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
Piotrkowska 6, telef. 148-95
נעהמט אָן פון 8—11 פריה און פון 4—6 נאָכמ.

Dr. med. H. Gutsztadt
ספּעצ.-אַרצט פאַר אַקושער און פרויען-קראַנקהייטען
Zachodnia 62
(Śródmiejska 14). Telef. 129-52 טעלעפ.
נעהמט אָן פון 9 ביז 10 און פון 5 ביז 7.

Dr. MED. H. LUBICZ
ספּ. פאַר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראַנק.
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 142-13
עמפּפאַנגס-שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8, זונטאָג און יו"ט 9—1, פאַר דאַמען באַזונדערער וואַרטע-זאַל.

Dr. Z. Rakowski
פאַר אויערן, נאָז, האַלז און לונגען-קראַנקהייטען
קאָנסטאַנטינער 9 טעלעפאָן 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 3—5

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
רענטגען-אינסטיטוט
און ערצליך-דענטיסטישער קאַבינעט
זגערזשער 17, טעל. 116-33
ד"ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק אויגען-קראַנקה. פון 1—2
ד"ר וויינבערג אינערן, הערץ און לונגען פון 1—2 און פון 6—7
ד"ר יוסטמאַן נערווען-קראַנקה. פון 12—2
ד"ר סטופעל רענטגען פון 12—2 און 4—6
ד"ר פּאַפּיערני פרויען- און געבורטס-הילף פון 11½—1
ד"ר קאַנטאָר כירורגישע קראַנקה. פון 5—6
ד"ר ראַקאָווסקי נאָז, האַלז און אויערן-קר. פון 10—11, 2—3 און פון 6—7
ד"ר ראָזענצווייג קינדער-קראַנקהייטען פון 11—12 און פון 4—5
ד"ר רוזשאַנער הויט- און געשלעכטס-קר. פון 1—2
נ. ראָזעס צאָהן-אַרצט פון 9—1
א. גראָדזענטשיק צאָהן-אַרצט פון 3—7
צאָהן-טעכניק, בעלייכטונגען, קאַרפּען, טאַמטען א.א.וו. בײַ דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען א רענטגען-אינסטיטוט. — היילונג פון הויט-קראַנקהייט פון קאָפּ (פּאַרך) מיט רענטגען-שטראַלען, פאַר בעשטראַלונג און דורכלייכטונג, קוואַרץ-לאַמפּען, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע
אַלע מעגליכע אַנאַליזען.
אימפּונגען נעגען שאַרלאַך (שקאַרלאַטין).
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
וויזיטען אין שטאָט.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9—1 פאַרמ.
באַזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

PALMA-PATENT
8-וונג, לעטניקעס!
אנשטאָט זיך באַרגען א בעט אויף אפּגוי-געלד פערזעהט אייך בעסער פאַר'ן זעלבען געלד מיט אַ'עכט פּאַטענטירט בעט מיט א מאַטראַץ
Palma-Patent
וואָס איז אַלעמען בעקאַנט מיט זיין פּראַקטישקייט, דויערהאַפטיגקייט און עסטעטישקייט מיט א גאַראַנטיע אויף 8 יאָהר.
אויף לאַגער שטענדיג א גרויסער אויסוואַהל לעזשאַקעס, פעלד-בעטלעך, פעלד-בענקלעך — ווי אויך —
מאַטראַצען גאַבעטע, שאַטקאַווע און קאַנאַדיסקע קאָזעטקעס, טאָפּטשאַנעס, מעטער-מאַסען
רעעלע בעהאַנדלונג! פאַבריקס-פּרייזען זעמטליכע רעפּאַראַטורען;
הורט לאָדז, פּולנאָצנאַ 24, טעל. 131-85 דעטייל

— Jest do — **LOKAL** — przy ul. —
odstąpienia **Piotrkowskiej**
(między Cegielnianą a Narutowicza) na pierwszem piętrze z kompletnem urządzeniem i telefonem, nadający się na instytucję **bankową, społeczną** lub na **skład towarów.**
Zgłoszenia telefonicznie Nr. 150-66 od godz. 9 do 2-giej po południu, codziennie, z wyjątkiem niedziel. 8960

„ESTOL"
בעזייטיגט **אַדטשיסקעס** מיט'ן וואָרצעל
בערוהיגט דעם וועהטאָג.
פּרייז פון 1 פּלאַסטער 30 גראָשן. צו בעקומען איבעראַל.

אכטונג, ציימונגס-פערקויפער!
די פערוואַלטונג פון אונפּאַרטייאישען ציימונגס-פערקויפער-פעראיין מאַכט בע-קאַנט, אַז דעם 27 ד. מ. ד"ה מאָנטאָג 6 א זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר
א פערזאַמלונג
אין אייגענעם לאָקאַל וסכאָדניאַ 34 מיט דער טאָג-אָרדנונג: 1) קאַסע-בעריכט פון הכנסות און הוצאות, 2) אויסקליבען א צווייטע רעוויזיאָנס-קאָמיסיע אויף דער שטעל פון די אַפּגעזאַגטע. מיט אכטונג די פערוואַלטונג.

פראנקרייך מסכים צו געבן הילף דייטשלאנד

פאליטישע בעדינגונגען שטעהען שוין נישט אין וועג

נעכטיגע קאנפערענץ אין פאריז צווישען פראנקרייך, אמעריקא און דייטשלאנד

פ אַ ר י ז, 16. (טו) לויט אַן׳אָפיציעלען בע־ריכט פון דער נעכטיגער פאַרמיטאָג - קאָנפע־רענץ צווישען די מיניסטאָרען פון פראַנקרייך, אַמע־ריקאָ און ענגלאַנד, האָט זיך די קאָנפערענץ בע־שעפטיגט מיט דער לאַגע אין דייטשלאַנד און מיט די שריט וואָס דאַרפען אָנגענומען ווערען צו פער־לייכטערען דעם קריזיס.

נאָך דער קאָנפערענץ האָט פרעמיער לאַוואַל ערקלערט אַז דער בעזוך פון די דייטשע מיניסטאָרען אין פאַריז וועט פאָרקומען פריהער ווי מען האָט גערעכענט.

פ אַ ר י ז, 16. (ספ. טעל) די סענסאַציע פון טאָג איז אין פאַריז די קאָנפערענץ צווישען די דריי מלוכות. עס קורסירען פערשידענע השערות וועגען דער דאָזיגער קאָנפערענץ, נאָר קיין קאָנקרעטע בעשלוסען ווייסט מען נאָך נישט. עס ווערט דערוויי[ל] אַלץ געהאַלטען בסוד.

פון פראַנצויזישע אָפיציעלע קוועלען גיט מען איבער אַז פראַנקרייך וועט נישט געבען די דייטשען קיין קרעדיטען אָהן רעאַלע גאַראַנטיעס. עס איז אָבער אַ פאַקט אַז פאָליטישע גאראַנטיעס שטעהען שוין נישט אין וועג אַזוי אַז צווישען פאַריז און בערלין זאָל שוין זיין האָבען געקומען צו אַ פערשטענדיגונג ,וועגען וואָס מען וועט זיך ערשט דערוויסען אין עטליכע טעג אַרום.

די פראַנצויזישע רעגירונג זאָל האָבען אַרויס־געגעבען אַ קאָמוניקאַט אין וועלכען זי רעדט אַרום איהר שטעלונג צו דייטשלאַנדס לאַגע. פון דאָזיגען קאָמוניקאַט איז צו זעהען אַז פראַנקרייך קוקט שוין נישט מיט אַזעלכע שטרענגע בליקען אויף דייטש־לאַנד און עס ווערט דאָרט געגעבען אָנצוגעהערען אויף פראַנקרייכס נייעם מילדערענדען קורס בנוגע דעם דייטשען שווערען פינאַנציעלען קריזיס.

אין בערלין איז רוהיג

ב ע ר ל י ן 16 (טו) אין בערלין א ז דאָנער־שטאָג אויך געווען רוהיג פאַר די בענק, וואָס זע נען הייגט געעפענט געוואָרען איז מעהר נישט גע־ווען קיין אָנגעלויף, די גויט פאָראָרדנונג פון דער רעגירונג האָט געהאַט אַ גרויסע ווי־קונג. בלויז ביי די שפּאָר־קאַסעס הערשט נאָך אַ געדראַנג.

אין ניי־קעלן איז פאַר דער שטאַטישער שפּאַר־קאַסע געקומען צו רויבערייען צווישען דעם עולם מיט די בעאַמטע, נאָר די אויפגערעגטע געמיטער זענען דורך די קאַסע־פערוואַלטונג בערוהיגט געוואָ־רען.

אפגעלעגט מאקדאנאלדס בע־זוך אין בערלין

ב ע ר ל י ן 16 (טו) צוליב דער נעפּלאַנטער קאָנפערענץ אין לאָנדאָן דעם קומענדיגען מאָנטאָג, איז אָפּגעלעגט געוואָרען מאַקדאַנאַלדס בעזוך אין בערלין, וואָס האָט געזאָלט פאָרקומען הייגט פריי־טאָג.

רייכסקאַנצלער ברינינג און אויסערן־מיניסטער קורציוס זאָלען דאָנערשטאָג אָדער פרייטאָג פאָהרען קיין פאַריז, צו דער מיניסטאָרען־קאָנפערענץ.

היינטיגע עקספערטן = קאנפערענץ

וועט זיך פערנעמען מיט דייטשלאנד׳ס שווערע פינאנצ. לאגע

ל אָ נ ד אָ ן, 16 (טו) „דיילי העראַלד״ גיט איבער, אַז די ענגלישע רעגירונג לאַדעט איין די מיניסטאָרען־קאָנפערענץ צוליב דעם, וואָס זינט דעם הובער־פּלאַן פיהלט ענגלאַנד די נויטווענדיגקייט זיך צו פערנעהמען מיט דער פינאַנציעלער לאַגע פון דייטשלאַנד.

די קאָנפערענץ פון די עקספערטען, וואָס קומט פאָר היינט פרייטאָג וועט זיך פערנעהמען בעזונדערס מיט דער פראַגע וועגען דער בעציהונג פון פראַנקרייך צום הובער־פּלאַן. ענגלאַנד איז אין דער מיינונג, אַז פראַנקרייכ׳ס שטעלונג צום הובער פּלאַן איז נישט בעפרידיגענד. די קאָנפערענץ דאַרף זיך פערנעמען מיט׳ן ענטגילטיגען ציל אויסצוגע־פונען פערלייכטערונגען פאַר די דייטשע פינאַנציע־לע שוועריגקייטען.

מאַקדאָנאַלד און הענדערסאָן וועלען מאָנטאָג צוריקקומען קיין לאָנדאָן, כדי צו זיין אנוועזענד אויף דער מיניסטאָרען־קאָנפערענץ.

דייטשלאנד פלאנעוועט איינצופיהרען

א מאראטאריום אויף 2 יאהר

ב ע ר ל י ן, 16 (ספ. טעל.) די דייטשע רע־גירונג פערנעמט זיך זעהר אינטענסיוו מיט אויס־אַרבייטען אַ רייה פּלענער צו בעקעמפען דעם פי־נאַנציעלען קריזיס.

ווי מען גיט איבער שטעהט אין דער ער־שטער רייה דער פּלאַן איינצופיהרען אַ מאָראַטאָריום אויף 2 יאָהר.

ב ע ר ל י ן 16 (ספ. טעל.) אין די בערלי־נער פאָליטישע קרייזען קורסירען קלאַנגען, אז די דייטשע רעגירונג זאָל פערעפענטליכען אַ מאָראַ־טאָריום אויף 2 יאָהר אויף די אויסלענדישע חובות און פערפליכטונגען.

אמעריקא קוקט אפטימיסטישער

אויף דער לאגע אין דייטשלאנד

נ י ו - י א ר ק 16 (טו) אין „וויימען הויז״ קוקט מען שוין אָפּטימיסטיש אויף דער ענטוויקלונג פון דער לאַגע אין דייטשלאַנד.

דעם שטאַרקסטען אינטערעס האָט אַרויסגערו־פען די ידיעה, אַז די ענגלישע רעגירונג האָט איינגעלאַדענט די אייראָפּעאישע מלוכות אויף אַ קאָנפערענץ קיין לאָנדאָן אויף מאָנטאָג. די אַמערי־קאַנער רעגירונג האַלט זיך ווייטער נישט געענדערט ביים פּרינציפּ נישט זיך צו מישען אין די אייראָ־פּאישע אינטערעסען. עס האָט אָבער דעם איינד־רוק, אַז אַמעריקאַ וועט שיקען צו דער קאָנפערענץ אַ בעאָבאַכטער.

וואָס שייך די קרעדיט־פּאָליטיק שטעהט אַמע־ריקאַ אויפ׳ן שטאַנדפּונקט, אַז כל זמן פראַנקרייך וועט זיך נישט בעטייליגען אין אַן׳אינטערנאַציאָנאַ־לע קרעדיט־אַקציע, זאָל די פעדעראַל־באַנק נישט געבען קיין געלד.

—=:§:=—

ניו־יארקער בענק האנארירען די דייטשע טשעקען

נ י ו - י אָ ר ק 16 (טו) די פיהרענדע ניו־יאָרקער בענק האָבען בעשלאָסען ווידער צו האָנאָרירען די דייטשע טשעקען.

אויסגעפיהרט דעם טויט־אורטייל

איבער דעם יודען שטיינבערג אין טאראנטא

ט אָ ר אָ נ ט אָ, 16 (יט״אַ טעלעגראַפיש) צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון קאַנאַדע איז דאָ נעכטען אויסגעפיהרט געוואָרען דער טויט־אורטייל איבער דעם יודען אברהם שטיינבערג, וועלכער איז בעשולדיגט און געמשפט געוואָרען פאַר׳ן ערמאָרדען זיין שוועסטערקינד און שותף שמואל גאָלדבערג.

די בעשולדיגונג האָט זיך אויסשליסליך גע־שטיצט דערויף, וואָס גאָלדבערג איז געהרג׳עט געוואָרען דורך אַ קויל, וואָס האָט געשטאַמט פון דעמזעלבען קאַליבער, וואָס שטיינבערג׳ס רעוואָלווער.

נישט אַכטענדיג דערויף, וואָס זעהר פיעל אָרגאַניזאַציעס, יודישע און קריסטליכע׳ האָבען זיך געווענדעט וועגען בטל מאַכען דעם אורטייל, איז די בעגנעדיגונג נישט געקומען.

—

אפעלאציע־געריכט בעשטראפט לאדזער פאר שטימען בעת די וואהלען

אויף פרעמדע נעמען

וואַרשאַ, 16. (טעלעפּאָניש). אין אַפּעלאַציע־געריכט איז פאָרגעקומען דער אַפּעלאַציע־פּראָצעס געגען די לאָדזער אליעזר שראַצקי און משה ביבער וועלכע זענען דורכ׳ן לאָדזער געריכט בעשטראָפט געוואָרען דער ערשטער אויף 3 חדשים אַרעסט און דער צווייטער — 2 חדשים, פאַר שטימען בעת די סיים־וואַהלען אויף פרעמדע נעמען.

דאָס אַפּעלאַציע־געריכט האָט בעשטעטיגט דעם אורטייל פון לאָדזער געריכט און אָפּגעלעגט דאָס אויספיהרען דעם אורטייל אויף 3 יאָהר.

וויצמאן אפגעפאהרען פון באזעל

ב א ז ע ל 16 (יט״א טעלעגראפיש) ד״ר חיים וויצמאן איז היינט אַרויסגעפאהרען פון באזעל, נישט וואַרטענדיג אויף דער שלוס פון דער סעסיע פון ראַט פון דער יודישער אַגענץ.

ארעסטירט דעם דירעקטאר פון פ.פ.ג.

גראודזשאַנדז, 16. (טעלעפּאָניש). דאָ איז אַרעסטירט געוואָרען דער הויפּט־דירעקטאָר פון פ.פ.ג. שמואל האַלפּערין און דער מיטגליד פון דער פערוואַלטונג בעליזאַ.

ביידע זענען אַרעסטירט געוואָרען צוליב מיס־בּרויכען.

נישט רעדוצירען קיין ארבייטער נאר ארבייטס־טעג

צירקולאר פון הויפט־ארבייטס־אינספעקטאר

וואַרשאַ ,16. (טעלעפּאָניש פון אונזער קאָר־רעספּאָנדענט). דער הויפּט־אַרבייטס־ אינספּעקטאָר האָט פונאַנדערגעשיקט אַ צירקולאַר צו אַלע אַר־בייטס־אינספּעקטאָרען אַז מען זאָל נישט דער־לאָזען רעדוצירען קיין אַרבייטער, נאָר אַרבייטס־טעג, כדי נישט צו פערגרעסערען די אַ־ביטסלאָ־זיגקייט .

ווארשאווער בערזע

וואַרשאַ, 16. (טעלעפּאָניש). נעכטיגער קורס פון דאָלאַר 9.11 — 9־10.

אין דאַנציג זענען פערמאַכט געוואָרען די בענק ביז מאָנטאָג. די פּוילישע בענק זענען יאָ אָפען.

היינט און פאלג. טעג!

דער גענ־אלער קאמיקער פון עקראן

Buster KEATON

אין זיין בעסטער קלאָני־זינגענדער קרעאַציע אלס

אימפרעסאריא

טויזענט און איין פאסירונג, שטענ־דיג טרויעריגען מענש, וועלכער דערפרעהט אלעמען ביז טרעהרען.

אין די איבריגע ראָלען: Anita Page Robort Montgomery.

אויסער׳ן פּראָגראַם: די פּרעכטיגע קאָ־מעדיע א.נ. „ים־העלדן״ מיט די בער. קאָמיקער LAUREL i HARDY

אנהויב אין וואָכענטאָגליכע טעג 5 אָבענטס שבת, זונטאג און יום־טוב 2,30 בייטאָג

פאָפּולערע פּרייזען.

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.

קופאן № 12

2־טע סעריע

פון גרויסען

פרעמיען־קאנקורס

— פון —

„נייעם פאלקסבלאט״

כדי זיך צו בעטייליגען אין פּרע־מיען קאָנקורס איז נעגויג צוצו־שטעלען בלויז 30 קופּאָנען.

פערענדיגט די גענעראל־דעבאטע

אויף דער ראט־זיצונג פון דער יודישער אגענץ

נחום סאקאלאוו אפעלירט צום אלוועלטליכען יודענטום

באַזעל, 16. (יט״א טעלעגראַפיש).

אויף דער היינטיגער פאַרמיטאָג־זיצונג פון ראַט פון דער יודישער אַגענץ איז פערענדיגט גע־וואָרען די גענעראַל־דעבאַטע.

די דיסקוסיע איז געווען געווידמעט דער פער־ברייטערונג פון דער אָרגאַניזאַציאָנעלער באַזע פון דער יודישער אַגענץ.

אויף דער זיצונג איז אָנגענומען געוואָרען דער פאָרשלאָג פון דער אגודה־טוער פון ניו־יאָרק ד״ר יאָנגג :עס זאָל בעשאַפען ווערען אַ ספּעציעלע קאָמיסיע וועלכע וועט פאָרלייגען אויפ׳ן פּלענום פון ראַט אויספיהרליכע פאָרשלאָגען וועגען אָרגאַניזאַ־ציאָנעלע פראַגען.

די פאָרשלאָגען זאָלען אויך פאָרזעהן די בע־ציהונג צווישען דער יודישער אַגענץ און „אגודת ישראל״.

בראַוויד פון ניו־יאָרק האָט געהאַט אַ רעפע־ראַט וועגען די גינסטיגע בעדינגונגען און גרויסע מעגליכקייטען פאַר דער יודישער ווירטשאַפטליכער טעטיגקייט אין א״י.

אין דער דיסקוסיע האָט אויך גענומען דאָס וואָרט נחום סאָקאָלאָוו, וועלכער האָט אין זיין רעדע אַפּעלירט צום אַלוועלטליכען יודענטום זיך צו פער־איינינגען מיט דער יודישער אַגענץ און מיט געמיינזאַמע כוחות אויסצובויען א״י.

אַלס אַ בעשיינפערליכער בעוויז פון אַ מעג־ליכקייט פאַר אַזאַ פעראייניגונג קאָן דינען די קאָאָפּעראַטיווע בעגריסונג פאַר דער טעטיגקייט פון דער יודישער אַגענץ ,וועלכע עס האָבען צוגעשיקט דער ניי־געגרינדעטער פערבאַנד פון די יודישע קהלות אין איטאַליען און דעם פערבאַנד פון יודישע קהלות אין גריכענלאַנד.

די קאָמיסיע אַרבייטען אינטענזיוו כדי צו דער מעגליכען דאָס פערענדיגען די סעסיע פון ראַט פון דער יודישער אַגענץ.

אראבער וועגן טשענסעלארס דימיסיע

ירושלים, 16 .(יט״א טעלעגראַפיש).

דער האַלב־אָפיציעלער אָרגאַן פון ירושלימער הויפּט־מופטי „אַל דעשיאַמעאַ־אַל־אַראַביא״ בעצייכענט אין אַ לייט־אַרטיקעל די דימיסיע פון סער טשענסעלאָר פון אַמט פון הויך־קאָמיסאַר אין א״י אַלס רעזולטאַט פון ציוניסטישע אינטריגעס.

„סער טשענסעלאָר — שרייבט דער מופטי־אָרגאַן — האָט פערשטאַנען ווי שווער ס׳איז די אַרבייט פון אַדמיניסטראַטאָר אין א״י, וועלכער וויל האַנדלען אין הסכם מיט די פּרינציפּען פון גע־רעכטיגקייט״.

„טשענסעלאָר האָט אַרויסגעוויזען אַ נייגונג צום גערעכטען האַנדלען, און דעריבער האָבען די ציוניסטען אָרגאַנירט געגען איהם אַן׳אינטריגע״, — פערענדיגט דער מופטי־אָרגאַן.

—=:[O]:=—

מעהר ווי איין מיטגליד פון א פאמיליע טאר נישט פערנעמען קיין מלוכה׳שע פאסטען

וואַרשאַ, 16. (טעלעפּאָניש). אַלע מלוכה־אַמטען האָבען נעכטען בעקומען אַ פעראָרדנונג צו בעפרייען פון דער אַרבייט די פרויען, וועמענס מענער עס זענען בעשעפטיגט אין מלוכהשע אונ־טערנעהמונגען.

אַ חוץ דעם אויב עטליכע פאַמילען־מיטגלידער אַרבייטען אין מלוכהשע אַמטען קאָן נאָר בלייבען ווייטער אַרבייטען איין מיטגליד פון דער פאַמיליע.

קאמוניסטישע דעמאנסטראציעס אין סטאניסלאוואו

סטאַניסלאַוואָוו, 16. (טעלעפּאָניש). נעכ־טען זענען דאָ פאָרגעקומען קאָמוניסטישע דעמאָנ־סטראַציעס. אין בנין פון געריכט האָט מען אויס־געהאַקט די שויבען.

פּאָליציי האָט אַרעסטירט דרייסיג פּערזאָן.

רעדע פון דר. סיירוס אדלער

אויף דער עפענונגס=זיצונג פון דער צווייטער ארדענטליכער סעסיע פון ראט פון דער יודישער אגענץ

באזעל. (יט"א) אויף דער פייערליכער עפענונגס־זיצונג פון דער צווייטער ארדענטליכער סעסיע פונ'ם ראט פון דער יודישער אגענץ האט די עפענונגס־רעדע געהאלטען, ווי די יודישע טעלעגראפען־אגענטור האט שוין טעלעגראפיש מיטגעטיילט, ד"ר סיירוס אדלער. מיר ברענגען איצט אויספיהרליכער די רעדע פון ד"ר אדלער.

נאכדעם ווי ד"ר אדלער האט ארומגערעדט די געשעהענישען אין משך פון די לעצטע צוויי יאהר, ווי אויך וועגען דער שטעלונג פון ה' פעליקס ווארבורג, וועלכער ווינשט זיך ווייטער צו בלייבען מיטגליד פונ'ם ראט פון דער יודישער אגענץ, האט ד"ר אדלער פעסטגעשטעלט, אז אין הסכם מיט'ן בעריכט, וואס איז פערעפענטליכט געווארען דורך ה' מאריס ראטענבערג איז אין משך פון די לעצטע צוויי יאהר געזאמעלט געווארען אין די פעראייניגטע שטאטען פאר א"י־צוועקען 7,931,253 דאלאר. חוץ דעם זענען געזאמעלט געווארען לטובת פערשידענע א"י פאנדען אין משך פון די לעצטע 5 יאהר 2,660,000 דאלאר. נישט געקוקט דערויף וואס איך בין נישט קיין ספעציאליסט אין ווירטשאפטס־ענינים, האט ד"ר אדלער ווייטער ערקלערט, מיין איך, אז די ווייטערע אויפבוי־ארבייט אין א"י דארף זיך שטיצען אויף געזונדע ווירטשאפטליכע און נישט אויף פילאנטראפישע יסודות. מיר קענען נישט כסדר זיין בעל־חובות פון א קליינעם קרייז מענשען. מיט גרויס פעראינטערעסירונג האב איך זיך בעקענט מיט'ן פראיעקט וועגען דעם, אז די יודישע אגענץ זאל זיך שטיצען אויף א מאסען־מיטגלידערשאפט, נישט געקוקט, וואס איך גלויב נישט, אז מען זאל קענען זאמלען יעהרליך צו איין פונט ביי א מיליאן מיטגלידער, האלט איך אבער די קאנצעפציע גופא פאר א גערעכטע און גוטע, מיר מוזען זיך אפגעבען א דין־וחשבון, אז אונזער בודזשעט שטיצט זיך נישט אויף צוזאגס־בעשטייערונג נאר אויף פריייוויליגע נדבות און איז דעריבער נישט קיין רעאלער בודזשעט, נאר גיכער א גוטער וואונש.

נישט בלויז מיר אין ארץ־ישראל האבען איבערגעלעבט אנ'ענטוישונג אין די לעצטע 2 יאהר. די גרעסטע פעלקער פון דער וועלט האבען געהאט פערשידענע מפלות. מיר מוזען דערפון ארויסציהען די געהעריגע קאנסעקווענצען. מיר האבען נישט קיין מעגליכקייט צו ערקלערען א מאראטאריום, ווי דאס ווערט וואו אנדערש געטון. מיר קענען און מוזען על־כל־פנים ערקלערען א מאראטאריום אונזער מיספערשטענדנישען, פארטייען און אקאדעמישע דעבאטען, ווייל די הויפט־אויפגאבע פון איצטיגען מאמענט איז צוזאמענארבייט. אין משך פון די לעצטע צוויי יאהר האט זיך געלאזט בעמערקען א געוויסע נישט געזונדקייט אין די בעציהונגען צווישען דער יודישער אגענץ, ציוניסטישע ארגאניזאציע און דעם ועד־לאומי, וועלכע מוזען איצט בעזייטיגט ווערען, קיינער שטרעבט נישט, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע זאל אויפגעלעזט ווערען, גראד אומגעקעהרט, מיר וואונשען זיך, זי זאל זיך וואס מעהר און שטארקער ענטוויקלען אין צאהל און אין קראפט. עס האנדעלט זיך בלויז וועגען דעם, אז עס זאל איינגעפיהרט ווערען אנ'איינהייטליכקייט פון דער ארבייט. דער ציוניסטישער שותף האט אין דער יודישער אגענץ א מעהרהייט, וועלכער איז א פועל־יוצא דערפון, וואס די ציוניסטען זענען גוט ארגאניזירט און דיסציפּלינירט בעת די נישט־ציוניסטישע מיטגלידער פון דער יודישער אגענץ טרעטען ארויס אינדיווידועל. מיר שטרעבען נישט איינצופיהרען וועלכע עס איז ענדערונג אין דער פראפארץ, וואס איז פארגעזעהען אינ'ם סטאטוט פון דער יודישער אגענץ. מיר טארען אבער נישט צערשטערען אונזער ענערגיע צוליב דאס נישט קאארדינירען די ארבייט, א געוויסער כאאס ברענגט אויך דאס, וואס דער ועד הלאומי פיהרט אן פון צייט צו צייט א זעלבסטשטענדיגע אקציע, וועלכער גייט איבער דער מאנדאט־קאמיסיע מעמאריאלען און בעריכטען אומאפהענגיג פון דער יודישער אגענץ און דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

איבערגעהענדיג צו די אלגעמיינע פאליטישע פראבלעמען האט ד"ר אדלער ערקלערט: אונזער שטעלונג צו די דאזיגע פראגען איז א קלארע און גאראנטירט אויף א אינטערנאציאנאלען אופן. מיר שטרעבען צו קולטיווירען אין הייליגען לאנד די גייסטיגע, געזעלשאפטליכע און אינטעלעקטועלע אידעאלען פון יודישען פאלק. מיר האבען כלל נישט קיין כונה צונעמען דעם בארען ביי מענשען, וועלכע לעבען אויף איהם זייט פיל יאהרען. דאס יודישע פאלק, וואס האט אזוי פיל געליטען, וויל קיינעם נישט טון קיין עוולה. ציון קאן אויפגעבויט ווערען בלויז אויף יושר און גערעכטיגקייט.

דאס דאזיגע איז אויך נוגע די פראפאגאנדע, וואס ווערט געפיהרט צושאפען אין א"י זעלבסט־פערוואלטונגס־אינסטיטוציעס. אויב די דאזיגע פראגע וועט אוועקגעשטעלט ווערען אויף דער געהעריגער פלאך, אויב אלס ערשטער בעדינג וועט אנערקענט ווערען דאס דערגרייכען א יודיש־אראבישע פערשטענדיגונג, וועט נישט זיין קיין מורא, אז מיר זאלען דערפון ליידען. נישט געקוקט דערויף, וואס אין א טייל לענדער ווערט דער ענטוזיאזם פאר דער פארלאמענטארישער ארדנונג קלענער לטובת דער דיקטאטור. האבען אבער מיר, וואס לעבען אין דעמאקראטישע לענדער, נישט אנגעווארען די אמונה אין דער יושרקייט און פאליטישע קלוגהייט פון זעלבסטפערוואלטונגס־אינסטיטוציעס. אויב עס וועלען איצט געמאכט ווערען פארשלאגען אין דער היגזיכט, גלויב איך, אז די יודען וועלען נישט פערנעמען צו זיי קיין נישט־גינסטיגע שטעלונג. דאס וויכטיגסטע איז דער פרינציפּ, דאס ישוב מוז בעהאנדעלט ווערען אלס א פולבערעכטיגטער צד און נישט אלס א זעלכער, וואס ווערט נור געדולדעט. הגם די פראגע פון צאהל איז זעהר וויכטיג, איז זי פארט נישט דער עיקר העיקרים.

פארשטעלענדיג די אויפגאבען, וועלכע עס וועט האבען די איצטיגע סעסיע, האט ד"ר אדלער ערקלערט, אז עס איז פארהאן אנ'אומבעדינגטע נויטווענדיגקייט צו באוועליזירען די קאנסטיטוציע פון דער יודישער אגענץ. דעם ראט וועלען פארגעשטעלט ווערען ענטשפרעכענדע פארשלאגען, וועלכע וועלען בעטראכט ווערען דורך א ספעציעלער קאמיסיע.

אויף דער סעסיע וועלען אויך בעטראכט ווערען די פראגען פון ארויסרעדען דעם בודזשעט, וועגען די בעציהונגען צווישען דער יודישער אגענץ און דער ענגלישער און א"י־רעגירונג, ווי אויך די אינערליכע פראבלעמען בנוגע די בעציהונגען צווישען דער יודישער אגענץ, ציוניסטישער עקזעקוטיווע און ועד־הלאומי.

איך בין פעסט איבערצייגט — האט ד"ר אדלער ווייטער געזאגט, אז עס וועט אונז געגעבען ווערען די מעגליכקייט צו געניסען פון אונזערע רעכט און ערפילען אונזערע אויפגאבען און אז מיר וועלען קענען אנפיהרען א פרייע קאלאניזאציע אין לאנד אין די ראהמען פון די ווירטשאפטליכע בעדינגונגען. מיר אפעלירען צו דעם אראבישען פאלק, עס זאל זיך פעראייניגען מיט אונזערע בעמיהונגען צו פערוואנדלען ארץ־ישראל אין א גליקליך לאנד פאר אלע איינוואוינער. מיר ווענדען זיך אויך צום בריטישען אימפעריום און צו דער מוהאמעדאנישער וועלט און ערקלערען: צופיל האבען מיר געליטען, גיט אונז אפ צוריק א טייל פון דער קליינער, הארטער, אבער פרעכטיגער ערד, וועלכע מיר פאדערען אלס ירושה נאך אונזערע גרויסע אבות, וועלכע זענען וועניגסטענס אין גייסטיגען זין געווען אויך אייערע אבות. אט דאס איז, וואס מיר פאדערען. אין נאמען פון רעליגיע און גערעכטיגקייט.

שווערסטע פראגע פון קאנגרעס

קאמף בנוגע דעם ענדציעל

(בריף פון באזעל)

פון מארריס מייער.

די שווערסטע פראגע פון 17־טען ציוניסטישען קאנגרעס איז אהן א שום ספק געווען דער קאמף בנוגע דעם צי מען זאל יא ערקלערען אדער נישט ערקלערען דעם ענד ציל פון ציוניזם. אין קאמף האבען געשפּילט די רעוויזיאניסטען די גרעסטע ראלע, ווייל זיי זענען געקומען צום קאנגרעס מיט דער פון פריהער בעשטימטער לאזונג, אז דער קאנגרעס מוז בעשטימען, דאס מיר זאלען זאגען דער וועלט קלאהר און אפען, נישט נאר דאס וואס מיר ווילען איצט, נאר אויך דאס צו וואס מיר שטרעבען פאר דער צוקונפט. און נאך מעהר: די רעוויזיאניסטען האבען געפאדערט, אז מיר זאלען זאגען, דאס מיר ווילען א יודישע שטאאט מיט א מעהרהייט אויף ביידע זייטען פון דעם ירדן.

עס מוז געזאגט ווערען, אז די רעוויזיאניסטען האבען געפונען א בערעכטיגונג פאר זייער פאדערונג, אז מען זאל ארויסקומען מיט אפענע דבורים אין דעם פאקט, וואס אנדערע ציוניסטען און אויך די מאנדאטארישע מאכט זענען ארויס מיט ערקלערונגען, וואס האבען געהאט דעם צוועק אלץ מעהר און מעהר צו בעשרענקען דעם ציל פונ'ם ציוניזם פאלגליך האבען זיי געוואלט, אז מען זאל געבען אויף יענע ערקלערונגען אנ'ענטפער מען קען נישט זאגען, אז זיי זענען פון דעם שטאנדפונקט איינגאנצען אומגערעכט. די צרה איז נאר מיט די רעוויזיאניסטען, דאס זיי נעמען גערעכטע זאכען און פיהרען זיי איבער, ווייל זיי געהען אוועק צו ווייט און רעכענען זיך נישט מיט בעדינגונגען און פערהעלטנישע.

די מאכט האבער אין ענגלאנד פון 1917—1921, צווישען וועלכע עס האבען זיך געצעהלט לארד באלפור און מר. ללאיד דזשארדזש, די בעסטע פריינד פון ציוניזם, האבען נישט געוואלט אין יענע יאהרען אננעהמען די ערקלערונג פאר א יודישען שטאאט מען האט אויך נאך מיט לערך אכט יאהר צוריק בעשטימט אבצוטיילען דעם עבר הירדן פון דער איבעריגער פאלעסטינא. טא ווי איז עס מעגליך, אז דאס וואס ס'איז געווען אומגעליך אין די גוטע יאהרען 1917־1921, זאל מען קענען דורכפיהרען אין דעם שלעכטען, זאגאר טראגישען יאהר 1931 ?

מאיר גראסמאן האט דארט גערעדט אין נאמען פון די רעוויזיאניסטען, ער האט ערקלערט, דאס ווען מיר זאלען פאדערען א שטאאט און א יודישע מעהרהייט, דאן וואלטען מיר געקענט קומען צו אנ'איינפערשטענדניש אי מיט די ענגלענדער אי מיט די אראבער, די ענגלענדער וואלטען איינגעזעהען, אז מיר זענען ערנסט און מיר קענען זיין פאר זיי א שטיץ־פונקט און די אראבער וואלטען געזעהן, אז קיין זאך שרעקט אונז נישט אפ. און זיי וואלטען נאכגעגעבען. ווען מען האט גראסמאנ'ען, געפרעגט, און ווי וועט זיין, אז מיר וועלען דאס נישט קענען דורכפיהרען? האט ער געענטפערט: וועט עס זיין אנ'עקספערימענט, און מיר וועלען מיט עטליכע יאהר שפעטער בעטראכטען וואס ס'איז דא צו טון? און ווען מען האט ווייטער געפרעגט גראסמאנ'ען: צי קען דאס יודישע פאלק איצט זיך ארייבלאזען און מאכען אנ'עקספערימענט? האט ער געענטפערט: אט עקספערימענטירען די פעלקער מיט דעם יאנג פלאן וועגען שאדען ערזאץ. הערויף האט מען איהם זעהר ריכטיג בעמערקט, דאס יענע פעלקער עקספערימענטירען מיט געוויסע פאליטישע און עקאנאמישע ערשיינונגען, אבער נישט מיט דעם סאמע יסוד פון זייער עקזיסטענץ אלס פעלקער.

די מזרחי, דורך זייערען אנ'אמעריקאנער דעלעגאט, רבי גאלד, האט אונטערשטיצט די פאדערונגען פון די רעוויזיאניסטען, און ער האט דאס באזירט אויף דעם „נותן תשועה", אנווייזענדיג, אז אפילו אין דער תפילה, וואס יודען האבען געזאגט פאר דעם צאר, ווערט אויך ערקלערט, אז דאס יודישע פאלק דארף זיך צוריקקעהרען קיין ציון און דארט געפינען זיין ערלייזונג.

ס'איז א מערקווירדיגע זאך מיט די מזרחי: זיי האלטען זיך פאר פרומע יודען, און זיי האלטען אויך אז די העכסטע יודישע דעקלאראציעס געפינען זיך אין די נביאים און אין די יודישע תפילות. דוכט זיך אז אין דעם פאל דארפען זיי שוין זיין צופרידען, און נישט פאדערען קיין ביידע דעקלאראציעס. דאך האבען זיי קיין צוטרויען נישט צו די אלטע דעקלאראציעס, טראץ דעם וואס זיי זענען פרומע יודען, און זיי פאדערען נייע ערקלערונגען. זיי פערגעסען אויך אז וואס עס שטעהט אין א חזיון פון א נביא, אדער אין א תפילה, קען נישט אריינגעשטעלט ווערען אין א פאליטישער פארמולע. חזיונות און תפילות קענען זיין סימבאלען, ווערענד פאליטישע פארמולען האבען נאר צו טון מיט ווירקליכקייטען.

די רעוויזיאניסטען מיט דער מזרחי זענען געווען איין צד אין דער פאליטישער קאמיסיע.

דאן איז געווען א צווייטער צד, וואס איז בעשטאנען פון די ראדיקאלען, פאר וועלכע ס'האבען גערעדט גרינבוים און ד"ר גאלדמאן, און די אלגעמיינע ציוניסטען גרופּע „ב", פאר וועלכע ס'האט גערעדט ד"ר שווארצבארד. זיי האבען שוין ארויסגעלאזט דעם יודישען שטאאט און די צוויי זייטען פון ירדן, נאר זיי האבען געוואלט, אז מען זאל דאך ארויסשטעלען אפען די פאדערונג פון א מעהרהייט.

דער דריטער צד איז בעשטאנען פון דער גרופּע אלגעמיינע ציוניסטען „א", אין וועמענס נאמען ס'האט גערעדט ד"ר אידער און פראפ. נאר בראדעצקי, און די ארבייטער, פאר וועלכע ס'האט גערעדט בן גוריון און ארלאזאראף, זיי האבען ערקלערט, אז צו פאדערען א מעהרהייט האט גאר קיין זין נישט. דאס וועט נישט בעפרידיגען די יודען, וועלכע זעהען אין דעם יודישען שטאאט דאס ענד ציל, און עס וועט אויפרעגען די אראבער. ד"ר אידער האט געמאכט א גלענצענדע קאמעדיע פון דעם בעגריף צו שטעלען „מעהרהייט" אויף פאפיר. „שטאאט קען מען שטעלען אויף פאפיר, ווייל ס'איז א יורידישער אויסדרוק, דאס האט צו טון מיט א צאהל פון מענער, פרויען און קינדער. דאס איז זינלאז צו שטעלען אלס פאדערונג. דאס קען נאר זיין א פראצעס פון דעם לעבען גופא.

דאן איז געקומען דער קאמף צווישען די צוויי אנדערע צדדים, צווישען די וואס האבען געוואלט, אז מען זאל געברויכען דאס ווארט מעהרהייט אדער נישט. די רעוויזיאניסטען און מזרחיסטען נאך דעם וואס זיי האבען פערלוירען זייער אייגענע רעזאלוציע, האבען זיי אונטערשטיצט די ראדיקאלען און גרופּע „ב" אלגעמיינע ציוניסטען, מיט זייער פאדערונג פאר דעם ווארט מעהרהייט.

דאס האבען זיי געטון נישט נאר צוליב דעם פרינציפּ פון א מעהרהייט, נאר אויך צוליב טאקטישע גרינדע אין שייכות מיט דער צוזאמענשטעלונג פון עקזעקוטיווע. זיי האבען געוואלט פערמיידען, אז ס'זאל נישט קומען צו אנ'איינפערשטענדניש צווישען אט דעם צענטער און די לינקע, כדי ס'זאל פערמיידעט ווערען א צענטער־לינקער עקזעקוטיווע, וואס קען דאך נא והאבען ד"ר ווייצמאן אין דער שפיץ.

קאמוניסטישע טעטיגקייט אין עבר=הירדן

ירושלים. (יט"א) ווי מען טיילט מיט פון קאיר פיהרען די קאמוניסטען אין אמאן, הויפּט־שטאט פון עבר־הירדן, א ברייטע טעטיגקייט פון דער ריכטונג צו בעאיינפלוסען די שייכען פון די שבטים אין דער געגענד, ווי עס וועלען דורכגעהען די נאפט־רעהרען צווישען חיפה און באגדאד, אז זיי זאלען ארויסרופען אונרוהען מיט דער הילף פון זייערע שבטים, דאס איז משמעות, די סיבה פון בעזוך, וואס דער גובערנאטאר פון דזשעבעל־על דרוזע האט געמאכט אין ירושלים.

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE
ZIELONA 6,
Telefon 12-333
tel. 12-333
tel. 12-333
ערטיילט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אלע פלוצימדיגע פארפאלען צו יעדער צייט
בייטאג און ביינאכט ווי אויך אין אלע אקושעריע און גינעקאלאגישע הילף.

אזוי ווי אין הויפּט=סעזאן — אזוי אין זומער בלייבט אונזער פילם-רעפערטואר אויפ'ן העכסטען ניווא!
נישט קוקענדיג אויפ'ן זומער און גרויסע קאסטען
וועלען זיך בעווייזען קירצליך אויף אונזער עקראן:
„אין דער נעץ פון שקר"
מיט Emil Jannings, Gary Cooper
„מייז זונעלע"
מיט Janeth Gaynor, Charles Farrell
„פרעהליכע וואך"
מיט די בעקאנטע קאמיקער Laurel i Hardy
„דאס געשפענסט פון די סאלאנען"
מיט M. Agelins i Ewa Gray
דער זאל איז ווענטילירט מיט דער מאדערנסטער אפאראטור,
וואס פערזיכערט שטענדיג א צופלוס פון פרישער לופט.
קלאנג־קינא „CAPITOL"

פעליקס וואַרבורגס אוועקגעהן

ס'איז נאָך איצט צו פריה, אָפּצושאַצען די לעצטע געשעהענישען אויפ'ן ציוניסטישען קאָנגרעס. צו שטאַרק דערשיטערענדיג איז דער רושם, אַז מ'זאָל קענען מיט דער געהעריגער רוהיגקייט אַרויסזאָגען אַ מיינונג וועגען די נייע פערהעלטעניסען, וואָס וועלען איצט, באַכ'ן קאָנגרעס, געשאַפען ווערען צווישען די ציוניסטען גופא, דאָ אויף די ערטער.

ס'איז אגב, נאָך נישט פערענדיגט די פרשה. עס האָט זיך געעפענט די צווייטע סעסיע פונ'ם אַגענץ־ראַט, וועלכע איז אייגענטליך אַ המשך פון די ציוניסטישע בעראַטונגען אויפ'ן קאָנגרעס, הגם ביי גאַנץ אַנדערע בעדינגונגען, און דאָ האָט אונז דער טעלעגראַף געבראַכט אַ פרישען קלאַפּ: פעליקס וואַרבורג געהט נישט מעהר אין קאָמיטעט פון דער אַגענץ!

פעליקס וואַרבורג איז דער השפּעה־רייכסטער יוד אין אַמעריקע. ער איז דער פּרעזידענט פון דעם קון־לעב באַנק (יעקב שיפ'ס), אַ סברה, אַז ער איז געווען איינער פון די יועצים, וואָס האָבען צוגערעדט הובערן, צו געבען דייטשלאַנד דעם מאָראַטאָריום און דערפאַר טאַקע האָט ער נישט געקענט קומען קיין באַזעל צום קאָנגרעס.

פעליקס וואַרבורגס אַרויסטריט פון קאָמיטעט הייסט אָהן ספק זיין אָפּקיהלונג און דערווייטערונג פון דער אַגענץ גופא, הגם אָפיציעל וועט מען עס זיכער אָפּלייקענען און דערקלערען מיט „טעכנישע" סיבות. און ס'איז אַ וועהטאָג צו פיהלען, אַז די ציוניסטען אַליין זענען אויך נישט ווייניג שולדיג אין וואַרבורגס איצטיגען אַקט.

פאַר צוויי יאָהרען, בעת די אַגענץ איז געשאַפען געוואָרען, האָט דער פּשוט'ער שכל מחייב געווען, אַז מ'זאָל פאַרנעהמען שריט, אַרויסצונעהמען אָט די נייע אינסטיטוציע פון די אַריסטאָקראַטישע הענד און איבערגעבען איהר די ברייטע פאָלקס־מאַסען.

די פערבּרייטערטע אַגענץ האָט דאָך געזאָלט גרופּירען אַרום דער אַרבייט פאַר דער נאַציאָנאַלער היים אַלע יענע עלעמענטען אין פאָלק, וואָס זענען נישט קיין פאַרטיי־ציוניסטען און ווילען פונדעסטוועגען מיט'ן גאַנצען האַרצען העלפען בויען דאָס לאַנד, אַז אַזעלכע עלעמענטען זענען פאַראַן אין פאָלק מעהר, ווי ציוניסטען, זאָגען דאָך עדות דער „קרן־היסוד", און דער „קרן־קימת", אין וועלכע ס'בעטייליגען זיך פאָלקס־מענשען אין אַ בעדייטענד גרעסערער צאָהל, ווי ציוניסטען. וואָלט מען די דאָזיגע פאָלקס־יהדען אָרגאַניזירט און געגעבען רעכט, אַ דעה צו זאָגען אין ענינים פון ציוניסטישע פּראַגנצען און ציוניסטישער פּאָליטיק, וואָלט זייער צאָהל אַוודאי פערגרעסערט געוואָרען אָהן אַ שעור.

און ווער האָט געדאַרפט אַדורכפיהרען די אַקציע, אויב נישט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אַליין, וועלכע איז דאָך געווען פעראינטערעסירט, צו פאַרשטאַרקען איהרע רייהען און ממילא אויך איהר כוח כלפי פנים און כלפי חוץ? ווייצמאַן האָט עס זיכער געוואָלט, האָט מסתם וועגען דעם פּאַנטאַזירט און אויך צווישען די ציוניסטען אויף די ערטער זענען מסתם געווען ביכטערע, ווייטזעהעוודיגערע, וואָס וואָלטען סימפּאַטיזירט מיט אַזא שריט. זייער שוואַכער קול איז אָבער פערטרינקען געוואָרען אין די געשרייען פון די ענטוזיאַסטען, וואָס האָבען מורא געהאַט, אַז די אַגענץ וועט פערשוועכען דעם ציוניסטישען געדאַנק, אַז צוליב דער געגענוואַרט־אַרבייט וועט פערשטעלט ווערען דער ענד־ציל פון ציוניזם, מ'האָט דער אַגענץ פערשריגען און טאַקע איהר פערוואַנדעלט אין אַ קריפּעל, אַ גרויסע קאָפּ אויף היצעריש פיסלעך.

קיין דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציע פון דער אַגענץ איז נישט געשאַפען געוואָרען.

די דאָזיגע קאָפּ אָהן פיס האָט זיך געמוזט אָבשטאַרען אויף די פלייצעס פונ'ם ציוניזם, קיין אייגענער שטאַנדפּונקט איז נישט ענטוויקעלט געוואָרען, קיין אייגענע מיינונג נישט אַרויסגעזאָגט געוואָרען — זי איז געוואָרען בלויז אַ ציוניסטישער געלד־זאַק, און אַזוי ווי זי האָט די דאָזיגע מיסיע שוואַך אויסגעפיהרט, איז זי געוואָרען זערא. זי האָט געקריגען דעם פּנים פונ'ם גביר, וואָס גיט קיין געלד נישט... פעליקס וואַרבורג האָט זיך אין דער דאָזיגער ראָליע גוט אַריינגעפּאַסט...

וואָלט די אַגענץ געווען אַ דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציע פון די תורמים פאַר'ן קרן־היסוד, — פון וועלכער די דעלעגאַטען צו דער ראַט־סעסיע וואָלטען בעקומען זייערע מאַנדאַטען, וואָלט פאַר וואַרבורגען נישט אַזוי גרינג געווען אַרויסצוציהען זיך פונ'ם עסק. אַ מאַנדאַט איז הערצו עפּעס מחויב!

חוץ דעם וואָלט ער דאָך געהאַט אַ טיפען פּאָליטישען אינטערעס, צו העלפען פאָרמולירען דעם שטאַנדפּונקט פון דער אַגענץ בנוגע די אָנגעוועהטאָגטע פּראָבלעמען און צוריקשטעלען די געהעריגע גלייכגעוויכט אין די ווייטערדיגע אונטערהאַנדלונגען מיט ענגלאַנד און די ן'דאַבער.

אָבער אינ'ם איצטיגען צושטאַנד זעהט אויס, אַז די רעוואָלוציע פונ'ם אַגענץ־ראַט וועט קיין גרויסען רעזאָנאַנס נישט האָבען און וואַרבורג האָט נישט קיין חשק, צו בעטייליגען זיך אין איהר פאַרסירונג.

וואַרבורג וועט אַוודאי זיך נישט אָפּזאָגען צו בעטייליגען זיך ווייטער אין ד'יגעלד־אַקציעס פאַר ארץ־ישראל, — זיין וואַרימע יודישע האַרץ האָט ער דאָך נישט אויסגעשניטען! אָבער זיין צוריקציהונג פונ'ם קאָמיטעט איז אַ שווער'ער קלאַפּ פאַר דער אַגענץ.

און אויך פאַר'ן ציוניזם. ת. ק.

דער פּאָליטישער מאָמענט

דער שווערער קריזיס אין דייטשלאַנד

די דייטשען לעבען איצט איבער צייטען, וואָס דערמאָהנען דעם דראָהענסטען נאָכ'מלחמה'דיגען פּעריאָד — דער פּעריאָד פון אינפלאַציע און איינבּרעכען זיך פון דער וואַלוטע, וואָס איז געקומען נאָך דעם, ווי ס'איז בעזעצט געוואָרען דאָס רוהר־געביט.

פון וואַנען נעהמט זיך אַזא פלוצלונגען און אַזא שווערער קריזיס אין מאָמענט ווען ס'האָט זיך געדוכטען, אַז אַ דאַנק דעם מאָראַטאָריום אויף די ענטשעדיגונגס־אָפּצאָהלונגען איז דער קריזיס אויסגעמיטען געוואָרען?

דאָס אָננעהמען פון דעם הובער־פּלאַן; לויט וועלכען די דייטשען האָבען ענטלאַסטעט זייער בודזשעט מיט דער גרויסער סומע פון 1 מיליאַרד, 200 מיליאָן מאַרק, און ווייטער די שפּאַר־זאַמקייט. דעקרעטען פון בריניגגס רעגירונג, לויט וועלכען די אויסגאַבען זענען בעדייטענד געשניטען געוואָרען און די הכנסות זענען פערגרעסערט געוואָרען — דאָס אַלץ צוזאַמען האָט שוין דערנעהנטערט דעם דייטשען בודזשעט צו אַ צושטאַנד פון גלייכגעוויכט.

און דאָ פלוצלונג אַזא קראַך; די גרעסטע באַנקען שטעלען אָפּ די צאָהלונגען, דאָס פּובליקום שטורמט די באַנקען, און די שפּאַרזאַמקייטס־אינסטיטוציע, די געזעלשאַפט איז בעהערשט מיט אַן אונגעהויערער פּאַניק.

ס'זענען פאַראַן עטליכע סיבות פון דער דאָזיגער איבעראַשונג. די הויפּט־סיבה איז די, וואָס אין די טעג, אין וועלכע ס'האָט זיך געוואויגען דער גורל פון הובער־פּלאַן, האָבען די קרעדיטאָרען פון קורצטערמיניגע קרעדיטען אַרויסגעצויגען זייערע חובות. די בעפעלקערונג האָט אויך אָנגעהויבען אַרויסציהען די אָפּשפּאָרונגען פון די באַנקען און ס'האָט זיך אָנגעהויבען אַ נאַציאָנאַליסטישע העצע, צוליב פּאָליטישע טעמים צו שליסען די באַנקען, כדי די וועלט זאָל פיהלען.

דער רעזולטאַט איז געווען אַזא, אַז אין מאָמענט, ווען דער הובער־פּלאַן איז אַריין אין קראַפט איז דער דייטשער געלד־מאַרק שוין געווען אויסגעלעדיגט פון קאַפּיטאַלען, וועלכע האָבען דערגרייכט אין די מיליאַרדען, און די דייטשע פינאַנסען האָבען זיך געפונען אין דער קריטישסטער סיטואַציע. ס'איז אויסגעקומען, אַז דער הובער־פּלאַן, וועלכער האָט געדאַרפט העלפען די דייטשען, האָט זיי גאָר געשאַדט.

די דייטשע רעגירונג האָט תיכף געמוזט זוכען אַ רעטונג אין דער פאָרם פון אויסלענדישע קרעדיטען. דער דירעקטאָר פון דער רייכס־באַנק לוטהער איז אַוועקגעפאָהרען קיין פּאַריז און לאָנדאָן און צוריקגעקומען מיט ליידיגע הענד. דער נייער אָפּעל צו הובערן האָט אויך נישט געהאַט קיין ערפאָלג.

פאַרוואָס איז אַזוי געווען? אַלע מלוכות אַנערקענען די נויטווענדיגקייט צו העלפען דייטשלאַנד אָבער אַמעריקא וויל אָפּוואַרטען אויף דער ליקווידאַציע פון דייטש־פראַנצויזישען סכסוך, ווייל ווי בעקאַנט שטעלט פראַנקרייך בנוגע דייטשלאַנד פּאָליטישע בעדינגונגען, און אַמעריקא וויל זיך נישט מישען אין דער אייראָפּעאישער פּאָליטיק; פערקעהרט, אַמעריקא מאַכט אָפּהענגיג איהר פינאַנציעלע הילף פאַר אייראָפּא פון דער פּאָליטישער בערוהיגונג און פון ענטוואָפענונג.

פראַנקרייך נוצט אויס דעם איצטיגען מאָמענט, דעם מאָמענט, ווען דייטשלאַנד געפינט זיך אין אַזעלכע שוועריגקייטען, כדי אָפּצושוואַכען די נאַציאָנאַליסטיש - פאַשיסטישע שטרעמונגען אין דייטשלאַנד. די פראַנצויזישע רעגירונג פערלאַנגט צו רעזיגנירען פון דייטש־עסטרייכישען צאָל־אוניע אַ פערזיכערונג פון דייטשלאַנד, אַז איהר מיליטער־בודזשעט וועט אין פערלויף פון 12 יאָהר נישט געהעכער'ט ווערען, אָנצוהויבען אונטערהאַנדלונגען וועגען אַ האַנדעלס־אָפּמאַך און בעגרעניצען די קרעדיטען פון דער רייכס־באַנק פאַר דער דייטשער אינדוסטריע.

ווי מען זעהט זענען די 4 בעדינגונגען קודם־כל דיקטירט דורך דער זאָרג וועגען פראַנקרייכס זיכערקייט און איהר עקאָנאָמישער ענטוויקלונג. אין דער פּוילישער פּרעסע האָט זיך אַפילו בעוויזען אַ ידיעה, אַז פראַנקרייך פערלאַנגט נאָך, אַז דייטשלאַנד זאָל זיכערען די פּוילישע מזרח־גרעניצען. די ידיעה בעשטעטיגט זיך אָבער נישט. די דייטשע רעגירונג האָט אויס פּרעסטיזש־מאָטיווען דערווייל די פראַנצויזישע בעדינגונגען נישט אָנגענומען.

די לאַגע איז דערווייל אַזאַ, אַז די דייטשע רעגירונג בעמיהט זיך מיט אַלע מיטלען אויסצומיידען אַ ווייטערדיגע פּאַניק און דאָס ענטלויפען פון די קאַפּיטאַלען און צו דעם צוועק האָט זי אַרויסגעגעבען אַ רייהע פעראָרדנונגען אונמעגליך צו מאַכען די שפּעקולאַציע. גלייכצייטיג אונטערהאַנדעלט אָבער די דייטשע רעגירונג ווייטער מיט פראַנקרייך און מיט דער אינטערנאַציאָנאַלער אויס־צאָהלונגס־באַנק אין באַזעל און האָפט, אַז אויף אַ קאָמפּראָמיס־וועג וועט זיך איינגעבען צו בעקומען די הלוואה.

אין דער פּאָליטישער וועלט האַלט מען, אַז די איצטיגע שוועריגקייטען האָט דייטשלאַנד צו פערדאַנקען דער וואַהנזיניגער פּאָליטיק פון די נאַציאָנאַליסטען און פאַשיסטען, וועלכע וואַרפען פון איין זייט לאָזונגען וועגען אַ רעוואַנזש־מלחמה און פון דער צווייטער זייט קומען זיי נאָך הילף צו די זעלבע מלוכות מיט וועלכע זיי ווילען די מלחמה פיהרען.

ס'קענען זיין חלוקי־דעות וועגען דעם, צי דער איצטיגער מאָמענט איז אַן'ענטשפּרעכענדער כדי אָפּהענגיג צו מאַכען די פינאַנציעלע הילף פאַר דייטשלאַנד פון דעם אָננעהמען דורך איהר די פּאָליטישע בעדינגונגען, אָבער מ'קען אויך נישט האָבען קיי ןפּרעטענזיעס צו פראַנקרייך. דערפאַר, אַז זי וויל נישט שטיצען דייטשלאַנד אָהן גאַראַנטיעס. ביי דער חוצפה'דיגער האַלטונג פון די היטלעריסטען. נאַטירליך, וואָלט געקענט קוועסטיאָנירט ווערען געוויסע פראַנצויזישע פאָדערונגען. אויף פראַנקרייכס זייט שטעהען איצט כמעט אַלע מלוכות.

וואָס שייך פּוילען האָבען זיך די בעציהונגען מיט דייטשלאַנד אין די לעצטע יאָהרען אַזוי צוגעפיגעשטעלט, אַז דער דייטשער קריזיס וועט זיך שוואַך אָפּשלאָגען אויף אונזער ווירטשאַפטליכען לעבען. נאָר אין איבער־שלעזיען זענען אין אַ רייהע פירמען ענטשטאַנען שוועריגקייטען אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן אָפּשטעלען די צאָהלונגען דורך די דייטשע באַנקען. יעדענפאַלס קען פּוילען נישט זיין גלייכגילטיג צו דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון די געשעהענישען אין דייטשלאַנד. פערקעהרט, אַלס באַהנטע שכנים דאַרף פּוילען שטרעבען אַז אין דייטשלאַנד זאָל זיך אַלץ שנעל בערוהיגען און, אַז סוף־כל־סוף זאָל צווישען פּוילען און דייטשלאַנד קומען צו אַ נאָרמאַלען האַנדעלס־אויסטויש.

דאָס ווינצלען זיך פון אַ טייל פּוילישע פּרעסע, בנוגע דייטשלאַנד אין איצטיגען מאָמענט קען נישט גענומען ווערען ערנסט.

דער קריזיס אין דייטשלאַנד האָט זיך יאָ געלאָזט פיהלען אין די לענדער, וועלכע זענען געלאָזט פיהלען אין די לענדער, וועלכע זענען עסטרייך, אונגאַרן, דאַנציג א. אַ. וו.

אַ מיד און קראַנק פאָלק

וואָס מען זעהט דאָרט נאָך דער רעוואָלוציע

קראַנק איז ד' ישפּאַנישע ערד, קראַנק איז אויך דאָס שפּאַנישע פאָלק, דער שפּאַנישער מענש. דערמאָהנט אייך, וואָס שפּאַניען איז געווען אַמאָל, אָט ערשט נישט לאַנג, אינגאַנצען מיט אַ דריי־צוויי הונדערט יאָהר צוריק. אין זעכצעהנטען און 17. יאָהרהונדערט איז שפּאַניען געווען די גרעסטע נאַציע אין דער וועלט, זי האָט געהערשט איבער אַ האַלבע אייראָפּע, צו איהר האָבען געהערט פיל לענדער אין אַפריקע, צו איהר האָט בעלאַנגט כמעט גאַנץ אַמעריקע, וואָס זי האָט, אגב, ענטדעקט. נישט קלענער איז געווען איהר מאַכט אין דער גייסטיגער וועלט. די גייסטיגע וועלט האָט דעמאָלט געהייסען — די קירכע. און זי איז געווען דער זייל פון דער קאַטוילישער קירכע. די טרעגערין פון דער קאַטוילישער אידעע אין דער גאַנצער וועלט. איהר קעניג איז געווען דער „היילינער רוימישער אימפּעראַטאָר", אויפ'ן שפּיץ פון איהר גלאַנץ איז שפּאַניען געווען גרעסער און מעכטיגער ווי ענגלאַנד איז היינט. און געווען איז עס אינגאַנצען אַ צוויי־דריי הונדערט יאָהר צוריק און היינט?

די גאַנצע געוואַלדיגע אימפּעריע איז פונאַנדערגעפאַלען ווי אַ קאָרטען־שטיבעל. פון אַלע איהרע קאָלאָניעס איז איהר געבליבען, דאָס וויכטיגסטע אַ שטיקעל מאַראָקאָ, און דאָ האַלט זי זיך אויך נאָר אויף דער גנאָד פון ענגלאַנד, פראַנקרייך און איטאַליען. אַזוי געוואַלדיג־גרויס איז געווען די שפּאַנישע מאַכט, אַז עס האָט געדויערט באַלד צוויי הונדערט יאָהר ביז זי איז פונאַנדערגעפאַלען. ע"ש אין אונזערע טעג, אין 1898, האָט זי פערלוירען, צו אַמעריקע איהרע לעצטע גרויסע קאָלאָניעס, קובאַ, פּאַרטאָ ריקאָ און די פיליפּינען.

צו ענטוויקלען אַזאַ ריזען־אימפּעריע איז נישט קיין שפּילעכעל און אַפילו צו פערלירען אַזאַ געוואַלדיגע מאַכט איז אויך נישט קיין שפּילעכעל. ביידע זאַכען פאָדערען אונגעהויערע פאָלקס־כוחות, אונגעהויערע ענערגיע. פאַר ביידע זאַכען פאָדערען זיך די בעסטע עלעמענטען פון דער בעפעלקערונג, די שטאַרקסטע זיהן און טעכטער, אין פערלויף פון פיל דורות האָט שפּאַניען געשיקט איהרע פעהיגסטע קינדער מעבר לים, פריהער איינצונעהמען די ווייטע קאָלאָניעס אין אַפריקע און אַמעריקע, און דערנאָך צו קעמפען פאַר זיי, זיי אויפצוהאַלטען, און דאָרטען זענען זיי געבליבען. זיי זענען ענטוועדער אומגעקומען אין די מלחמות, אָדער זיי זענען פערפלאַנצט געוואָרען אין דעם נייעם באָדען, אַזוי צי אַזוי, פאַר שפּאַניען גופא זענען זיי פערלוירען געגאַנגען. אין שפּאַניען גופא זענען הינטערגעבליבען נאָר די שוואַכערע עלעמענטען, מענשען שוואַך אין קערפּער און אין גייסט, די מיטלאָזע, די נישט־ענערגישע, די מידע, די קראַנקע.

און ווען איהר קומט אַריין קיין שפּאַניען דער זעהט איהר עס גלייך. דערשפּירט איהר באַלד, אַז איהר געפינט זיך אינמיטען פון אַ מידען און קראַנקען פאָלק.

אורטיילט נישט די שפּאַניער לויט די שפּאַנישע טענצערס, וואָס איהר זעהט אַמאָל, נישט לויט די בילדער פון די אָקסען־קעמפער, נישט לויט די פּאָרטרעטען פון די שטאָלצע „הידאַלגאָס", די שפּאַנישע אַדעליגע אויף די בילדער פון די אַלטע שפּאַנישע מייסטער. די טענצערס זענען געשמינקט. די אָקסען־קעמפער זענען אָפּגעקליבען און די „הידאַלגאָס" האָבען זמעהר נישט אויף וואָס שטאָלץ צו זיין. אַ שטאָט שטאָלץ די קעפּ געהויבען, געהען היינט ד'י שפּאַניער געשלאָגען, די אַקסעל אַראָפּגעלאָזען, די אויגען אַזוי ווי אַ האַלב־אויסגעלאָשען, דער גאַנג, די בעוועגונגען — פאַמעליכע, האַלב־פערשלאָפענע. קיין לאַנד אין אייראָפּע גיט נישט אַזוי דעם איינדרוק פון לאַנגזאַמקייט, פון מידקייט און פוילקייט, ווי שפּאַניען. די שפּאַנישע לאַנגזאַמקייט, די געוואוינהייט אָפּצולייגען, אָפּצושטופּען אַלץ אויף שפּעטער, איז שוין געוואָרען אַ גוט־בעקאַנטע זאַך אין אייראָפּע. אַזוי ווי דער רוס האָט זיין וואָרט „נישעוואָ", מיט וועלכען ער פּטר'ט אַלץ אָפּ, אַזוי האָט דער שפּאַניער זיין וואָרט „מאַנאַנאַ", מאָרגען. אין איטאַליען איז דאָ אַ שפּריכוואָרט: „זאָל מיין טויט קומען פון שפּאַניען", וועט ער שוין, הייסט עס, אַזוי גיך נישט קומען.

מיט עטליכע יאָהר צוריק, דערצעהלט מען, איז אין מאַדריד געווען אַן'אינטערנאַציאָנאַלער קאָנגרעס פון דאָקטוירים, איז דעם טאָג פון קאָנגרעס נאָך קיין זאַך נישט פערטיג געווען, אין פיל האָבען ערהאַלטען זייערע איינלאַדונגען שוין נאָכ'ן קאָנגרעס.

מענשען, מיט אַזאַ טעמפּעראַמענט בעשאַפען נישט קיין אימפּעריעס, אָבער זיי זענען דער פּראָדוקט, וואָס אַ פאָלק בעשאַפט, ווען עס צושטרעגעלט זיינע כוחות און צווייהט זיי אין אַלע פיר ווינקלען פון דער וועלט. נישטאָ קיין מעהר טרויעריג בילד ווי די אָפּענע קאַפּיען אויף די טראָטואַרען פון מאַדריד. זיי זענען דאָ פאַרהאַן זעהר פיל, גראַד ווי אין פּאַריז און אין בערלין. אָבער בשעת אין בערלין און אין פּאַריז קומען די מענשען אַהין זיך אָפּרוהען, קומען ד'ישפּאַניער אין די מאַדרידער קאַפּייען — מיד ווערען. די פערמעגליכע קלאַסען אין שפּאַניען לעבען גאָר אין שרעקליכער פוילקייט. זיי שטעהען־אויף שפּעט און געהען אַוועק אין קאַפּיי אָדער קלוב צו לייענען אַ צייטונג. בייטאָג געהען זיי ווידער אין קלוב און פערברענגען דעם טאָג אין פלאַפלען. פאַרנאַכט־צו פּאַהרט מען אַרויס אויף אַ שפּאַציר, שטענדיג אויפ'ן זעלבען וועג, און אין אָווענד איז ווידער דער קלוב אָדער טעאַטער, אַמאָל איז עס געווען דער זעלבער קלאַס, וואָס האָט געפיהרט די גרויסע שפּאַנישע אימפּעריע, די גרעסטע אין דער וועלט, האָט קאָלאָניזירט אַמעריקע, האָט פערשפּרייט שפּאַנישע קולטור. היינט אָבער, מיט'ן אונטערגאַנג פון שפּאַנישער גרויסקייט, שמעלצען זיי אין זייער פערוואונ־דעטען שטאָלץ און האָבען נישט אַפילו די אַמביציע צו ענטוויקלען זייערע אייגענע גיטער.

נישט קיין פרעהליכער בילד שטעלען פאָר די אָרימע קלאַסען. איך בי'ן געפאָהרען פון דער פראַנצויזישער גרעניץ ביז מאַדריד אין אַ זונטאָג, ווען דאָס פאָלק איז געקליידעט אין זיינע בעסטע קליידער, אָבער אַפילו זיינע זונטאָג־קליידער זענען אָרים, אַלט אָפּגעלאָזען. 12 שעה האָט געדויערט די רייזע, די גאַנצע צייט אין העלען טאָג, און פאַר דער גאַנצער צייט, ביז מאַדריד, האָט איך אָפּגעצעהלט נישט מעהר ווי דריי אויטאָמאָביל'ס. מאַדריד אַליין איז, נאַטירליך, עפּעס אַנדערש, דער ברייטער עולם זעהט אויס נישט דערנעהרט. פול זאַטע געזויבטער זעהט מען נאָר ביי די גלחים און מאָנאַכען. און איך האָב געטראַכט: ווי מערקווירדיג! דער רב אין דעם קליינעם שטעטעל איז געווען דער הונגעריגסטער, דער גלח אין שפּאַניען איז דער זאַטסטער.

צוויי שמדות'ן, צוויי מעכטיגע ליידענשאַפטען, האָט שפּאַניען וואָס ד'האָבען אונטער די מאַרך פון די מאַסען און פערצערען זייערע כוחות. איינע איז — לאָטערי, די לאָטערי איז דאָ אַ רעגירונגס־זאַך. אַלע ווענט אין אַלע שטעט און שטעטלעך זענען פערקלעפּט מיט לאָטערי־אַנאָנסען, וואָס זאָגען־צו גאָלדענע בערג פאַר אַ קלייניגקייט. פערלער געהען איבער די גאַסען, דאָס רוב קאַליקעס און אַלטע פרויען, און פעדלען מיט די לאָטערי־צעטלעך. דאָס האַלט די אָרימע מאַסען אַזוי ווי אין אַ טשאַד. יעדער איינער טראַכט זיך: צו וואָס אַרבייטען, צו וואָס פלאָגעווען און אונטערנעהמען. אַז דער מזל קען מיך צושפּילען, איך וועל געווינען דאָס גרויסע געווינס און איך בין פערזאָרגט אויף שטענדיג, וואָס פאַר אַ ווייטער מהלך צווישען דעם שפּאַניער, וואָס איז געגאַנגען זוכען זיין גאָלד אין ווילדען אַמעריקע און דעם שפּאַניער, וואָס וואַרט אויף זיין גאָלד אין אַ מאַדרידער אָדער גראַנאַדער קאַפּיי!

די צווייטע ליידענשאַפט איז דער אָקסען־קאַמף. צוויי מאָל אַ וואָך האָט מאַדריד אָקסען־קאַמף. אַנדערע שטעט האָבען עס אויך אַ פאַר מאָל אין וואָך, אין סעזאָן.

אָט די אַלע זאַכען זענען סימפּטאָמען פון דער קראַנקהייט, אויף וועלכער עס ליידט היינט שפּאַניען, פון דער מאַדנער „שפּאַנישער קרענק".

די רעוואָלוציע איז געקומען נישט נאָר אַראָפּצוזעצען דעם קעניג און אַדורכצוזעצען די דעמאָקראַטיע, אויסלייזען די ערד ביים פּריץ און זי פערטיילען צווישען די פּויערים. דאָס זענען די נאָהנטסטע צילען פון דער שפּאַנישער רעוואָלוציע. אָבער זי האָט אויך ווייטערע און, אויב מען וויל, בריי־טערע צילען, נעמליך, אַרויסצוהויבען אַ גאַנץ לאַנד און אַ גאַנץ פאָלק פון דעם אָפּגרונד פון אונטער־גאַנג, אין וועלכען זיי זענען אַריינגעשליידערט געוואָרען דורך אַ פיליהונדערט יעהריגען הערשאַפט פון קרוין און צלם.

חיים ליבערמאַן

לאָדז, 17 יולי 1931

ווען טראָצקי ווערט אַ ציוניסט...

קלאַנגען און אָבקלאַנגען

פון **לעא קעניג**

דער „קלאַנג" וואָס האָט זיך דורכגעטראָגען אין אונזער פרעסע, „אַז טראָצקי ווערט אַ ציוניסט", איז מסתמא, ווי אַלע ענליכע קלאַנגען „באָהענלאָז".

מסתמא, וועט זיך אַרויסווייזען, אַז נישט ער האָט בדעה געהאַט צו ווערען אַ ציוניסט; און אַז די אָפיציעלע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע וואָלט זיך אויך גאָרנישט אַזוי איבעריג געפרעהט, ווען טראָצקי וויל יאָ ווערען אַן׳אַקטיווער, פּאַרטייאישער ציוניסט.

פערקעהרט, מען קען זיך לייכט פאָרשטעלען, אַז די ציוניסטישע פיהרערשאַפט אָדער דער אַק־ציאָנס־קאָמיטעט וואָלט איהם אויף אַ זעהר העפ־ליכען שטייגער מיט כל המיני חנ׳דלעך געבעטען, ער זאָל זיצען אינדערהיים און נישט קומען צום קאָנגרעס... ווען — ווען ער וואָלט עס אַפילו בדעה געהאַט צו טון.

און קיינער וואָלט אויף זיי, אויף די ציוניס־טישע פיהרער, קיין פעראיבעל דערפאַר נישט גע־האַט.

טראָצקי איז נאָך אַלץ אַ פערזאָן פאַר וועל־כער רעגירונגען ציטערען און זיי פיהלען, אַז ס׳איז אַ סך גלייכער און טאַקטישער ער זאָל זיצען אין טערקיי בעסער.

אַפילו די הערשענדע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין איידאָפּא — ענגלאַנד, דייטשלאַנד, נאָרוועגיען — האָבען טראָצקי אַלץ ליב פון דער ווייטען.

„ביזט טאַקע אַ גרויסער מענש, אַ היסטאָרישער פיגור, אַ רעוואָלוציאָנער, און ס׳איז אונז גאַנץ אָנגענעהם צו וויסען, אַז דו ביזט בעהאַנדעלט געוואָרען באַרבאַריש ביי דיינע אַמאָליגע חברים, אָבער דאָך ביזטו פאַר אונז נאָך אַלץ געפעהרליך". און, אַז גרויס-מעכטיגע ציטערען פאַר איהם, טאָ ווי־אַזוי־זשע זאָל נישט מורא האָבען פאַר איהם אויך אונזער ציוניסטישע „קליין־מאַכט".

דאָס הייסט, פאַר איהם אַליין האָבען מיר נישט וואָס מורא צו האָבען — ער איז דאָך פאָרט אַ יוד און אַ גרויסער יוד און מיט בערי־המטע יודען, צו וואָס פאַר אַ לאַגער, געבעט און ריכטונג, ער זאָל נישט בעלאַנגען, האָבען מיר דאָך אַלע אַזוי ליב זיך צו בערי־המען — אָבער מיט דעם, וואָס די גרויס-מעכטע און בעזונדער די מאַנדאַטען־מאַכט וועט זאָגען, מוזען זיך די ציוניסטען נאָך אַלץ שטאַרק רעכענען.

בקיצור, דער קלאַנג, אַז טראָצקי ווערט אַ ציוניסט איז בלויז טאַקע אַ קלאַנג, דאָס הייסט, ס׳איז נישט אויסגעשלאָסען טראָצקי זאָל אידעאיש יאָ האָבען אָדער קריגען סימפּאַטיעס צום ציוניזם; ער איז דאָך שטענדיג געווען אַ „גוי׳אישער" סאָציאַל-דעמאָקראַט און מאַרקסיסט.

אָבער טראָצקי — אַ פּאַקטישער אַקטיווער ציוניסט — דאָס איז טאַקע בלויז אַ קלאַנג און אַ פאַנטאַסטישער קלאַנג דערצו...

אָבער נאָך וויכטיגער אינטערעסאַנטער פון דעם קלאַנג, אַז טראָצקי איז געוואָרען, צי ער ווערט אַ ציוניסט איז, דוכט מיר, די פראַגע: פון וואַנען נעהמען זיי זיך? ווער לאָזט זיי אַרויס די פּ...אַס־טישע קלאַנגען? ווער טראַכט זיי אויס, ווער שאַפט זיי?...

מיר דאַכט זיך, אַז די פּסיכאָלאָגיע פון די קלאַנגען איז זעהר און זעהר אַנ׳אינטערעסאַנטע און קאָמפּליצירטע. איך אַ געוויסען זין ענליך צו דעם געבורט פון לעגענדען.

קלאַנגען — ווי לעגענדען ווערען נישט גע־בוירען אַזוי סתם פון דער העלער הויט. זיי מוזען האָבען דעם פּאַסענדען סאָציאַל, צי באַציאָנאַל פּסיכאָלאָגישען באָדען, די קלאַנגען זאָלען זיך אָנ־נעהמען, זאָלען אַ געוויסע צייט קריגען אַנ׳אָפּ־קלאַנג.

אַמאָל קען אַ קלוגער, אויבערגעהמונגס-פּעהי־גער זשורנאַליסט אַרויסלאָזען אַ קלאַנג; אַמאָל קען אַזא קלאַנג, — ווי דער, אַז טראָצקי איז געוואָרען אַ ציוניסט — זיך נעהמען פון אַ וויץ.

אָבער ס׳רוב, דוכט מיר, זענען אַזעלכע קלאַנ־גען אַנאָנימע פאָלקס־שאַפונגען. אַזוי ווי פאָלקס־לידער, אַזוי ווי פאָלקס-לעגענדען.

די פאָלקסטימליכע פאַנטאַזיע, דער פאָלקס־טימליכער וויץ קען צונויפפיהרען אַ וואַנד מיט אַ וואַנד, צוליב אַנ׳אינטערעסאַנטער סיטואַציע, צו־ליב אַנ׳אינטערעסאַנטען קאָנטראַסט. (עפּעס נאָך מעשה פּאָעטען און קינסטלער), און אַמאָל אויך צוליב סאַטירע, חוזק. לויט דער אַלגעמיינער שטי־מונג און פּסיכיק פון דעם מאָמענט, פון דער צייט.

דערפאַר דאַכט זיך מיר, אַז דער קלאַנג, אַז טראָצקי ווערט, צי איז שוין געוואָרען אַ ציוניסט איז אַ געלונגענער קלאַנג, ווען נישט קיין רעאַלער.

סיי זיין אייגענע אינדיווידועלע פּאָזיציע — זיין שווערער ביטערער גלות; און סיי די לעצטע ציוניסטישע פּאָליטישע דורכפאַלען פּאַסען זיך עפּעס צו פאַר דער שפּילענדיגען קלאַנג:

„טראָצקי איז געוואָרען אַ ציוניסט"...

אמת, ס׳איז דאָ עפּעס איראָנישעס און אַפילו סאַרקאַסטישעס אין דעם קלאַנג.. און דאָך אויך אַ ביסעל אמת׳ער וועה.

אַ מעכטיגע שטאַרקע פּערזענליכקייט בענקט נאָך אַ גרויסע אַרענא פאַר אַקטיוויטעט. ווי אַ וואולקאַן זיצט ער איצט אָפּגעשיידט פון דער וועלט ער רייסט זיך שפּייען מיט פייער, און קבאַלט מיט רויך דערזוויל, און פון דער צווייטער זייט אַנ׳אָרגאַניזאַציע, וועלכע בענקט נאָך אַ מעכטיגער פערזאָן, נאָך אַ מעכטיגען דרייסטען פיהרער און געפינט איהם נישט... און אָט איז אַ פאָלק, וואָס וואַרפט זיך מיט שטאַרקע פּערזענליכקייטען, וואו מען דאַרף זיי נישט, און ביי זיך אינדערהיים זענען זיי נישטאָ אַפילו ווען מען דאַרף זיי ווי דאָס לעבען. און היינט, וואָס האָט די ווערט אונזער גרויסע גאַסט־פריינדליכקייט אַליין; דו טראָצקי, הביזט נעבעך אין גלות; האָסט נישט קיין לאַנד וואו וועלטען צו קעהרען און שאַפען. קום צו אונז — מיר וועלען אפשר אַמאָל האָבען אַ לאַנד — ווער ווייסט?

בכן, ווען נישט קיין פּאַקטישער, איז אָבער דער קלאַנג, אַז טראָצקי ווערט אַ ציוניסט אַ גע־לונגענער קלאַנג. ער פּאַסט זיך צום רימעל.

די מוסקולען!

(מעדיצינישע שמועסען)

פון **דר. א. שטילמאַן**

די מוסקולען זענען נישט בלויז די פליישיגע טיילען פון קערפּער, וואָס בעפעסטיגען זיך אויף פערשידענע פונקטען פון סקעלעט, נאָר שטעלען מיט זיך פאָר דעם אומבאַדינגט נויטיגען עלעמענט פון אַלע אברים און אַפּאַראַטען, פון דער מענש־ליכער סטרוקטור. עס איז זעהר אינטערעסאַנט צו זעהן וואָס פאַר אַ ראָלע עס שפּילען די מוסקולען אין דער פונקציאָנירונג פון איינצעלנע אָרגאַנען.

די צונג! ווער ווייסט דאָס נישט, וואָס פאַר אַ טייער מענשליכער געוועהר דאָס איז! אַלע לעבע־דיגע בעשעפעניש׳ען האָבען דאָך מסתמא צונגען. נאָר צום מענשענס צונג קומען זיי קיינס נישט. דאָס איז דאָך עפּעס אַזוינס, וואָס דערהויבט דעם מענשען ביז צו דער העכסטער מדרגה.

די צונג איז אַ גאַנץ איינפאַכע מוסקול, וואָס אַ דאַנק דעם וואונדערבאַרען אייגענשאַפט פון ע־לאַסטישקייט און שטענדיגער שרומפּעוו...קייט, דינט ער פאַר צוויי צוועקען: ערשטענס, וואַרפט ער איבער די שפּייזען אין מויל פון איין זייט אויף דער צווייטער, ברענגענדיג זיי אונטער די פערשידענע גרופּעס ציינער צום איבערקייען.. גלייכצייטיג ווע־רען די שפּייזען דורכגענעצט אויף אַלע זייטען פון דער שפּייעכץ, וואָס איז זעהר וויכטיג פאַר דער פערדייאונג, אַ דאַנק דער אייגענשאַפט פון יעדען מוסקול צו קענען צוזאַמענציהען זיך און צוריק אויס ציהען זיך ווערען די איבערגעקייטע שפּייזען גע־בראַכט צום שלונג מיט דער הילף פון דעם מוסקול־צונג און אַ דאַנק די זעלבע בעוועגונגען פון דעם דאָזיגען מוסקול, ווערען אַרויסגעבראַכט די קאָנ־ווענציאָנעלע אָדער צווישען זיך בעשטימטע קלאַנ־גען, וואָס פאָרמירען ווערטער, זאַצען און שפּראַך.

דער מאָגען און געדערים זענען צוזאַמענגע־שטעלט פון דריי הייטלעך: אַנ׳איבערליכעס, אַ מיטעלסט און אַנ׳אויסערליכס, דאָס אינעווייניגסטע הייטעל ענטהאַלט אין זיך אַלע דריזען וועלכע גי־בען פון זיך אַרויס אַלע נויטיגע שטאָפען. פאַר דער פערדייאונג דאָס אויסערליכע הייטעל דינט אַלס אַ בעשיצונג און דאָס מיטעלסטע — איז גע־בויט פון מוסקולישע פעדים און איז דער מאָטאָר פון דעם גאַנצען פערדייאונגס-פּראָצעס.

ווען עס פּאַסירט אַז דאָס מיטעלסטע הייטעל פון מאָגען ווערט פּאַסיוו, ד.ה. די מוסקולישע פעדים פון מאָגען ווערען נאָכגעלאָזט און פויל, קומען דאָרט נישט פאָר די געוועהנליכע כוואַליעס-אַרטיגע בעוועגונגען, און די מאכלים ווערען פון דאָרט נישט עקספּעדירט ווייטער. דער מאָגען איז שטענדיג פול דער אַפּעטיט פאַר ווייטערדיגע מאָל...ען פער־שווינדט. עס שפּאַרט אונטער׳ן האַרצען, און מען פיהלט זיך שוואַך און שלעכט געשטימט אין אַזאַ פאַל. האָט דער מעדיקער שטענדיג אין זינען צו געבען אַזעלכע מעדיקאַמענטען און אַ ספּעציעל צו־געפּאַסטע דיעטע, וואָס זאָלען ווידקען אויף די מוסקולישע פעדים, פון דעם מיטעלסטען הייטעל פון מאָגען, כדי זיי אומצוקעהרען די פריהערדיגע עלאַסטישקייט אָהן וועלכער די פערדייאונג איז אומ־מעגליך.

די לונגען זענען געבויט פון מיליאָנען קעס־טעלעך אין וועלכע די לופט קומט אַריין, מאַכט דורך אַ געוויסען פּראָצעס מיט דער בלוט, און ווערט אַ פערענדערטע צוריק אַרויסגעשטויסען, מיר פיהלען נישט די אַלע איבערגאַנגען און ענדערונגען לייכט און האַרמאָניש אָטעמען מיר אַריין און אַ־רויס די לופט. בעמערקענדיג בלויז די גרינגע בע־וועגונגען פון אונזער ברוסט-קאַסטען, קיינעם פון אונז קומט נישט אויפ׳ן געדאַנק, אַז יעדע מיס־קראָסקאָפּיש קעסטעלע פון דער לונגען סטרוקטור איז אַרומגערינגעלט פון מוסקולישע פעדים, וועלכע פיהרען זאָן מיט דעם גאַנצען פּראָצעס פון אָטעמען.

ווען די דאָזיגע מוסקולישע פעדים ווערען דרונג. אַ געוויסע אורזאַך שוואַך און פערלירען זייער עלאַס טישקייט, צוציהען זיך די לונגען-קעסטעלעך, און קענען מעהר צו דער פריהערדיגער שפּילעוודיג־קייט נישט קומען. דער ברו...קאַסטען ווערט אי־בערגעפּולט פון די צעצויגענע לונגען, ער בעקומט דעם אויסזעהן פון אַ בייכיג פעסעל, און דער מענש מאַטערט זיך און ראַנגעלט זיך אין די נעגעל פון דערשטיקונג, צוליב דעם מאַנגעל און אומבייט פון לופט.

אויך דאָס האַרץ וואָס איז דער מאָטאָר פון לעבען איז נישט מעהר ווי אַ מוסקול, און נאָר אַ דאַנק דער אייגענשאַפט פון די מוסקולען, קען זיך דאָס האַרץ בעוועגען אין פערלויף פון דעם גאַנ־צען לעבען פון מענשען.

בעזונדערס וויכטיג און אינטערעסאַנט ווייזען זיך אַרויס די אייגענשאַפטען פון די מוסקולען אין דעם אָרגאַן, וואָס יעדער איינער פון אונז האָט גע־מוזט דאָרט פערברענגען גאַנצע ניין מאָנאַטען, און דאָס איז — די „געבורט מוטער". דאָס איז אַ מוס־קול וואָס פאָרמירט אַ מין קעמער..., ...כען דאָס קינד ענטוויקעלט זיך, און וואַקסט ביז עס ווערט רייף צו קומען אויף דער וועלט, מעהר ווי אומעטום דאַרף דאָ דער מוסקול אַרויסווייזען זיין צופּאַסונגס - פעהיגקייט, ווייל די געבורט - מוטער דאַרף וואַקסען און זיך ענטוויקלען צוזאַמען מיט׳ן קינד, כדי דאָס לעצטע זאָל האָבען גענוג פּלאַץ, נישט נאָר צו לעבען אין בוכשטעבליכען זין פון וואָרט ,נאָר אויך צו מאַכען איבעריגע בעוועגונגען.

אין פערלויף פון 9 מאָנאַטען דאַרף די געבורט־מוטער זיך פערגרעסערען אין אומגעפעהר צוואַנציג מאָל לגבי דעם, ווי זי איז געווען אין צייט פון נישט שוואַנגערשאַפט.

פון נאָך אַ גרעסערען ווערט זענען די מוסקו־לישע אייגענשאַפטען פון דער געבורט־מוטער, בעת דעם ברענגען דאָס קינד אויף דער וועלט. אָדער ענטבינדונג, ווען דאָס קינד ווערט פאָלקאָם רייף, פאַנגען אָן די מוסקולישע ווענד פון דער געבורט־מוטער איינצושרומפּען זיך, זיי קריגען אַזוי צו זאָ־גע [די] אַמביציע, אַרויסצוואַרפען פון זיך דעם גאַנצען אינהאַלט, און זיך אומקעהרען צו דעם אַמאָליגען קליינעם פערנעהם, מיט אַנדערע ווער־טער מיינט עס, אַז די געבורט-מוטער הויבט אָן שטרעבען און אינסיסטירען אויף דעם אַז זי זאָל זיך צוריק פערקלענערען און ווערען צוריק דאָס, וואָס ז יאיז געווען איידער די פרוי האָט פערשוואַנ־גערט.

וואָס מעהר די מוסקולען זענען איינגעשפּאַרט און שרומפּען זיך איין, אַלץ שטאַרקער שטויסען זיי פון זיך אַרויס דאָס קינד, דער דאָזיגער קאַמף צווישען די מוסקולען פון דעם געבורט־מוטער און זייער אינהאַלט (דאָס קינד מיט דעם אָרט), ווערט מאַניפעסטירט ביי דער פרוי דורך שרעקליכע שמער־צען, אָדער ווי ז יווערען אויף וויבעריש און אויך מעדיצינישע [לשון] אָנגערופען „וויען", די בלוט אָדערען, דורך וועלכע דאָס קינד פלעגט קריגען ווענטעלעך פון דער געבורט־מוטער, ווערען אי־ויין דערנעהרונג און וועלכע געפינען זיך אין די בערגע...ען אַזוי שנעל, ווי דאָס קינד קומט אויף דער וועלט. די פרוי וואָלט אָפּגעגאַנגען מיט בלוט ווען נישט די וואונדערבאַרע אייגענשאַפט פון די מוסקולען איינצוציהען זיך און אַזוי אַרום פערמאַ־כען די עפענונגען פון די איבערגעריסענע אָדערען.

ביז איצט האָבען מיר אַלץ גערעדט וועגען דער מעכאַנישער אייגענשאַפט פון די מוסקולען, ד.ה. ווי אַזוי זיי פיהרען אָן מיט דער פונקציאָנירונג פון אַלע אברים פון מענש׳ליכען קערפּער, חוץ דעם, אָבער בעזיצען די מוסקולען אַ צווייטע אייגענ־שאַפט, וועלכע שפּילט אַ זעהר וויכטיגע ראָליע אין דער דערנעהרונג פון מענשען, און שוין במילא אין דעם געזונד צושטאַנד פון אָרגאַניזם, ווי מיר וועלען דאָס באַלד זעהן.

די מוסקולען זענען די מאָטאָרען פון אַלע אברים, און פערנוצען דעריבער אַ סך ענערגיע די קראַפט ,וואָס טרייבט די מוסקולישע מאָטאָרען ווערט פּראָדוצירט פון דעם ברענען פון צוקער אין אָרגאַניזם, אויב דער צוקער געפינט זיך אין אַ נישט גענוגענדער צאָהל, ווערען די רעזערווען פון פעטס פערוואַנדעלט אין ענערגיע, און גענוצט צו טרייבען די מוסקולישע מאָטאָרען.

מיר קומען, אַלזאָ צום אויספיהר, אַז די מוס־קולען זענען די ה׳ויפּט-פאַקטאָרען אין דער פונ־קציאָנירונג פון יעדען אבר, און אויך, דער נויטיגסטער עלעמענט אין דעם לעבען פון אָרגאַניזם.

אַקראַנץ פּערל פון תלמוד און מדרש

ביז צוואַנציג יאָהר און מ׳האָט נישט חתונה, טראַכט מען דאָס גאַנצע לעבען פון עבירות.

(קידושין כ״ט).

* * *

אין ארץ־ישראל איז מען שטאַרק אָפּגעהיט יענעם נישט מבייש צו זיין.

(ב״מ נ״ח).

* * *

אין דער שפּיץ פון אַלע קראַנקהייטען שטעהט דאָס בלוט און אין דער שפּיץ פון אַלע רפואות שטעהט דער — ווין. (ב״ב נ״ח).

* * *

ס׳איז אַ ברכה אינ׳ם שטוב, אַז עס זענען דאָ אַ סך בני־בית.

(כתובות ק״ז).

* * *

מענשען עסען און טרינקען צוזאַמען און שטע־כען איינער דעם אַנדערען מיט די שפּיזען פון זייערע — צינגער (יומא ט׳).

* * *

קינדער פון זיהן זענען אַזוי ווי אייגענע קינדער. קינדער פון טעכטער זענען נישט אַזוי, ווי אייגענע קינדער. (ירוש׳ פ״ו).

* * *

האָט די מחלוקה איבערגענעכטיגט ווערט זי געוועהנליך שוואַכער.

(סנהדרין צ״ה).

* * *

גמילת חסדים שטעהט העכער פון צדקה.

(סוכה מ״ט).

* * *

פון קעלבער וואַקסען אויס גרויסע בהמות און פון קינדער ווערען — לייט.

(ברכות ס״ג).

* * *

ווייל אַ זוהן האַלט מעהר בכבוד די מוטער פאַר׳ן פאָטער, האָט דער פּסוק געשטעלט „כבד את אביך ואת אמיך" און ווייל ער האָט מעהר מורא פאַר׳ן פאָטער ווי פאַר דער מוטער, האָט דער פּסוק געשטעלט „איש אמו ואביו תיראו"

(קידושין ל׳).

אַ מענש דאַרף קיינמאָל נישט עסען אין דער פינסטער, ווייל ס׳איז אַ גרויסע נפקא מיניה, צי מ׳האָט געזעהען, וואָס מ׳האָט געגעסען, אָדער מ׳־האָט נישט געזעהען. (יומא ע״ד).

* * *

עס ווילט זיך תמיד פרעגען: וואָס רעדען די יודען אין בית־המדרש.

(סנהדרין ל״ח).

געזאַמעלט דורך א. שלעזינגער

ווילנע בלייבט אויף איהר ארט

(פון א בעזוך)

פון ש. ניגער

ווילנע איז די גרויסע זאמלערין פון אלטע ירושות די טרייע וועכטערין פון היסטארישע פערמעגענס. קיינער ווייס נישט אזוי גוט, ווי זי, אז אין א באלעבאטישקייט קען אלץ צונוצקומען, און אז קיין זאך טאר נישט פערלוירען גיין...

דאס איז מיין אמאליגער רושם פון ווילנע, און איצט, אומקעהרענדיג זיך צוריק אהער, נאך צוועלף יאהר אמעריקא, איז דער איינדרוק פון ירושה'דיגער איינגעפונדעוועטקייט שטארקער געווארען.

איך זעה פאר זיך אלץ נאך א שטאט, וואס ענדערט זיך נישט. כאטש זי איז אזוי אפט אויפגעציטערט געווארען פון אינעווייניג און צעטרייסעלט — פון דרויסען. איך קוק אויף איהר אראפ פון שלאסבארג, איך קוק אין איהר אריין, בלאנדזשענדיג איבער'ן אלטען שוהל־הויף, און איך זעה, ווי אומבעריהרליך זי איז אין איהר שטענדיגער ריהרעוודיגקייט, ווי נישט נאכגיביג — אין איהר אייביג מוזען זיך צופאסען צו נייע אומשטענדען.

איך גיי איבער די פרישע אספאלט־טראטואר'ען, וועלכע פערבייטען די אמאליגע האלב־צובראכענע בריעטער ביי די זייטען פון די ענגע מיטעלאלטערליכע גאסען. איך זעה נישט די פארצייטיגע אומרייניקייט; די אלטינקע האט זיך צוגעפוצט, צוגעפארבט זיך לכבוד דער יונגער און אמביציעזער מאכט, אבער ס'איז די אלטע ווילנע און כ'געפין אלץ אויף דעמזעלבען פלאץ, אויף וועלכען ס'איז געווען אמאל.

פרובט אין ניו־יארק נישט בעזוכען א געגענד עטליכע יאהר נאכאנאנד, וועט איהר זי נישט דערקענען. אפילו אין בערלין, וואו אלץ איז אין ארדענונג, וואו די ביזאהעריגע רעוואלוציעס אפילו געווען גאנץ געמיטליך, — האב איך געפונען גאסען גאנצע קווארטאלען, וועלכע זעהען אויס אנדערש ווי אמאל. אזא שטיק ליבע פראווינץ, ווי קאוונע, האט אנגעהויבען צו שפילען די ראלע פון א רעזידענץ־שטאט און עס קומען אויף אין איהר נייע געביידעס, וועלכע ענדער'ען איהר אויסזעהן. נאר ווילנע אליין גיט אונז צו פיהלען אז ס'איז נישטא קיין נייעס אונטער דער זון, נאר זי אליין רוימט אונז איין אין אויער א סוד, אז ס'איז אין תוך געגומען אלץ איינס ווער עס זיצט אין סטראשונס ביבליאטעק און זאמעלט מאטעריאל — דער „חפץ חיים“, אדער אנ'אלטער משכיל, אדער א יונגער סטודענט פון ווילנער אוניווערזיטעט, וועלכער שרייבט א דיסערטאציע וועגען דער ענטוויקלונג פון דער יודישער ארבייטער־בעוועגונג נאר ווילנע אליין ווייס, אז אלץ, אפילו די צוקונפט, וועט סוף כל סוף אריינפאלען אין די הענד פון דעם היסטאריקער...

זיץ איך אין א יודישער גימנאזיע, וועלכע איז געווען אמאל א רוסישע, און הער, ווי א שווארץ חנעוודיג מיידעלע, קוים 13 יאהר אלט, לייענט פאר א קאמפאזיציע וועגען יודישען פאלקלאר און הער. ווי א יונגעל נאך פאר בר־מצווה דערציילט וואס ער ווייס וועגען בעש"ט און ווי אנ'אנדער בחור'ל מיט אלטע אויגען ווייזט חריפות אין נאטור־וויסענשאפט — זיץ איך און פאר מיינע אויגען שוועבען די שאטענס פון גאונס קלויז, פון ראמיילעס ישיבה... מען לערענט נייע, גאר נייע זאכען, אבער ס'איז דאס אלטע זיצען און לערנען, ס'איז די אלטע התמדה, ס'איז דעם ליטוואקס אייביגע ליבע צו תורה און צו חכמה.

איך שפאציר איבער די צימערען פון דעם אזוי שנעל אויסגעוואקסענעם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט און הער, ווי דער נייער, מאדערנער פארשונגס־גייסט זאגט: — זאמעלט זיך, זאמעלט זיך, איהר אלטע שמות עס וועט קומען א צייט און אונטער אייער שטומער צונג, איהר אלטע שמות וועט אונטערגעלייגט ווערען א שם־המפורש און איהר וועט די קומענדיגע דורות אנפערטרויען דעם סוד פון די פערגאנגענע, דעם סוד פון אומפערגענגליכקייט... זאמעלט זיך, זאמעלט זיך, שמות, שאטענס! קומט אהער פון אלע עקען וועלט. דא וועט איהר געפונען רוה, דא וועט איהר זיין אזוי שטיל און אייביג ווי די בערג און בערגלעך ארום שטאט...

איך גיי איבער די גאסען, די געסלעך, די „דורכהויפען“. א סך פון זיי האבען נייע נעמען (אויך יודישע נעמען: דעם גאונס גאס, סטראשונס גאס), איך קוק אויף די שילדען: נייע אותיות, שוין נישט קיין רוסישע — פוילישע... איך טרעף אן סאלדאטען, אפיצירען, פאליציי.: זיי זענען אלע אין נייע, שוין נישט קיין רוסישע, פוילישע אוניפארמען... איך גיב א טראכט: וויפיל מאל האבען זיך געביטען אין משך פון די לעצטע פופצעהן יאהר די נעמען פון די גאסען, די ווערטער אויף די שילדען, וויפיל מאל האבען זיך געביטען די מאכטהאבער און ווי אנטאגאניסטיש זיי אלע זענען געווען, — זיי אלע: די רוסען, די דייטשען, די באלשעוויקעס, די ליטווינער, די פאליאקען — און ווי טריי ווילנע איז געבליבען, נישט־קוקענדיג אויף דעם אלעמען, צו זיך אליין!

גאנצע נעמען פון גאסען, נייע שילדען א נייע מאכט, א נייער דור: דאך געפין איך אנ'אפטייק, אדער א פאפיר־געשעפט, אדער די וואוינונגען פון פריינט, פונקט דארט, וואו זיי זענען געווען מיט צעהן, מיט צוואנציג יאהר צוריק, די יודענעס מיט די קאשיקעס שטייען, איינגעוויקעלטע אין אלטע שמאטעס, דארט וואו זיי זענען געשטאנען אמאל; און אט גיי איך פערביי א פלאץ וואו מען קויפט און מען פערקויפט אלטע מעבעל, דוכט זיך מיר, אז איך דערקען דאס שרייבטישעל וואס איך האב אמאל דא איינגעהאנדעלט, — איך זעה די אמאליגע טינט־פלעקען און דאס האלב־צובראכענע נאך אלץ נישט פערריכטע שישקעסטעל...

מענשען עלטערען זיך דא, נישט זאכען... א דור גייט אוועק, א דור קומט, איין רעגירונג פערבייט די אנדערע, איין מלוכה איז גובר די צווייטע— און ווילנע בלייבט אויף איהר ארט...

אט שטייט א קלויסטער אהן גלאקען (ווער האט זיי ארויסגענומען אין די יאהרען פון קריג? די רוסען? אדער די דייטשען?) — א שטומער קלויסטער. ער שטייט און שטומט, אבער ער שטייט אויף זיין ארט...

וואריום נישט נאר די יודישע ווילנע קאן נישט און וויל נישט פערטרייבען די שאטענס פון אמאל: נישט נאר ירושלים דליטא שטעלט מיט זיך פאר א לעבעדיגען מוזיי, אנ'אייביגע אויסשטעלונג פון אנטיקען, וואו נאר איך קעהר זיך און ווענד זיך, זעה איך פארצייטיגע ארכיטעקטור, זעה איך, אלטע, ווען אפילו איבערגעפארבטע הייזער.

אהא, א שיער גרויסע געשעהענישען זענען דורכגעלאפען פאר דער צייט: א סך פון זיי האבען זיך, ווי דונער'ען, געקייקעלט איבער די אלטע, שמאלע ווילנער געסלעך; א סך פון זיי האבען געטראגען מיט זיך הונגער און האפענונג, טויט און בשורות פון נייעם לעבען... ווילנע ווייס עס, אבער זי ווייס עס נישט, ווי די יוגענד וועלכע פערגעסט דאס נעכטיגע, ווען עס פאסירט עפעס נייעס. ווילנער ווייסען, איז דאס וויסען פון א פנקס, וואו די אלטע, געל געווארענע בלעטער ווער'ען נישט אויסגעריסען, ווען מען שרייבט צו נייע שורות פערקעהרט, זיי ווער'ען נאך חשובער.

ווילנע עפענט זיך פאר אונז, באמת, ווי א פנקס, ווי א לעבעדיגע כראניק....

א מיטעלאלטערליכע — און דאך איינע פון די מאדערנסטע יודישע שטעט. פון די פענסטער,. פון די טונקעלע הויפען קוקט ארויס די שטילע טראדיציע, — און רעוואלוציע לויערט אין די ווינקלען... אלטע ספרים, אלטע געביידעס. אלטע חפצים — און נייעס מאדערנע אידעען...

אלע מאדערנע בעוועגונגען אינ'ם יודישען לעבען — אזוי זאגט מען — האבען זיך אנגעהויבען אין ווילנע, אלע נייע רעוואלוציאנערע אידעען זענען געבוירען געווארען אין ווילנער קעלערס, אין ווילנער קעפ... פון דאנען האבען זיך געשפרייט איבער ליטע, רייסען, פוילען די שטראהלען פון השכלה—ליכט; דא זענען געווען די ערשטע סאציאליסטישע קרייזלעך; דא זענען אויפגעקומען יוער'ט פולע אינסטיטוציעס און אויך פיהרענדיגע פערזענליכקייטען פון דער נייער יודישער קולטור...

דא זענען אויפגעגאנגען די אלע ביי־פערוויטע קערנדלעך דערפאר, ווייל דא איז א פעטער און גוט צעאקערטער באדען... דער גייסט פון בענייאונג איז אפט נישט מעהר ווי א גלגול פון דער נשמה פון היסטארישער טראדיציע...

ווער נאר עס האט געוועלטיגט איבער ווילנע, איז דורכגעדרונגען געווען מיט א געפיהל פון דרך ארץ פאר איהר היסטארישער חשיבות, פאר איהר היסטארישען בעוואוסזיין, די דייטשע אקופאנטען האבען אין בילדער און ביכער פעראייביגט איהר'ע דענקמעלער, איהרע אלטערטימליכקייטען. איצט שוין עס די פאליאקען (ערשט דא נישט לאנג האבען זיי ארויסגעגעבען א פראכטפולע אילוסטרירטע מאנאגראפיע וועגען ווילנע, איהר געגענווארט און פערגאנגענהייט) און אפילו מיר יודען, וואס מיר זענען אזוי געוואוינט צו געשיכטע, אז מיר ווער'ען שוין פון איהר נישט נתפעל, — אפילו מיר יודען האבען מיט ווילנע און איהר אלטען יחוס זיך זעהר פיל אפגעגעבען. עס זענען דא (אויף העברעאיש, און אויך אויף יודיש) ביכער און [illegible] ביכער וועגען אט דעם גייסטיגען יודישען צענטער, היסטאריקער האבען געזאמעלט מאטעריאל וועגען איהם. פאעטען האבען איהם בעזונגען, מאלער האבען איהם געמאלען...

ווילנער ארימקייט האט נישט פערשטעלט די רייכקייט פון ווילנע, די רייכקייט פון איהר ירושה, און פון איהר פעהיגקייט איינצוזאפען אין זיך נייע אידעען.

די ענגלענדער מיט זייערע אלטע טראדיציעס

(א בריוו פון לאנדאן)

— פון — צביון

ווען איך בין געווען דאס ערשטע מאל אין לאנדאן, בין איך געווען איינער פון א גרופע, וועלכע ראמזיי מאקדאנאלד האט געפיהרט ווייזען דעם ענגלישען פארלאמענט, און ער האט אונז דאן אנגעוויזען אויף דער פאדערשטער באנק, וואו עס זיצען די מיניסטאר'ען, און ער האט דערביי פערזיכער'ט, אז אין דער נאהענטער צוקונפט וועלען דארטען זיצען סאציאליסטען. דאס איז געווען מיט 24 יאהר צוריק, ווען דער בעריהמטער רוסישער סאציאל־דעמאקראטישער צוזאמענפאהר פון יאהר 1907 איז אפגעהאלטען געווארען אין לאנדאן. ראמזיי מאקדאנאלד האט דאן נאך אויסגעקוקט גאנץ יונג. איך געדענק גאנץ גענוי, ווי ער האט אויסגעזעהן, ווען ער האט בעגריסט דעם קאנגרעס, איך האב זיין רעדע נישט פערשטאנען, אבער עס איז ביי מיר געבליבען אין זכרון, אז ער האט גערעדט מיט א סך פייער און מיט גרויס בעגייסטערונג. עס האט זיך ביי מיר איינגעקריצט אין זכרון זיין שטים, זיינע בעוועגונגען מיט די הענד, זיין גאנצע פיגור, ווען ער האט גערעדט. איך זעה נאך איצט דעם פייער־רויטען קראוואט, וואס ער האט דאן געטראגען. פון אלע ענגלישע סאציאליסטישע בעגריסערס איז ער געווען דער איינציגער, וואס האט אזא פייער־רויטען קראוואט געטראגען.

איצט האב איך מאקדאנאלדען א צווייטען מאל געזעהען אין ענגלישען פארלאמענט, אבער געפיהרט ווייזען דעם פארלאמענט האט אנ'אנדערער, און נישט ראמזיי מאקדאנאלד. אין דער ווירקליכקייט בין איך געגאנגען נישט צו זעהן, ווי עס קוקט אויס דער ענגלישער פארלאמענט, נאר ווי עס זעהט אויס ראמזיי מאקדאנאלד אויף דער פאדערשטער באנק פון דעם ענגלישען פארלאמענט.

דער ענגלישער פארלאמענט האט זיך כמעט ווי גארנישט געענדערט פאר דער גאנצער צייט, די זעלביגע אלטע אומבעקוועמע געביידע מיט די זעלביגע אלטע, נארישע צערעמאניעס, וואס אין קיין פארלאמענט פון דער וועלט זעהט מען זיי נישט.

איך האב גראד דאס מאל נישט געהאט די געלעגענהייט צו זעהן די נארישע, פורים־שפילערישע צערעמאניע, ווי דער ספיקער ווערט אריינגעפיהר'ט אין פארלאמענט, אבער איך האב גארנישט פערלוירען, ווייל פון דער צערעמאניע, האט זיך אפילו א האר נישט געענדערט, נישט בלויז פאר דעם לעצטען פערטעל יאהרהונדערט, נאר אויך נישט פאר דעם לעצטען יאהרהונדערט. און אויך דער ספיקער גופא האט זיך נישט געענדערט. ער זעהט אויס פונקט אזוי ווי מיט הונדערט אדער מיט צוויי הונדערט יאהר צוריק. דער זעלביגער גרויסער גרויער פארוק, די זעלביגע לאנגע, ברייטע, שווארצע קאפאטע. די זעלביגע קורצע זיידענע קניע־הויזען און די זעלביגע פארצייטיגע שנאלשיך און די לאנגע ווייסע זאקען.

די ענגלענדער, האט מען מיר ערקלערט, זענען א פאלק, וואס ליבען זעהר שטארק אפצוהיטען די אלטע טראדיציעס. דאס קען מען זעהן, וואו מען קעהרט און וואו מען ווענדט זיך אין ענגלאנד, אבער איך צווייפעל זעהר שטארק, אויב דאס איז איינע פון די מעלות פון דעם ענגלישען פאלק.

איך בין פערביי געגאנגען דעם קעניגליכען הויף אין לאנדאן און האב געזעהן די טראדיציאנעלע קעניגליכע לייב־גווארדיע, וועלכע האבען אין מיינע נישט־טראדיציאנעלע אויגען אויסגעקוקט גאנץ טעאטראליש קאמיש. שטעהט א בן־אדם, אויפ'ן קאפ א בלאנקען מעשענעם קיווער, פון וועלכען עס באמבעלט זיך א רויטער עק; ווייסע הויזען אויף די פאלקעס; הויכע לאקירטע שטיוועל אויף די פיס, און א לאנגען, בלאנקען שווערד אין דער האנד. ער שטעהט עס און היט דעם קעניג פון ענגלאנד. אזוי איז ער געשטאנען מיט הונדערט יאהר צוריק, און אזוי שטעהט ער אויך היינט. און אביסעלע ווייטער זיצט א צווייטער בן־אדם אזא אויף א פערד, נאר א חוץ דעם הויכען מעשענעם קיווער מיט'ן עק אויפ'ן קאפ, טראגט ער אויך א מעשענעם פאנצער אויף דער ברוסט, און אויך ער האלט א שווערד אין דער האנד און היט דעם קעניג. אזוי האט ער איהם געהיט מיט לאנגע צייטען צוריק און אזוי היט ער איהם אויך היינט. ער האט נאך אפילו [illegible] וואלענע שווארצע שפאסענע פעלעכל אויפ'ן פערד אונטער זיך. מסתמא האט מען מיט עטליכע הונדערט יאהר צוריק, ווען עס זענען נאך נישט געווען אזעלכע בעקוועמע ווייכע זאטלען ווי היינט, בענוצט ווייכע וואלענע שפאסענע פעלעכלעך. דאס ענגלישע פאלק ליבט טראדיציע.

איך ווייס נישט אויף דעם גרונד פון וועלכער ענגלישער טראדיציע מען האט אמאל אין ענגלאנד אראפגעהאקט א קעניג דעם קאפ, און איך ווייס אויך נישט ווי אזוי די ענגלענדער האבען זיך אפגעזאגט פון דער אלטער טראדיציע צו עסען מיט די הוילע פינגער אנשטאט מיט גאפלען, אבער ווען מען זאגט מיר, אז דאס ענגלישע פאלק האט זעהר שטארק ליב טראדיציע, מוז איך גלויבען.

און ווען איך בין געזעסען אין ענגלישען פארלאמענט און האב געזעהן דעם בעריהמטען הייליגען גאלדענעם פארלאמענט־שטעקען אויף דעם ספיקערס טיש, האב איך זיך דערמאהנט, אז מיט מעהרערע חדשים צוריק האט בעקעט, איינער פון די דעפוטאטען פון דער ארבייטער פארטיי, פערארזאכט א גרויסען שטורם אין לאנד דורך דעם, וואס ער האט א כאפ געטון אט דעם הייליגען שטעקען און האט איהם אנגעפאנגען שאקלען, ווי א לולב.

איך ווייס נישט, אויב גאנץ ענגלאנד האט ווירקליך געשטורעמט, ווען בעקעט האט פערשוועכט די הייליגקייט פון דעם גאלדענעם שטעקען. איך שטעל זיך פאר, אז א סך מיליאנען מענשען אין ענגלאנד ווייסען נאך אפילו ביז היינטיגען טאג נישט, אז בעקעט איז בעגאנגען אזא שווער'ע עבירה, ווי כאפען דעם הייליגען גאלדענעם שטעקען פון ספיקער'ס טיש, אבער איך מוז מודה זיין, אז ווען בעקעט וואלט די גרויסע עבירה נישט בעגאנגען, וואלט איך נישט געוואוסט, אז אין ענגלאנד איז גאר פאראן אזא איינער, וואס הייסט בעקעט און איז א דעפוטאט אין פארלאמענט פון דער ארבייטער־פארטיי. אבער איך גלויב, אז ווען עס זאל זיך איינגעפונען א צווייטער דעפוטאט אין ענגלישען פארלאמענט, וואס זאל בעגעהן די זעלביגע עבירה, וואס בעקעט, און שפעטער זאל טון דאס זעלביגע א דריטער, דאן וועט ענגלאנד מעהר נישט אויפגעשטורעמט ווער'ען, ווען אימיצער וועט א כאפ טון דעם הייליגען גאלדענעם פארלאמענט־שטעקען און וועט איהם אנפאנגען שאקלען, ווי א לולב. די טראדיציע וועט זיין געבראכען און דער שטעקען, הגם אנ'אלטער, א גאלדענער און פול מיט פארלאמענטארישע זכרונות, וועט נישט זיין אזוי הייליג, אז מען זאל איהם נישט טאר'ען א שאקעל טון.

מחשבות'ען, ווען איך האב דא גערעדט וועגען דעם ספיקערס טיש, זאל מען קיין טעות נישט מאכען און מיינען, אז דער ספיקער פון פארלאמענט זיצט עס ביי דעם טיש. ניין, ביי דעם טיש זיצען נאר די סעקרעטאר'ען פון פארלאמענט, בעת דער ספיקער זיצט אין אנ'אפענער ביידעל, אהן א בר'עקעל טיש, אדער שטענדער, אויף וואס זיך אנצושפאר'ען. איך האב איינפאך רחמנות געהאט קוקענדיג אויפ'ן ספיקער. ווי ער זיצט אין זיין אפענע ביידעל, פערלעגט א פוס אויף א פוס, און האט פאר זיך קיין שום זאך נישט, אויף וואס אנצושפאר'ען א האנד אדער א זייט. איך האב געטראכט, אז עס איז אנ'אמת'ער אפקומעניש צו זיין א ספיקער אין דעם ענגלישען פארלאמענט, און איך בין געווען גרייט אונטערצוטראגען דעם אלטען ענגלישען דזשענטעלמען כאטש א קליין טישעלע, אויף וואס ארויפצולייגען א האנד, אדער א פוס־בענקעלע אנצוהעהען א פוס. אבער ווי קען מען עס ברעכען די טראדיציע? אזוי איז געזעסען דער ספיקער אין זיין ביידעל מיט הונדערט מיט צוויי הונדערט יאהר צוריק, און אזוי מוז ער זיצען אויף היינט.

נאר איך בין דאך געגאנגען זעהן, ווי עס קוקט אויס ראמזיי מאקדאנאלד אויף דער פאדערשטער באנק פון פארלאמענט. יא, ער זיצט דארטען. ער האט מיט 24 יאהר צוריק ריכטיג פאראויסגעזאגט. אז ער וועט דארטען זיצען, נאר קיין רויטען קראוואט טראגט ער מעהר נישט.

מיך האט פערדראסען, וואס סנאודען איז נישט געווען דעם טאג אין פארלאמענט. ער ווערט בעטראכט אין ענגלאנד פאר איינעם פון די גרעסטע מענשען. נאך סנאודענען איז הענדערסאן, דער אויסערן־מיניסטער, בעזונדערס פאפולער.

און איך בין געזעסען און געקוקט אויף דער מיניסטאר'ען־באנק און איך האב געטראכט: אט דאס איז די ענגלישע ארבייטער־רעגירונג, וועלכע בעשעפטיגט אפט אזוי מיין מוח און רופט אין מיר ארויס אזוי פיל פראגען, און מאנכעס מאל אזוי פיל אומרוהיגקייט, און איך האב א קוק געטון אויף די בענק פון דער אנדער'ער זייט, וואו עס זיצט די אפאזיציע, די קאנסערוואטיווע, געדיכט בעזעצטע בענק. אין פראנט באלדווין, טשעמבערליין, איימערי און די אנדערע פיהרער פון דער קאנסערוואטיווער פארטיי. זיי זיצען בלויז און ווארטען, אז זיי זאלען פערנעהמען די פלעצער, וואו עס זיצט איצט מאקדאנאלד, סנאודען, הענדערסאן א. אז. וו. ווען עס זיי געלונגען? זיי זענען זיכער, אז יא, זיי דארפען בלויז טרעפען דעם פאסענדען מאמענט, גלויבען זיי, נאר וואס זיי אליין גלויבען וואלט נישט געווען אזוי וויכטיג. עס איז פיל וויכטיגער, וואס אויך אין מאנכע קרייזען פון דער ארבייטער־פארטיי גלויבט מען אזוי.

עס עקזיסטירט אין פערשידענע קרייזען א גרויסע אומצופרידענהייט מיט דער איצטיגער רעגירונג, הגם עס איז שווער ארויסצוקריגען פון די אומצופרידענע א קלארען ענטפער, וואס זיי [illegible] דער ארבייטער־רעגירונג זענען, עס הייסט, וואס האט די רעגירונג געקענט טון. און האט נישט געטון.

א הויכער בעאמטער פון אויסלענדישען מיניסטעריום, מיט וועלכען מיר איז ביי א געלעגענהייט אויסגעקומען צו האבען א געשפרעך, האט זיך אויסגעדריקט, אז די איצטיגע רעגירונג איז די קאנסערוואטיווסטע, וואס ענגלאנד האט ווען עס איז געהאט. נאר ווען איך האב ביי איהם געפרעגט, וואדום ער דענקט אזוי, האט ער מיר קיין בעשטימטען ענטפער נישט געקענט געבען. איך האב געהאט געשפרעכען מיט אנדערע וועגען דער זעלביגער פראגע, אבער איך האב פון קיינעם נישט געקענט הערען עטוואס בעשטימטעס און קלארערס. פון אלע געשפרעכען האט זיך ארויסגעוויזען, אז אין די גאנץ וויכטיגע פראגען זענען די הענד פון דער רעגירונג געבונדען, ווייל זי האט נישט קיין אייגענע מאיארישעט און מוז זיך פערלאזען אויף די שטיצע פון די ליבעראלען, און מען מוז דעריבער צוגעבען, אז אלץ, וואס די רעגירונג האט געקענט טון פאר די ארבייטער האט זי געטון. די אומצופרידענהייט, ווי איך האב געקענט פערשטעהן, דריקט זיך מעהר אויס אין דעם, וואס די ארבייטער־רעגירונג האט אין די מינדערוויכטיגע פראגען, וואו איהרע הענד זענען נישט געבונדען, קיין פיל ענדערונגען נישט געמאכט. און עס זענען גראד אט די קלענערע, די מינדערוויכטיגע זאכען, וואס זעהען זיך זעהר שטארק אן אין דעם טאג־טעגליכען לעבען. פון א סאציאליסטישער רעגירונג האט מען עפעס דערווארט, אז זי זאל כאטש מאכען אויסערליכע ענדערונגען, ווייניגסטענס, זאל עס אויסקוקען אנדערש, ווייל דער אמת איז דאך, אז אויך אין ענגלאנד זענען פאראן א סך מענשען, וואס זענען מיד געווארען פון אנהאלטען די טראדיציעס.

נאר איך האב זיך דא פערנומען מיט פאליטיק און דאס האב איך גארנישט געוואלט.

—:O:—

די חורבות פון יריחו

עס זענען דא צוויי ארץ־ישראל'ס: איינע די איצטיגע און די אנדערע דיהיסטארישע, די ארץ־ישראל פון אמאל וועלכע האט, מעהר ווי יעדע אנדערע לאנד, בעאיינפלוסט דעם גאנג פון דער וועלט־געשיכטע.

די אמאליגע ארץ־ישראל, איהר ציוויליזאציע, און דאס לעבען, וואס איז אין איהר אנגעגאנגען, ליגט אין א גרויסער טייל נאך ביז היינט אונטער דר'ערד. אין די פערשאטענע חורבות פון דעם לאנד גראבט מען שוין פון לאנג די „טעל'ס“, ווי די אראבער רופען די אנגעשאטענע בערג מיט די חורבות, און מ'ברענגט ארויס אויף דער ליכטיגקייט די קולטור פון ארץ־ישראל אין די פערשידענע צייטען פון איהר לאנגער געשיכטע.

בעזונדערס האט מען זיך גענומען אויפגראבען ארץ־ישראל מיט גרויס אימפעט זינט נאך דער מלחמה. מחמת מ'האט דארטען איצט א סך מעהר פרייהייט און בעקוועמליכקייט פאר אט די זאכען איידער פריהער אונטער דער טערקישער הערשאפט. עס געהט אין דעם אן א סארט קאנקורענץ, צווישען די פערשידענע לענדער, קיינער וויל נישט בלייבען הינטערשטעליג. אלע ציוויליזירטע פעלקער ווילען זיין פערטראטען אין אט דער וויסענשאפטליכער ארבייט. אפילו אזא קליין פאלק ווי די דענען נעהמען אין דעם אנ'אנטייל.

אויך יודען האבען אין די לעצטע יאהרען בעקומען אנ'אינטערעס אין דער היסטארישער פארשונג פון ארץ־ישראל. און דער יודישער אנטייל אין דעם וואלט אפשר [illegible] אזוי קליין ווען עס וואלט געווען ביי יודען פאנדען פאר דעם דאזיגען צוועק.

* * *

ארום דרייצעהן ארכעאלאגישע עקספעדיציעס פון פערשידענע לענדער האבען אין 1930 יאהר געגראבען אין פערשידענע ערטער פון ארץ־ישראל. פון אט דער צאהל זענען פינף אמעריקאנישע און איינע א האלב־אמעריקאנישע (אן ענגליש־אמעריקאנישע שותפות־אונטערנעהמונג).

אמעריקא האט געהאט אין דער לעצטער צייט די גרעסטע צאהל ארכעאלאגישע עקספעדיציעס, אין ארץ־ישראל, נישט ווייל זי איז די פארטגעשריטענסטע אין דער דאזיגער וויסענשאפט. נאר גיכער, ווייל זי איז רייכער אין מאטעריעלע מיטלען, ווייל זי פערמאגט גרעסערע פאנדען, פאר ארכעאלאגישע אונטערנעהמונגען ווי אנדערע לענדער, אט זענען די דייטשען פאר דער וועלט־מלחמה געשטאנען ביים שפיץ פון דער ארץ־ישראל'דיגער ארכעאלאגיע, זיי האבען געגראבען יריחו, זיי האבען געגראבען שכם און די האבען געגראבען תענך און מגידו. און איצט הערט מען גארנישט פון קיין דייטשע ארכעאלאגישע עקספעדיציעס, אין ארץ־ישראל. די אורזאך דערפון איז נאר דאס, וואס די דייטשען האבען איצט קיין געלד נישט פאר אזעלכע אונטערנעהמונגען.

קיין סענסאציעס האט מען אין דעם פערגאנגענעם יאהר נישט אויסגעגראבען אין ארץ־ישראל. מען האט, הייסט עס, נישט ענטדעקט אזעלכע זאכען פון וועלכע מען זאל קענען דערצעהלען אויף די ערשטע זייטען פון די טעגליכע צייטונגען, אבער די ארכעאלאגען זענען זעהר צופרידען מיט דער ארבייט. וואס זיי האבען אפגעטון פאריגען [illegible], און זיי זעצען פארט זייער ארבייט אויך היינטיגען יאהר.

* * *

איינע פון די וויכטיגסטע אויפגראבונגען זענען פאריגען יאהר געמאכט געווארען פון דעם ענגלישען געלערנטען פראפעסאר גארסטאנג, אין די חורבות פון יריחו.

שוין אין יאהר 1908 האבען צוויי דייטשע געלעהרטע פראפעסאר זעלין און פראפעסאר וואצינגער, ארגאניזירט אנ'עקספעדיציע אויסצוגראבען יריחו און האבען דארט געמאכט מאנכע אינטערעסאנטע ענטדעקונגען. אבער קיין גענויערע ידיעות וועגען דער אור־אלטער געשיכטע פון דער דאזיגער שטאט האט מען פון יענע אויסגראבונגען נישט בעקומען, בעזונדערס האט מען נישט געוואוסט, ווען יריחו איז ערָאבערט געווארען דורך די יודען, און פון זיי צושטערט געווארען. אויף דער דאזיגער פראגע האבען געגעבען אנ'ענטפער די נייע אויסגראבונגען פון פראפעסאר גארסטאנג.

דער דאזיגער ענגלישער געלעהרטער בעשעפטיגט זיך שוין יאהרען לאנג מיט דער פראגע, ווען יודען האבען זיך בעזעצט אין ארץ־ישראל. ער האט צוליב דעם שוין געגראבען אין די חורבות פון „עי“ און פון „חצור“, צוויי שטעט, וועלכע זענען אונז בעקאנט פון דעם ספר יהושע, אין די לעצטע פאר יאהר אבער האט ער זיך גענומען צו יריחו און זיינע אויסגראבונגען האבען געבראכט וויכטיגע רעזולטאטען.

מען האט ענטדעקט איצט, בעהויפטעט פראפעסאר גארסטאנג, שטיקער פון דעם מויער ארום שטאט וואס די יודען האבען איינגענומען, ווען זיי האבען אנגעהויבען זיך בעזעצען אין דעם לאנד כנען אין דעם מערבדיגען טייל פון ארץ־ישראל.

דער דאזיגער מויער איז אויפגעבויט געווארען ארום דעם יאהר 1600 פאר דער קריסטליכער צייטרעכנונג), און איז געווען צוועלף פוס די דיק. ער איז נאך אבער געווען בעשיצט פון א צווייטער וואנט ארום זעקס פוס די דיק. א חוץ דעם האט דער מויער נאך געהאט א הויכען טורעם. הכלל די מויערען פון יריחו זענען געווען שטארק גענוג, און אז מען האט פערשלאסען די טויערען איז די שטאט געווען סוגרת ומסוגרת אין יוצא ואין בא, ווע עס שטעהט אין ספר יהושע.

אט דער פעסטער מויער פון יריחו איז צושטערט געווארען אין דער שפעטערדיגער בראנז־צייט (דאס איז אנ'ערך צווישען 1500 און 1200 פאר דער קריסטליכער צייטרעכנונג). די צייט אומגעפעהר ווען יודען האבען זיך בעזעצט אין ארץ־ישראל. ווי אזוי די שטאט איז ערָאבערט געווארען. ווייסט מען נישט. ד'יאויסגראבונגען האבען נאך ביז איצט נישט געגעבען קיין ערקלערונג פאר דעם. אבער איין זאך ווייסט מען שוין יא פון די אויסגראבונגען: אז די גאנצע שטאט איז דעמאלט אויפ מיט א פייער. די ביידע פעסטע מויערען צוזאמען מיט די הייזער, וואס זענען געווען אנגעבויט אן זיי, זענען צוזאמענגעפאלען און חרוב געווארען אין א גרויסער שרפה. די ליימענע געטריקענטע ציגעל, זענען געווארען רויט פערברענט אין דער היץ פון די פלאמען און עס זענען געבליבען גרויסע מאסען אש און קוילען פון דער דאזיגער שרפה.

פראפעסאר גארסטאנג בעווייזט מיט ראיות, אז יודען האבען עס פערברענט די שטאט ווען זיי זענען אריינגעדרונגען אין ארץ־ישראל ארום דעם יאהר 1400 פאר דער קריסטליכער צייטרעכנונג. ווי אזוי אבער אזעלכע דיקע שטארקע מויערען זענען איינגעפאלען בלייבט א פראגע. אויף יעדען פאל זענען זיי נישט איינגעפאלען דורכ'ן בלאזען פון די יודישע שופרות. עס קאן אבער גרייליך זיין אז די ווייטערדיגע אויסגראבונגען וועלען געבען אנ'ענטפער אויף דער דאזיגער פראגע

וואס מ'האט אין לעצטען יאהר אויסגעגראבען אין ארץ־ישראל. – נייע אויפשריפטען אין „גזר“ און אין „בית־שמש“

(נאטיצען) פון דר. ז. קאדיש

* * *

א גרויסע בעדייטונג האבען אויך די אויסגראבונגען וואס דער אמעריקאנער געלעהרטער פראפעסאר אליהו גראנט האט געמאכט אין „בית שמש“. וועגען די דאזיגע אויסגראבונגען איז געדרוקט געווארען א באבע־מעשה אין די צייטונגען עס איז נעמליך דערציילט געווארען, אז מען האט דארטען כלומר'שט געפונען קעפ פון חיות מיט גאלדענע ציינער, וועלכע זענען געניצט געווארען פאר גאטסדינסטליכע צוועקען. דאס איז אבער געווען נישט מעהר ווי א צוגעטראכטע סענסאציע פון עפיס א צייטונגס־שרייבער. מען האט טאקע אמת געפונען אין בית שמש קעפ פון חיות מיט געלע ציינער. אבער די געלקייט האט צו גאלד קיין שום שייכות נישט. די ציינער זענען געל געווארען פשוט פון אלטקייט. וואס פאר א ווייסע זאך וועט דאס נישט געל ווערען ליגענדיג 3—4 טויזענד יאהר פערשאטען אונטער ד'ערד?

מ'האט אבער אויסגעגראבען אין בית־שמש אנדערע וויכטיגע זאכען. מען האט דארט'ן צום ביישפיל, ענטדעקט אנ'אויפשריפט אויף א הענטעל פון א קרוג. די אויפשריפט איז נישט געשריבען מיט דער האנט, נאר געמאכט מיט א שטעמפעל. זי ענטהאלט די ווערטער „אליקים עבד יהויכין“. צוויי אנדערע קרוג־הענטלעך מיט דער זעלביגער אויפשריפט האט מען אויסגעגראבען אין קרית־ספר. אלע דריי עקזעמפלארען פון דעם דאזיגען נאמען זעהען אויס איינער פונקט ווי דער אנדערער. זיי זענען אלזא געמאכט געווארען מיט דעם זעלבען זיגעל. און דער אייגענטימער פון דעם זיגעל איז קענטיג געווען א הויכער בעאמטער, א מיניסטער ביי יהויכין, דעם פארלעצטען מלך פון יהודה.

אבער נאך פיל וויכטיגער ווי די דאזיגע אויפשריפט איז אנ'אנדער ענטדעקונג, וואס איז געמאכט געווארען אין בית שמש. מען האט דארטען נעמליך געפונען אנ'אפגעבראכענעם שערבעל פון א טאפ בעשריבען אויף ביידע זייטען מיט טינט, און געפונען האט מען עס אין א שיכט פון די חורבות וואס שטאמט אנ'ערך פון 1500 יאהר פאר דער קריסטליכער צייט. וואס פאר א שריפט דאס איז ווייסט מען נאך דערווייל נישט. מען האט די אויפשריפט נאך פאדלויפיג נישט איבערגעלייענט. די ענטהאלט איינגע שורות מיט אנ'ערך צעהן גוט־דערהאלטענע אותיות און נאך עטליכע אותיות וועלכע זענען טיילווייז אפגעבליאקעט.

די דאזיגע אויפשריפט וועט שפילען א גרויסע ראלע אין בעשטימען דעם עלטער פון אונזער אלף־בית. ווארום דער אלף־בית אונזערער האלט איצט אין ווערען עלטער מיט אומגעפעהר פינף הונדערט יאהר. מען האט ביז איצט געמיינט, אז ער איז אלט אנ'ערך דריי און א האלב טויזענט יאהר. אבער אין די לעצטע 2—3 יאהר זענען צוגעקומען נייע ידיעות וועלכע ווייזען, אז דער אלף־בית די שריפט מיט בוכשטאבען, איז לכל־הפחות שוין פולע פיר טויזענט יאהר אלט.

א נייע אויפשריפט האט מען אויך ענטדעקט אין „גזר“, אנ'אלטע ארץ־ישראל'דיגע שטאט, וועלכע ליגט אויפ'ן וועג צווישען יפו און ירושלים. די אויפשריפט איז א קורצע. זי בעשטעהט פון דריי אותיות, וועלכע זענען איינגעקריצט געווארען מיט א שארפען אינסטרומענט אויף א הענטעל פון א ליימענער כלי. ס'איז אנ'אפגעבראכענע שערבעל פון א לענגערער אויפשריפט, מען האט אבער דאס איבריגע ביז איצט נאך נישט געפונען. געוויס וואס פאר א שריפט דאס איז ווייסט מען נישט. מאנכע געלעהרטע בעהויפטען, אז דאס איז די זעלביגע שריפט, וואס מען האט מיט א פאר צעהנטליג יאהר צוריק ענטדעקט אין מדבר סיני.

דער אונטערגאנג פונ'ם געשעפט

(כמעט א פעליעטאן)

פון דר יעקב האנדזעל

איהר וועט אליין פערשטעהן, אז איבער אזא מין ידיעה קאן מען נישט אריבערגעהן גלייכגילטיג איך בין אפילו זיכער, אז אויב איהר וועט הערען אין וואס עס האנדעלט זיך, וועט איהר מיר מוחל זיין מיינע זינד און תופס זיין פארוואס איך בין אראפ פונ'ם דרך הישר, פונ'ם ערנסטען מעדיצינישען טאן און געווארען, לא עלינו, א פעליעטאניסט.

אזוי האט זיך מיין פאנטאזיע צושפילט, ווען איך האב געלעזען אין מיינע ביכער, אז דער וויענער פראפעסאר שטיינאך האט ערפינדען א שטאף, וועלכער קאן, איינגעשפריצט אונטער דער הויט, מאכען פון א נקבה א זכר. א יא איהר פערשטעהט שוין? און אפשר זענט איהר גאר נישט ביכולת תופס צו זיין די ווייטגעהענדיגע קאנסעקווענצען פון אט דער ערפינדונג? ס'טייטש פון א נקבה א זכר, און פון א זכר א נקבה?

מילא, אז שטיינאך און זיינע חברים: וואראנאוו, דאפלע, לאזאר און אנדערע ווילען פון אלט מאכען יונג איז מיר רעכט. עס איז מיר אפילו רעכט געהאלפען צו ווערען דורך א מאלפע. אבער אזא מין המצאה, ווער האט דאס געהערט, משנה צו זיין מעשה בראשית. איך קאן אייך זאגען, אז עס איז אויף מיר געפאלען אנ'אימה, אז איך האב דאס דערהערט.

איהר זענט דאך אין דעם פאל מיט גארנישט זיכער זאגט ער, איהר בעשטעלט אייך א ראנדקע מיט א מיידעל. אבער ווער קלערט איהר קומט צו דער ראנדקע? א יונג! א יונג מיט ביינער! עס איז איהר נמאס געווארען דאס מיידעל־זיין, האט זי זיך איבערגעשטיינאכט! אדער בעהמט למשל. אזא פאל. איהר זענט, נישט פאר מיר געזאגט, א בעווייבטער און איהר צוקריגט אייך מיט אייער פלונית'טע, וואס קומט שליסליך פאר אין דער בעסטער משפחה. דאן זענט איהר געקומען צו ישוב־הדעת און איהר ווילט אייער ווייב איבערבעטען. ווי־זשע איז דער דין, אז במקום א ווייב טרעפט איהר א מאן. דאס האט אייער ווייב וויסענדיג, אז איהר וועט זי קומען איבערבעטען געטון אייך אויף להכעיס, גענומען א שלעכט שטיינאכיך, און איז געווארען א מאן.

אזוי טראכטענדיג, אדער בעסער געזאגט, פאנטאזירענדיג וועגען דער גרויסער ענטדעקונג, בין איך, כאטש בלויז א דאקטאר, נעבען, ארויף אויף א געשעפטס־פעלד. איך האב מיר געטראכט: וואס וואלט געווען, ווען איך וואלט אפגעקויפט ביי שטיינאכען זיין פאטענט. מען קויפט דאך היינט אפ א סך פאטענטען: נאך א פערבעסערונג אין דער מענשליכער מאשין. איך קאן אייך מבטיח זיין, אז דאס וואלט געווען אנ'ערשטקלאסיגע ביזנעס, איך וואלט אויף דעם „קינד א נאמען געגעבען, ווייל, ווי איהר ווייסט, שפילט אין ענין ביזנעס, א נאמען א גרויסע ראל.

די צענטראלע, די אייגענטליכע „סעקס פעקטארי“, וואלט איך געמאכט אין דעטראיט, אין אמעריקא, נעבען פארדס פאבריקען.

די פיליאלע וואלט געווען אין פוילען, אונטער דעם נאמען ‚Pierwssa Folska Fabryka‘ אין דער רעקלאמע וואלט עס געהייסען: „אלטע מיידלעך, וועלכע האבען, צוליב וואסערע סיבות, ביז איצט נישט חתונה געהאט, און זענען אינ'ם באלזאקישען עלטער, צווישען 25 און 65 יאהר, קענען פטר'ן זייער מיידעלשאפט דורך שטיינאכס מעטאדע, פערביטען ווערען אין יונגלעך, נאכ'ן איינצאהלען אין סעקרעטאריאט פון אונזער פאבריק דעם סכום פון 1000 זל. פאר אנ'אפיציר, צאהלט מען דאס דאפעלטע, פאר א פולקאווניק, דאס צעהן־פאכע, פאר א שעהנעם געקרייזעלטען וואנס מוז מען צאהלען 100 זל. עקסטרא.

אט זעהט איהר מיט אזא מין רעקלאם קענט איהר מאכען א באמבען־געשעפט, און נאך א פאר יאהר זיך איבערפעקלען אין דער שווייץ און דארט אפילו איבערווארטען דעם קריג.

פאר איין זאך נאר האט איך שטארק מורא; עס וועט אנמאכען א געוואלדיגער בהלה צווישען די מענער. די טראנספארמישען וועט זיך דאך אין דער אמת'ן ענדיגען דערמיט, אז אלע ווייבער וועלען געהן אין ד'יהויזען, און מיר ארימע מענער וועלען בלייבען ווי א פאסטוך אהן א [illegible]. טא וועלען זיך שיטען פראטעסטען און עס איז נישט אויסגעשלאסען, אז דאס קאן פיהרען צו א רעוואלוציע. שפילט זיך מיט א ווייבערלאזער מענער־וועלט. און פאר א רעוואלוציע האבען אלע רעגירונגען שטארק מורא, ספעציעל אין אמעריקא, וואו א יעדער, וואס וואגט צו דענקען אנדערש, וואו א יעדער, וואס וואגט צו דענקען אנדערש, ווערט בעטראכט פאר א רעוואלוציאנער און באלשעוויק.

פאר איין רעוואלוציע האב איך אליין פחד: פאר א רעוואלוציע אין הימעל.

איהר ווייסט דאך מן הסתם, אז דארט איז מען מזווג זיווגים. א קליינינקייט טאקע: „שיינדיל בת קריינדיל מבנות אגודת ישראל, דארף זיין דער זיווג פון סטאניסלאוו בן זעליג מן הציונים און מיינט איהר אפשר, אז נאר מיט'ן פערשרייבען אין ספר הזיווגים איז די זאך פערטיג, סא האט איהר א טעות. עס ווערט איבערגעגעבען „עם בת־קול, וועלכער זאל אויסרופען: בת [illegible] לפלוני. און דער רעש ווערט צוטראגען אין אלע הימלען און צוויי מלאכים ווערען באלד נאכגעשיקט צו היטען, אז דאס פארל זאל זיך צונויפטרעפען און די גאנצע ארבייט זאל חס־וחלילה נישט געהן לאיבוד.

דאכט זיך גוט בעווארענט, איז שוין שיינדיל זיכער, אז סטאניסלאוו וועט זיין איהר זיווג אדער אומגעקעהרט? ווערט איינס פון זיי איבער געשטיינאכט און דאס גאנצע טעפעל סמעטענע איז איבערגעקעהרט. די מלאכים בלאנדזשען נעבעך ארום ווי די שעפעלעך זוכען א שיינדיל, נישטא קיין סימן, עס איז פון איהר געווארען א סטעפאן, און פון סטאניסלאוון איז געווארען א סטאסיא. די מלאכים שטורמען אין הימעל, מאכען אן א גוואלד, עס איז דאך א חלול־השם, אז צוליב שטיינאך זאלען מלאכים נישט קענען אויספיהרען זייער שליחות, מען נעהמט די ביכער, מען קאנסטאטירט, אמת הדבר, א פלאנטע, אנ'[illegible] אויף דעם עולם, מען זיצט [illegible] א בית־דין. און מען וועט משפט'ען שטיינאכען.

דא דערווייל שרייען די היטלעראווצעס, אז דאס האבען זיך צוזאמענגענומען די זקני־ציון צו פערניכטען דעם מענליכען דייטשען גייסט, און אונזערע היימישע האקענקרייצלערס שרייען, אז עס איז שוין ווידער א מאכינאציע פונ'ם „[illegible] מאצארסטווא“.

דאכט זיך אלזא, אז לעת־עתה וועלען מיר דאס געשעפט נישט מאכען. נאר ווארטען ביז די סיטואציע וועט זיך קלעהר'ען, סיי דא אויף דער זינדיגער ערד, סיי אין די הימלען.

„אגרת השמד" פון רמב"ם

פון ה. קריגער

אין די בעריהמטע „אגרת השמד" שרייבט דער רמב"ם:

„ווי אזוי ווען דארף א יוד זיך מוסר נפש זיין פאר יודישקייט? דערויף ענטפערט דער רמב"ם אזוי:

די חכמי התלמוד פסק'ענען, אז א יוד איז מחויב זיך צו לאזען הרג'ענען אויב מען צווינגט איהם עובר צו זיין אויף די פאלגענדע דריי הויפט יסודות פון יודישקייט: עבודה זרה — אפלייקענען דערמיט די איינהייטליכקייט פון גאט; גלוי עריות — פערשוועכונג פון צניעות און די סעקסועלע ריינליכקייטען, און שפיכות דמים — צו מארדען מענשען. דער זעלבער דין פון מסירות נפש געהט אן אויך ביי אנדערע עברות, אויב דער צווינגער טוט עס מיט דער כוונה אפצושמד'ען דערמיט, נישט מחמת זיין הנאה אדער אירגענד, וועלכע זייטיגען צוועק, וואס ער האט דערביי.

א יוד איז פערזאגט מקיים צו זיין די מצוה פון קדוש השם, און אנגעזאגט געגען חלול השם. אומקומענדיג פאר יודישקייט איז ער מקיים די מצוה פון „קדוש השם"; אויספאלגענדיג דעם צווינגער — בעגעהט ער דערמיט א חלול השם. און אזוי ווי חלול השם איז א גרויסע עבירה, וואס נישט יום כפור, נישט יסורין און אפילו קיין תשובה קען עס נישט מכפר זיין, נאר אפשטופען ביז דעם אויף איינע פון די מצוות אין טאט, זאל ער פערקעהרט איז קדוש השם א גרויסע מצוה, און דער, וואס הייליגט דעם בורא'ס נאמען דורך לאזען זיך פייניגען און טויטען צוליב זיין נאמען, קריגט גרויס בעלוינונג אויף יענער וועלט. יעדער יוד איז אנגעזאגט אויף קדוש השם. אזוי דרש'נט דער ספרא דעם פסוק: „אני ד' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וכו' — אויפ'ן תנאי איהר זאלט פראקלאמירען מיין הייליגען נאמען פאר אלעמען אין די אויגען; דאס מיינט, מקדש השם צו זיין.

אבער אויב א יוד איז נישט גענוג שטארק אויסצושטעהן דעם נסיון צו ליידען צו וועהטאג, אדער שטארבען, ווען מען צווינגט איהם עובר צו זיין איינע פון די הויפט דריי עברות, און איז זיי יא עובר, כדי זיך צו ראטעווען, האט ער בלויז נישט מקיים געווען די מצוה פון קדוש השם און געטון אנ'עוולה בעגעהענדיג א חלול השם. אבער דערפאר קומט איהם נישט צו בעשטראפען מיט איינע פון די זיבען עונשים (סקילה, שרפה, הרג, חנק, כרת, מלקות, מיתה בידי שמים). וואר'ים מיר געפינען נישט אין דער תורה און תלמוד, מען זאל בעשטראפען א מענשען פאר אנ'עברה — א האַרבע צי א גרינגע — אויב ער איז געצוואונגען דאס צו טון אונטער א דראהונג פון יסורים אדער טויט. דער כלל „אונס רחמנא פטריה" (דעם געצוואונגענעם האט די תורה גע'פטר'ט), האלט אויס אומעטום.

אויסער דעם, איז די היינטיגע גזרה נישט גלייך צו די פארצייטיגע שמד גזרות וועגען וועלכע די גמרא שמועסט. דאן האט מען יודען געצוואונגען עובר צו זיין אויף מצות, נישט צו מל'ען קיין קינדער, נישט צו היטען קיין שבת, נישט צו לערנען תורה, בעת די גזרה פערפליכטעט גארנישט צו טון, וועלכע ס'איז טאט, נאר רעדען אליין, דאס הייסט: ארויסזאגען עטליכע ווערטער, וואס מיר גלויבען נישט, און אפילו די בעצווינגער ווייסען, אז מיר גלויבען נישט, נאר מיר זאגען זיי ארויס, כדי נאכצוקומען אימיצענס קאפריז און צופרידען צו שטעלען זיין שגעון.

אמת, דער, וואס לאזט זיך אומברענגען, אנשטאט צו מודה צו זיין אין דער נביאות פון יענעם מענשען (מחמד) שטעהט אויף א הויכער מדרגה און זיין שכר איז זעהר גרויס, ווייל ער האט דאך מקיים געווען די מצוה פון קדוש השם מיט אלע חידודים. אבער דער, וואס קומט אונז פרעגען דעם דין: צי זאל ער מודה זיין, אדער זיך לאזען אומברענגען? איז אונזער ענטפער צו איהם: זיי מודה און בלייב לעבען, אבער אנטלויף פון דאנען צו א מדינה, וואו דו קענסט פארטזעצען צו זיין א יוד אין דער עפענטליכקייט.

אט דאס איז די עצה פאר מיך אליין, צו מיינע פריינד און צו יעדען פרעגער: אנטלויפען פון די מקומות און געהן צו אזעלכע מדינות, וואו מען קען זיין א יוד בפרהסיא. קיינער זאל זיך נישט שרעקען, און נישט זשאלעווען, צו פערלאזען זיינע קינדער און פערמעגען. וואר'ים די תורה מיט איהרע מצוות קומען פריהער פאר געלד און געפיהלען צו משפחה, צו פרוי און קינדער, און אנדערע בעקוועמליכקייטען. די אלע זענען צייטווייליגע אייגענטימער, בעת די תורה איז אייביג.

אבער אויב מען צווינגט איהם עובר צו זיין אויף איינע פון די מוות אין טאט, זאל ער פערלאזען אלסדינג, וואנדערען דורך טעג און נעכט, ביז צו געפינען אן'ארט, וואו צו דינען גאט אהן שטערונג... און ער וועט געפינען! די וועלט איז גענוג גרויס און ברייט...

נאר אויב דאס הארץ דערלאזט נישט, ער איז צו שוואך זיך צו שטארקען, אדער די ימים זענען אין חזקת סכנה, דערפאר איז ער מודה לפנים יענעמס נביאות — זאל ער וויסען ביי זיך, אז ער איז מחלל דעם נאמען פון בורא יעדע מינוט, אויב נישט מיט'ן גוטען ווילען, אבער כמעט אזוי: ער דארף זיך פיהלען ווי א נזוף אין די אייגענע אויגען... און דאך זאל ער נישט פערלירען קיין האפנונג אויף גאטס מחילה, זיך בעמיהען אפצוהיטען די איבעריגע מצוות, וואס ער קאן יא מקיים זיין, און שטענדיג האלטען אין געדאנק צו אנטלויפען פון דער מדינה ביי דער ערשטער געלעגענהייט.

און דער וואס עס האט יא די מעגליכקייט אוועקצוגעהן אין א צווייטע מדינה און געהט נישט, ווייל ער ווארט אויף משיח'ן, וואס וועט מסתמא אלע גזרות בטל מאכען — דער איז א פושע, ווייל עס איז נישטא קיין בעשטימטע צייט צו זיין קומען און דער חיוב מצוות ווענדעט זיך נישט אן איהם".

דעם דאזיגען בריף ענדיגט ער מיט א דרינגענדער בקשה פאר טאלעראנץ, קיינער זאל נישט בעליידיגען קיין פושע ישראל, נישט קיין מחלל שבת און נישט קיין אנוס, נאר זיי אויפנעהמען אין שוהל מיט כבוד, זיי צו טרייסטען, און מזרז זיין אפצוהיטען די מצוות, וואס זיי האבען יא די מעגליכקייט אפצוהיטען.

אינטערעסאנט צו בעמערקען, אז אין דער שרעקליכער עפאכע, ווען מען האט געזאגט צו יודען: ענטוועדער שמד, אדער טויט, האבען זיך די יודען פון דייטשלאנד, ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליען, אויסגעצייכענט אנטקעגען זייערע ברידער פון שפאניען מיט א זעלטענער עקשנות, נישט מאכענדיג קיין פשרות אפילו אויף א האר; נישט פרעגענדיג קיין שאלות און נישט זוכענדיג קיין היתרים, זענען הונדערטער, טויזענדער יודען געגאנגען אויף קדוש השם, און אפילו מיט די אייגענע הענד, די ווייבער און קינדער געשאכטען, מאכענדיג נאכדעם אנ'ענדע צום אייגענעם לעבען, אויב זיי האט געדראהט דער נסיון פון שמד. די היסטאריע האט צו דערצעהלען א סך געשיכטעס פון גאנצע קהלות אין דייטשלאנד און פראנקרייך, ווי דער רב האט צונויפגערופען, אלע יודען מיט זייערע פאמיליעס אין שוהל, זיי דערצעהלט, אז די רוצחים דערגעהנטערען זיך, און גאר אינגיכען וועלען יודען דארפען שטעהן צום נסיון... מיט די דערוואקסענע איז ער, דער רב, זיכער, דאס זיי וועלען ליבערשט ליידען אלערליי ענוים און „די הענד נישט פערשפרייטען צו א פרעמדען גאט"; אבער ער האט מורא פאר די קליינע קינדער, וואס פערבלייבען אהן עלטערען אין גוי'אישע הענד און וועלען פון יענע דערצויגען ווערען אלס קריסטען. דערפאר ראט ער, אז יעדער יוד זאל שעכטען מיט'ן שוחט'ס חלף זיינע קינדער און פרוי, נאכדעם זיך אליין... גאנצע קהלות זענען אויף אזא אופן אומגעקומען פון די אייגענע הענד.

אזא מארטירערטום האט געקענט געבען א פאלק, וואס גלויבט נאאיוו און אויפריכטיג אין די ווערטער פון תורה און תלמוד. דער טיפער גלויבען און זעלטענע איבערגעבענהייט צום פאלק און גאט האט געמאכט אין זייערע אויגען דעם קדושים־טויט גרינג ווי א שפילעכעל.

א חתונה'קע

(פון ציקל: „דארפיש לעבען")

פון יוסף זעלקאוויטש

אין יענעם זונטאגדיגען פארטאג, האט דאס דארף זיך איינגעהילט אין א גרויען זייד בעפוצט מיט ווייסע פריה־הערבסט פליטערלעך, ווי עס וואלט זיך געפיהלט מחותנ'דיג אויף דער חתונה פון אנטאני פיעטריניאק מיט יאנינע מאנפראזסקאן.

קוים האט די זון זיך אויסגעגעניצט און צושיט איבערן דארף רויטע צייכענס, האט פון דא און פון דארט זיך געהערט די פריהמארגען־תפילה:

ווען עס שטעהט אויף דער מארגענרויט,
איבער ימים און איבער ערד,
זינגט א שבח דיר יעדער יסוד —
גרויסער גאט זיי געעהרט
אפולע האבען זיך געלעגט
און האבען מעהר זיך נישט דערהויבען
און מיר זענען אויפגעשטאנען,
כדי דיך, גרויסער גאט, צו לויבען".

ציהט זיך דאס געזאנג איינטאניג און [illegible] איבערן דארף, עפענט זיך א פערשלאפען אויג, גיט א קוק אין דער פריהמארגען־רויטקייט, [illegible] עפענט זיך דאס צווייטע, — עפענט זיך א מויל און זינגט מיט, ביז דאס גאנצע דארף ווערט נישט צווינגען און עס בעגלייטען די קאסטשאל־גלאקען:

„כדי דיך, גרויסער גאט צו לויבען"...

און איז דאס גאנצע דארף צוזינגען, צוקלינגען — קען די זון שוין לענגער נישט שלאפען און רייבט זיך פון די אויגען ארויס א שטראהל, א צווייטען און צעווארפט זיי איבערן דארף, ווערט היימליכער, פרעהליכער און עס פאסט דעם דארף נישט צום פנים דער גרויער זייד, אין וועלכען עס האט זיך געהאט פארטאג איינגעהילט און עס טוט זיך אין גאלד...

אט אזוי דערוואכט פון שלאף גאנצער דארף אין א הערבסטיגען פריהמארגען.

און אז אנטאני פיעטריניאק האט זיך אויפגעכאפט און ארויסגעשטעקט א האריגען פוס פון איבערבעט ארויס און האט געזעהן, אז ס'איז דער פוס שטארק בעוואקסען, האט ער זיך דערמאהנט, אז היינט דארף דאס זיין זיין חתונה, דארף ממילא זיין זונטאג, און אויב זונטאג דארף מען זיך אפגאלען, אנטון יום־טוב'דיג און ליגען א גאנצען טאג אין דעם שייער אויפ'ן היי.

באמת איז איהם בעסער געווען, ווי זיין כלה יאנינען. ער א מאנספערשוין, א חתן, וואס דארף ער זיך זארגען? — אנטון זיך, וועט ער סיי־ווי־סיי, עס איז דאך זונטאג, וועט ער זיך אזוי לאנג ארומדרייהען אנגעטוענערהייט, ביז מען וועט נאך איהם שיקען פון דער כלה. אז ער זאל אהינקומען, אבער זי, רבונו של עולם, וויפיל ארבייט האט זי נאך אוועקצולעגען, ביז צו יענער צייט, ווען מען וועט קענען שיקען נאכ'ן חתן?!

איז זי טאקע באלד ארויפגעשפרונגען פון בעט און נאך איהר — טאטע, מאמע און האבען אנגעהויבען סטראיען די שטוב מיט פון פריהער שוין צוגעגרייטע כאינקעס און יאדלעס, אביסעל שפעטער צו זענען אנגעקומען דער כלה'ס דרוכנעס, שכנים און גוטע פריינד און עס איז אוועקגעגאנגען אן ארבייט — ווער מיר איין שטיקעל גוטס גינט!

די גאנצע שטוב איז געווען אויסגעשטעלט און אויסגעצירט אין גרינס. אין דעם ווינקעל, וואו די כלה האט געדארפט זיצען, איז געווארען אוועקגעלייגט א וואש־באליע, מיט'ן דנא אין דער הויך, אויף דער באליע, א קלענערע, אויך מיט'ן דנא אין דער הויך און אויף דער צווייטער באליע איז ערשט געווארען אוועקגעלעגט א דריטע, א קלענערע, אז אלע באליעס זענען פערדעקט געווען מיט קאלירטע טישטיכער, האט מען גענומען געבארגט פון גלח אנ'אויסגעבעטען שטול אויף רעדלעך, ארויפגעשטעלט איהם אויף די באליעס. דארט אויבען האט די כלה געדארפט זיצען.

ארום די באליעס, פון ביידע זייטען זענען אויסגעשטעלט געווארען יונגע כאינקעס און עס האט זיך געבילדעט אזא גרין געסעל, וועלכעס האט צוגעפיהרט צו דער כלה און דאס געסעל איז געווען אויסגעפיצט מיט פאפירענע סטענגעס, ווייסע, רויטע, בלויע, גרינע, געלבע, צום מעהרסטן טארקע רויטע, ווייל וואס רויט, דאס איז שעהן.

עס מאכט זיך אבער נישט אזוי שנעל, ווי עס שילדערט זיך. די זון איז שוין געשטאנען אין הימעל גוטע צוויי קלאפטער די הויך. די קאסטשאל־גלאקען האבען שוין גערופען צו דער מיטאג־תפילה און די דרוכנעס, די גוטע פריינד און די שכנים האבען נאך אלעס געארבייט אום דאס צימער צו ברענגען אין ארדנונג אריין:

טישען האט מען געדארפט אויסשטעלען, מיט ליילעכער בעדעקען, בעפוצען מיט כאינע־צווייגען צושניידען די קיכענס, די ברוישען, די טישען סערווירען, געפעס זיך באר'גען... — ניין, נישט אזוי לייכט קומט אן חתונה צו מאכען א טאכטער, אפילו אזא רייכען גאספאדאזש, ווי עס איז בלאזשעי מאנדראווסקי!

ערשט, אז די קאסטשאל־גלאקען האבען אהיים בעגלייט דעם עולם מתפללים, איז די שטוב געווען אילע־טילע חתונה־מעסיג צוגעקליבען, דעמאלט האט די מחותנת'טע מכבד געווען די צוהעלפערינס איהרע מיט זיסען בראנפען און פערבייסען, נאר דאס האט זיך נישט גערעכענט, ווייל עס איז געמאכט געווארען שטעהענדיגערהייט אויף איין פוס, ווייל די ווייבער האבען געמוזט אהיימלויפען, כדי די מענער, וועלכע זענען צוריקגעקומען פון קאסטשאל צו געבען מיטאג.

די דרוכנעס האבען זיך איצט גענומען צו דער רעכטער ארבייט, צו ברענגען די כלה אין ווערדען אריין — אויף דער קיך האבען זיך געקאכט גרויסע טעפ מיט וואסער, אין הויז איז געשטאנען דאס קרויט־פעסעל א לייריגעס. האט מען פערמאכט דאס הויז פון ביידע זייטען, אנגעגאסען דאס קרויט־פעסעל מיט וואסער, אויסגעטון די כלה און אויסגעבאדען פון קאפ ביז פיס, אנגעטון איהר אין די חתונה־בגדים, צופלאכטען איהר די צעפ, אויף די צעפ — דעם לאנגען וועלאן, ארומגעלייגט מיט כאינע־נאדלען און בעזעצט איהר אין דער הויך, אויף די באליעס פון וואו זי האט ארויסגעשיינט, ווי דאס געלעכעל פון איי ארויס.

ערשט ווען די כלה איז געווען א בעזעצטע, זענען די דרוכנעס אהיימגעלאפען אפוואשען זיך און איבערטון, נאר דאס האבען זיי שוין געמוזט טון אויף דער שנעל, ווייל פון דער כלה'ס־וואוינונג ארויס האבען זיך שוין געהערט די טענער פון ארגאניסטער'ס הארמאניק, וועלכער האט געשניטען אנ'אויער־אוועק און דאס טופען אין טאנץ פון די דארפישע בחורים, וועלכע זענען פריהער פערטיג געווארען מיט זייערע טואלעטען און האבען דערווייל אליין ארייגעכאפט א טענצעל אהן די מיידען.

האט זיך דאס דער מחותן בלאזשעי מאנדראווסקי אביסעל געפארעט און זיך דעם האלז געריסען!

דעם דארף מען משקה דערלאנגען, דעם פערבעטען, דא קומט א גאסט, דארף מען זיך מיט איהם צוקושען און די הויפט־זאך — טרונקען, מען דארף דאך צו יעדען איינעם לכל הפחות אייב מאל טרינקען! איז איהם טאקע די פליאכע פון האנד נישט ארויס, נאר געגאסען און געטרונקען און ווער ווייסט, וואס ס'וואלט געשעהן, ווען די מחותנת'טע בלאזשעיאווע דערמאהנט איהם נישט בעצייטענס.

— בלאזשעי, טאטעלע, גאט איז מיט דיר, דו גיסט, ווי אויף הייסע שטיינער, מיר דארפען דאך נאך היינט געהען אין קאסטשאל אריין, און ווי וועסטו זיך נישט שעהמען צו שטעלען פאר דער הייליגער מאמען און דו וועסט שטינקען פון גארזשאלקע!?

— דאס טו איך, מאמעלע, מחמת פרייד! מחמת גרויסער פרייד! דאס גיבען מיר דאך היינט אויס אונזער איינציגע טאכטער!

האט זיך די בלאזשעיאווע צעוויינט און אריינגעקוועטשט די נאז אין פארטוך אריין:

— זאל נאר דער מזל איהרער זיין א גוטער!

איז געווארען מארקאטנע צווישען עולם, ווייל אויך די כלה האט זיך צוכליפעט, דאס האט שוין בלאזשעי, דער מחותן נישט געקאנט דערליידען און געגעבען א טופע מיט'ן פוס:

— האבען זיך צובעקעט, די באבעס, ווי די בהמות! וואס האסטו מורא, אלטע? — צווישען פרעמדע פערווארפסטו זי? — וועסט איהר דען נישט האבען נעבען זיך? — פאר א פוילען פאראב גיב איך איהר אוועק?! און כדי צו בעווייזען, אז ער איז פולשטענדיג זיכער אין דעם גורל פון זיין יאנינען, האט ער געגעבען א פעסטען פערציה דעם פאס פון די הויזען, געגעבען זיך א שטעל־אן די הענד אויף די היפטען, א וואונק־געגעבען דעם ארגאניסטער, יענער האט אויפגעשפילט א מזמור און בלאזשעי האט זיך אוועקגעלאזט אין ווירבל מיט זיין בלאזשעיאווען, אזש די ווענד האבען געציטערט און איהר האט זיך אין קאפ געדרעהט, ווי דער קאלאווראטעק פון שפינדעל.

— נו, ביזטו שוין איצט צופרידען? — דערלאנג דעם פיסק, לאמיר זיך צופראסקען, וואס אז חברה יונג־ווארג האט דאס געזעהן, האבען זיי געמאכט א טומעל אין א הורא:

— נו, געזעהן אביסעל, וואס אלטער חברה קען זיך פערוועלען!

— הא, הא,! אין אנ'אלטען אויוען, ווארעמט דער טייוועל.

(ווייטער זעה 12־טע זייט)

פון יודישען הומאר־אוצר

א גרויס גליק...

א שוסטער האט אזוי דערצעהלט פון זיין פערגאנגענהייט:

— ווען איך בין קליין געווען האבען מיין טאטע און מאמע זיך איבער מיר געקריגט. דער טאטע האט געזאגט מ'זאל מיך מאכען פאר א שוסטער און די מאמע האט געזאגט, מ'זאל מיך מאכען פאר א שניידער. דער סוף איז געווען, אז דער טאטע האט אויסגעפיהרט און מ'האט מיך געמאכט פאר א — שוסטער. ווען חלילה, די מאמע וואלט אויסגעפיהרט און מ'וואלט מיך געמאכט פאר א שניידער, וואלט איך געוויס געשטארבען פאר הונגער, ווייל שוין דרייסיג יאהר, ווי איך בין א שוסטער און עס האט נאך קיינמאל נישט געטראפען, מ'זאל מיר ברענגען צו פערריכטען א פאר הויזען...

א קלוגער חתן...

א בחור פון א קליינשטעטעל איז געפאהרען זיך זעהן מיט א מיידעל פון א גרויסע שטאט, האט איהם דער שדכן אנגעזאגט, אז מ'וויל געפעלען א מיידעל מוז מען מיט איהר רעדען פון דריי זאכען פון פאמיליען־אנגעלעגענהייט, פון ליבע און וועגען פילאזאפיע, אויב דו ווייסט ביי זיך, אז דו קאנסט דאס, וועט זיין גוט.

— איך בין זיכער, אז איך וועל דאס קאנען — האט דער בחור געענטפערט.

ווען ער האט זיך שוין צוזאמענגעטראפען מיט'ן מיידעל אונטער פיר אויגען, האט ער איהר געפרעגט:

— דו האסט עפעס שוועסטער און ברודער?

— ניין, — האט זי געענטפערט — איך בין א בת יחידה.

— מילכיגע בלינצעס האסטו עפעס ליב?

— ניין, — האט זי געענטפערט — קיין מילכיגע בלינצעס האב איך נישט ליב.

האט זיך דער בחור געטראכט, אז וועגען צוויי זאכען האב איך שוין מיט איהר גערעדט, וועגען פאמיליען־אנגעלעגענהייטען און וועגען ליבע. איצט דארף מען מיט איהר רעדען וועגען פילאזאפיע, האט ער אביסעל געטראכט און געטראכט און האט צו איהר אזוי געזאגט:

— ווען דו וואלסט געהאט ברידער און שוועסטער וואלסט ליב געהאט מילכיגע בלינצעס?...

פאר דאס ביסעלע געזונד...

א יוד א חולה איז געקומען צו א פראפעסאר און נאכדעם ווי ער האט איהם אונטערזוכט און פערשריבען רעצעפטען האט דער יוד איהם דערלאנגט דריי רובעל.

— איך נעהם נישט ווייניגער ווי פינף — האט דער פראפעסאר געזאגט.

— איך האב נישט מעהר — האט דער יוד געענטפערט.

— אויב דו האסט נישט מעהר, האסטו געקענט געהן צו א געוועהנליכען דאקטאר וואלט דיר געקאסט ביליג — האט דער פראפעסאר מיט כעס געזאגט.

— וואס איז דער פשט ביליג, פאר דאס ביסעלע געזונד איז עפעס דא צו טייער...

געזאמעלט פון שר של אש

הומאר · דער קונדס · סאטירע
צוזאמענגעשטעלט · דורך א. שארפציגעל

פאליטיק פון דער וואך

האסטו גאר אין מיטען דריבען א באנקראט! וואס איז דאס אזוינס געווארען מיט אינזער פאליטיק, אויס מיט דער פאליטיק. עס איז דאך געווארען אין דער פאליטישער וועלט סאמע מסחר, מען הערט נישט מעהר, נאר געלד, און ווידער אמאל געלד.

פאליטיקער פלעגען ביז איצט פאהרען איבער דער וועלט מאכען פאליטיק ,מען האט געשפילט אין קלענערע און גרעסערע דיפלאמאטיע, איצט אבער איז עס אנדערש, געווארען. איצט דיפלאמאטעוועט מען נאר ארום געלד, מ'פאליטיקעוועט וועגן געלד און דייטשע דיפלאמאטען פאהרען איבער דער וועלט זוכען געלד.

הימעל און ערד אין געלד.

געוואלד , וואס איז געווארען מיט אונזער פאליטיק און מיט וואס פערנעהמען זיך אונזערע דיפלאמאטען!?

צו לאנג צוווארטען

דער בעריהמטער אסטראנאם האט דעם גאסט אויסגעמאטערט עטליכע שטונדען מיט ערקלערען איהם פערשידענע אסטראנאמישע חידושים, און דאן האט ער זיך אנגערופען:

— און איצט קומט, וועל איך ווייזען א שטערן, ביי וועמען עס נעהמט 200 יאהר, איידער א שטראהל פון זיין ליכט קומט ארונטער ביז צו אונזער ערד.

— זעהר אינטערעסאנט — מאכט דער גאסט, נעהמענדיג זיין קאפעלוש — נאר אזוי לאנג קען איך נישט ווארטען.

צוגערויבט א ירושה

דער יונגער מאלער בעני איז געזעסען מיט זיין פריינד אויף א באנק אין פארק, ווען פאר זיי איז פערביגעפאהרען א רייכער אויטאמאביל אין וועלכען עס איז געזעסען אן'אלטער בבוה'יגער מאן.

— דאס איז דער בעריהמטער מיליאנער און פילאנטראפ האנאן — ווייזט אן בעני'ס פריינד אויף דעם מאן אין אויטאמאביל.

— איך קען איהם — גיט בעני א בורטשע— פאר דער וועלט שפילט ער די ראלע פון א פילאנטראפ, אבער אין דער אמת'ען איז ער א פשוטער רויבער און גנב'אלער, ער האט ביי מיר אוועקגערויבט א ירושה פון פינף מיליאן דאלער!

— ביזט פון זינען אראפ? — צולאכט זיך דער פריינד — האנאן האט ביי דיר צוגענומען א פינף מיליאן דאלער ירושה?

—יא, — ברומט בעני — איינפאך פון קעשענע ארויסגענומען, דער רויבער, דער גזלן!

— ווי איז דאס מעגליך?

— וואס פערשטעהסטו נישט? ער האט מיך נישט געלאזט חתונה האבען מיט זיין טאכטער!

א „פילאנטראפ"

אין א הילפס־אקציע, אין וועלכען מען האט בעזאמעלט געלד פאר ארימעלייט, איז מען געקומען צו א געוויסען מיליאנער און ביי איהם געבעטען א נדבה.

— איך וואלט אייך גערן געגעבען א פיינע נדבה — מאכט דער מיליאנער — אבער ביי מיר איז דער כלל אז איך גיב נדבות נאר צו אמת'ע ארימע לייט, וועלכע פערדינען אז מען זאל זיי העלפען.

— און וועלכע ארימעלייט זענען ביי אייך אמת'ע ארימעלייט? — האט דער צדקה־קלייבער געפרעגט.

— אמת'ע ווירדיגע ארימעלייט — האט דער מיליאנער געענטפערט — זענען ביי מיר יענע ארימעלייט, וועלכע זענען צו־שטאלץ צו נעהמען נדבות.

א זיכערער פלאץ

א פאר מאנאטען נאכ'ן באנקראט פון זיין באנק, האט זיך דער באנק־פרעזידענט נישט געוויזען צווישען מענשען, אין א שעהנעם אווענד האט איהם איינער פון זיינע אלטע פריינד פלוצלונג בעגעגענט אין דער אפערא. נאכדעם ווי ער האט זיך מיט איהם בעגריסט, האט ער א שושקע געטאן צו דעם באנקיר:

— האסט גאר קיין מורא נישט, טאמער וועסטו זיך דא בעגעגענען מיט איינעם פון דיינע דעפאזיטאר'ס?

— וועגען דעם קענסטו זיין גאנץ בערוהיגט — האט דער באנק־פרעזידענט געשמייכעלט, — אלע מיינע דעפאזיטאר'ס זענען איצט אזעלכע ארימעלייט, אז זיי קענען זיך נישט פערגינען צו געהן אין דער אפערא.

ער דארף נישט קיין פיס

— ווייסטו מאריץ, איך בין שטארק בעזארגט וועגען אונזער פריץ, ער איז שוין אלט צוויי מיט א האלב יאהר און ער קען נאך נישט געהן.

— זאל דאס זיין דיין לעצטע דאגה ,מיין ווייב, אונזער'ער א זוהן דארף דען קענען געהן? ער וועט דאך אלעמאל האבען אן'אויטאמאביל!

דלות, דלות, איבער אלעס
(וואך־קלאנגען)

ס'איז נישט גוט, און ס'ווערט נאך ערגער —
פרעגט גארנישט קיין שאלות:
— דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אלעס!
— טאקיש?
— מיט'ן דלות!

שרייען ווילט זיך, מאכען געוואלטען,
הויבען גרויסע יעלות:
דייטשלאנד ,דייטשלאנד איבער אלעס!
— טאקיש?
— מיט'ן דלות!

ס'איז א קוואל געוועזען פון רחבות,
טרוקען איצט דער קוואל איז:
— דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אלעס!
— טאקיש?
— מיט'ן דלות

ס'וועפען אויס זיך לויב־געזאנגען
מיט דעם שיר המעלות:
— דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אלעס!
— טאקיש?
— מיט'ן דלות!

אויף צו טיילען די המוציא'ס
איז נישטא קיין חלות...
—דייטשלאנד ,דייטשלאנד איבער אלעס!
— טאקיש?
— טאקיש?
— מיט'ן דלות!

הויך געוועזען איז דאס שטייגן!
נידעריק דער פאל איז:
—דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אלעס!
—טאקיש?
— מיט'ן דלות!

יאקעל בן פלעקעל.

זיין בקשה

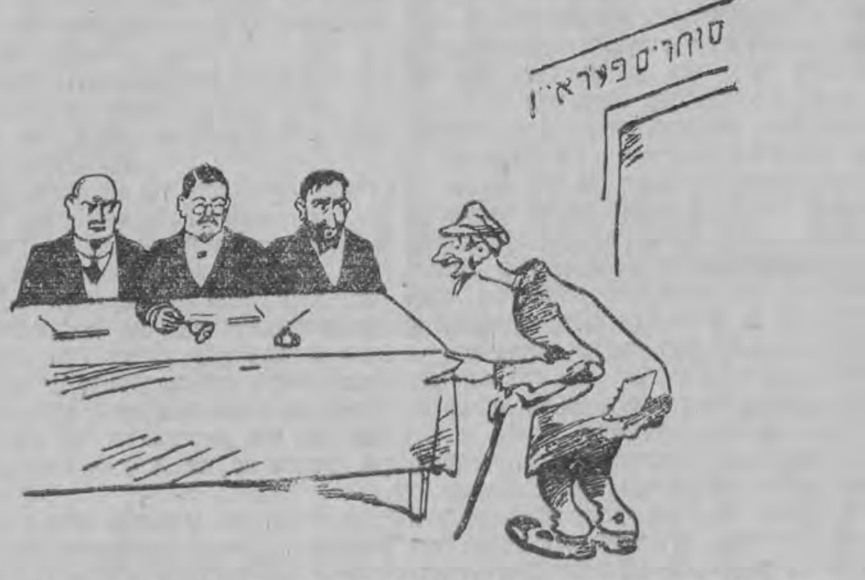

— איך בין געקומעז בעטען, אז דער סוחרים־פעראיין זאל אינטערוועניר׳ען פאר מיר, איך זאל בעקומען א מאראטאריום, איך בין אזוי גוט אנ'אפגעקומענער ווי די דייטשען.

זי וויל זיך דערמאנען

יונגערמאן: — דו פלעגסט דאך געהן מיט יונגעלייט, וועלכע זענען געווען וועניגער לייט, און אויך מיאוסער ווי איך, איז דאס נישט אמת?

מיידעל: — שווייגט.

יונגערמאן: — איך זאג, דו פלעגסט געהן מיט יונגעלייט, וואס זענען געווען וועניגער לייטיש און אויך מיאוס'ער ווי איך, איז דאס נישט אמת?

מיידעל: — איך האב דיך געהערט דאס ערשטע מאל. איך וויל זיך דאס טאקע דערמאהנען מיט וועמען איך בין אלץ געגאנגען.

אויפגעפלערט

ווינט א פערבלאנדזשעטער יונגעלע און בעט זיך ביי מענשען אין גאס, אז מען זאל איהם אוועקפיהרען אהיים צו דער מאמען. נעהמט מען דאס יונגעלע אויספרעגען:

— וואו וואוינסטו, יונגעלע?

— אין א הויז, — ענטפערט דאס יונגעלע און הערט נישט אויף צו וויינען.

— וואו געפינט זיך דאס הויז? — פרעגט מען איהם ווייטער.

— אויף א גאס — ענטפערט דאס יונגעלע.

— ווי איז דיין נאמען, יונגעלע?

— זונדעלע.

— און קיין אנדער נאמען האסטו נישט?

— איך ווייס נישט — וויינט דאס יונגעלע.

— ווי הייסט דיין פאפא?

— פאפא — ענטפערט דאס יונגעלע.

— ווי רופט דיין מאמע דעם פאפא דיינעם?

— גולם! — ענטפערט דאס יונגעלע.

א פוילער תירוץ

דער גאסט גיט א שמעק צו יעדען געריכט, וואס דער קעלנער האט איהם געבראכט, גיט א ציה מיט'ן נאז און רוקט אוועק דעם טעלער, ענדליך רופט ער צו דעם קעלנער און זאגט:

— וואס פארא סארט מאכלים האט איהר מיר געבראכט? דער פארשפייז איז נישט פריש; די זופ איז נישט פריש; דאס פלייש איז נישט פריש...

— ענטשולדיגט — פערענטפערט זיך דער קעלנער, — אונזער קעכין איז פלוצלונג קראנק געווארען, און — — —

— ליגנער! — גיט א געשריי דער גאסט — אפילו אייער תירוץ איז אויך נישט קיין פרישער.

ד'הראפט פון א ווייב

— וואס א פרוי קען אלץ אויפטון. מערקווירדיג איך האב געקענט א יונגענמאן, האט ער נישט געקענט נישט לעזען, נישט שרייבען, אפילו זיין נאמען האט ער נישט געקענט אונטערשרייבען. דער מענש איז געווען א פולקאמענער אידיאט, האט ער חתונה געהאט, און פאר צוויי יאהר צייט איז ער דורך דער ווירקונג פון זיין פרוי געווארען א געלעהרנטער מאן.

— ווייס איך אבער פון א פערקעהרטען פאל. איך האב געקענט א יונגענמאן, א געלעהרנטער, א ווייסענשאפטסמאן, א קלוגער. האט ער חתונה געהאט, און עס האט נישט גענומען גאנצע צוויי יאהר צייט, נאר נישט מעהר ווי צוויי טעג, און אונטער דער ווירקונג פון זיין פרוי איז דער מאן געווארען א רעגעלער אידיאט.

אין לעמבערגער יודישער טעאטער

אין לעמבערגער יודישען טעאטער האט זיך געטראפען א זעהר כאראקטעריסטישער פאל.

ווער פון די פרויען עס קומט אין זומער־פאווילאן, וויל נישט אויסטון דעם הוט און נישט געבען אין דער גארדעראב. א יעדען טענה העלפט נישט, א יעדעס ערגערן האט נישט קיין שום פעולה.

די דירעקציע־לייטונג האט זיך דערום ענטשלאסען אנ'אינטערעסאנטען שריט. זי האט אנגעשריבען אויף דעם טעאטער־פלאקאט פהאי לישנא:

„די עלטערע דאמען ווערט דערלויבט מיט דעם הוט אויף זייערע קעפ צו זיצען אין טעאטער בשעת דער פארשטעלונג".

פון דעם טאג אן, האבען אלע פרויען איבער־געגעבען זייערע היטען אין דער גארדעראבע.

איך ליב גוט מיט איהר!

— דו לעבסט גוט מיט דיין פרוי?

— ווי אמאל. אבער די פאר וואכען וואס זי איז אויף דאטשע לעב איך מיט איהר זעהר גוט...

א היבשער אונטערשיד

— וואס איז דער אונטערשיד פון א בחור און א פערהייראטען מאן?

— נו, וואס איז טאקע דער אונטערשיד?

— דער אונטערשיד איז דער: א בחור ווי א־ריין דארט, פון וואנען דער פערהייראטער מאן זוכט ארויסצורייסען זיך.

דער האז און די טשערעפאכע
(פאבעל)
פון ח. י. פארבער

צווישען קוסטען, אויף א פעלד,
האט א האז זיך אפגעשטעלט
א מידער,
קיטשערענדיג מיט אלע גלידער
פון איבערגעלעבטען שרעק.
ער האט געמיינט — אז עק
איז שוין צו זיין לעבען:
ס'האבען זיך געגעבען
זיבען הינט א לאז
אויף איהם, איין האז!...
א גליק, וואס געווען איז בארג ארויף —
האט ער געטון זיך א צעלויף!
אז דער יעגער האט איהם אוש בעגריסט:
— בראווא, שנעלער לויפער וואס דו ביסט!
זיג־זאגיש איז דער האז „געפלויגען",
און פערשוואונדען פון די שונאים'ס אויגען.

איצטער איז ער לעבעדיג און גאנץ —
וואלט ער געגאנגען דא א טאנץ,
איז ער אבער שרעקליך מיד,
און עס ברעכט איהם יעדער גליד
— א דאנק מיינע פיס,
וואס איך געניס,
דאס גליק,
צו זיין נאך לעבעדיג!
(רעדט דער האז זיך אויס דאס הארץ)
מיין מזל איז נאך גארנישט אזוי שווארץ...

— האסט „גליק",
ביסט „מזל'דיג",
דו נארישער האז!
מיט וואס?...
(האט א טשערעפאכע חוזקדיג געפרעגט
און דערביי א גרעזעלע געלעקט)
קריכענדיגערהייט
האב איך געהערט דיינע רייד —
אומגליקליכער האז!
די נשמה ליגט דיר אויף דער שפיץ
פאר שרעק...
וואס פאר א צוועק
האט דיין לויפען?
אלצאיינס וועט מען דיין פעל פערקויפען,
זאלען איינמאל די פיס נישט דינען אין א נויט,
בעקומסטו גלייך דעם טויט.
אט איך,
קריך —
און דיהר זיך קוים פון ארט...
בין איך אבער פארט
ביי זיך זיכערער פון דיר:
ווער וועט עס טון א ריהר,
א בעשעפעניש, וואס „קריכ
און איז שטיל?...
און אויב עמיץ וויל
מיר געבען א קלאפ
גיב איך א כאפ,
מיין קעפעל אריין —
קען איך מיר שוין רוהיג זיין:
מען מעג אויף מיר „טרעטען"
און מיט קלעפ בעגלייטען,
וועל איך נישט ציטערען ווי דו —
נאר איך הער זיך מיט א שמייכעל צו..

— צו וואס פאר א גוט יאהר,
שטעלסטו זיך מיר פאר?!
איך ווייס שוין גוט
וואס מען טוט
מיט אזעלכע ווי דו:
מען לאזט דיך טאקע צורוה,
נאר אין שפאס —
קעהרט מען דיך איבער...
מיר איז שוין ליבער
די גרעסטע געפאהר
איידער צו ליגען ווי א נאר,
מיט די פיס ארויף —
און ווארטען אויפ'ן סוף...
פאר מיר איז לויפען בעסער:
וואס די געפאהר איז גרעסער,
אלץ שטארקער איז די פרייד,
ווען מען קומט ארויס גאנצערה
זאל מען מיך צום טויט דערשלאג
וועל איך בעסער לויפען, יאגען,
איידער לעבען „קריכענדיג",
און דערפאר האבען רוה און גליק.
— — — — — — — — —
יעדער מיינט ער איז גערעכט,
און דער צווייטער האנדעלט שלעכט.

ר. איזראעל

ליבע און טויט

סענסאציאנ. עראטישער ראמאן פון לאדזער לעבען

(63

— סאָניע האָט גאָרנישט געענטפערט, אָבער דאָס שווייגען האָט נירענבערג פערשטאַנען און בעשלאָסען אויסצונוצען.

— דו דאַרפסט דאָך זיין קלוג מיידעלע, דו דאַרפסט דאָך פערשטעהען, אַז איך מיין אמת מיין טובה, אָבער צוזאַמען דערמיט אויך דיין טובה. איך וויל דיך גליקליך מאַכען, איך וויל חתונה האָבען מיט דיר, איך וויל אַליין ווערען אַ גליקליכער מענש, ווען דו סאָניע וואָלסט געוואוסט, וואו אומגליקליך מיין פריוואַט־לעבען איז, ווי איך ליידט שרעקליך. ס'איז דאָך שוין צייט, אַז איך זאָל גע־ניסען פון דעם לעבען.

סאָניע האָט אַלץ געשוויגען.

— סאָניטשקע, איך האָב דיך, געפינען, האָב איך געמיינט, אַז די זון האָט פאַר מיר אויפגע־שיינט, איך האָב געמיינט, אַז דו וועסט ווערען דאָס, צו וועלכען איך וועל דינען, איך וועל מיך בוקען, פאַר וועמען איך זאָל אויף די קניען פאַלען, האַל־זען און קושען און גענימען מיט פולע הענד פון לעבען און גליק.

— דו האָסט מיך אָפגעשטויסען, פערשעהמט, און איך האָב געמוזט אָנווענדען אַזעלכע מיטלען, כדי דיך צו פאַנגען, כדי דיך פשוט מיט געוואַלד צו בינדען און צו צווינגען מיר געהאָרכזאַם צו זיין, אָבער גלויב מיר, טייבעלע, אַז איך בין נישט פון די ערגסטע. איך בין נישט פון די, פאַר וועמען מ'האָט מיך פאַרגעשטעלט, כדי דו זאָלסט מיך אָפשטויסען.

— אָבער איך האָב מורא פאַר אייך.

— פאַרוואָס, זאָג מיר פאַרוואָס, וואָס פאַראַ איינרעדענישען.

און ווירקליך האָט סאָניע אַליין נישט גע־וואוסט, וואָס מיט איהר טוט זיך. די פּאָעטישע, עלעגאַנטע און זיסע ריידעלעך פון נירענבערגען האָבען זי אינגאַנצען צומישט.

— און אפשר, האָט זי זיך געטראַכט, אפשר האָט מען אויף איהם אויסגעטראַכט אַ בלבול, ציי איז דען מעגליך, אַז אַ מענש, וועלכער רעדט אויף אזא אופן, זאָל זיין אזא אויסוואורף, ווי דאָס האָבען איהר דאָס געפּרובט איינצורעדען דער דעטעקטיוו ערליי און דאָס פריילין אידא, וועלכע זי האָט בעגעגענט ביים דעטעקטיוו. ס'איז דאָך מעגליך, אַז ער איז אומגליקליך אין זיין פאַמיליען־לעבען, ס'איז דאָך מעגליך, אַז ער ליידט שטאַרק אַז ער זוכט אַביסעלע גליק. ווער נאָך ווי זי קען פערשטעהען אַ מענשען, וואָס זוכט אַ שטראַהל פון זון, ווי זי אַליין, וועלכען האָט דער שטראַהל שוין לאַנג נישט געפּיהלט און אפשר...

— איך האָב מורא פאַר אייך, האָט סאָניע גע־זאָגט, ווייל איהר האָט מיר אַמאָל אַ גרויסע עוולה געטון.

— איך פערשטעה, וואָס דו ווילסט זאָגען, איך אָנערקען, אַז איך האָב דיר אַן־עוולה געטון. אָבער דו מוזט מיר מוחל זיין שוין דערפאַר, ווייל איך האָב דאָס געטון צוליב דעם, ווייל איך האָב דיך שוין דעמאָלט אַזוי שטאַרק ליב געהאַט, ווי היינט, ווייל איך האָב שוין דעמאָלט געפיהלט, אַז דיין לעבען מוז צוזאַמענגעבונדען ווערען מיט מיינעם אויף אייביג...

— אָבער.....

— וואָס אָבער, סאָניע, וואָס האָסטו מיר נאָך צוזאָגען ווענען דעם, אַז איך וויל דאָך מיין פעהלער פעדריכטען, אַז איך וויל דאָך חתונה האָבען מיט דיר.

— אָבער.... אייער פעהלער האָט שוין גע־האָט פאָלגען.

— וואָס פאַראַ פאָלגען, ווענען וואָס רעדסטו, סאָניע.

סאָניען האָבען געשטיקט די טרעהרען אין האַלז, זי האָט זיך איינגעהאַלטען מיט אַלע כוחות, כדי נישט צו בעקומען קיין היסטערישען אָנפאַל, זי האָט געוויינט און געשוויגען.

נירענבערג האָט דאָס בעמערקט און בערוהיגט סאָניען. ער האָט אויך נישט גערעדט, ביז סאָניע איז נישט געקומען צו זיך.

— סאָניע, אפשר האָסטו עפּעס אויפ'ן האַר־צען, זאָג עס מיר, איך בין גרייט מיין לעבען צו פערשפּילען און דיר צו העלפען, זאָג מיר, וואָס איז אַזוינס געשעהען.

— איך האָב געהאַט אַ קינד פון אייך.

נירענבערג איז אויפגעשפּרונגען אַזוי ווי אַ שלאַנג וואָלט איהם אַ ביס געטון.

— נישט מעגליך, רעד נישט מעהר, ווייל איך גלויב דיר גאָרנישט. ס'איז נישט אמת, דו ווילסט מיך ווידער אָפּשלעפּען מיט עפּעס, דו ווילסט ווידער מיט עפּעס אָפּווענדען מיין אויפמערקזאַמקייט צו דיר און מיך אָפּנאַרען.

— ניין, איך זאָג נישט קיין ליגען, אַזוי איז עס, וואו האָסטו עס אַהינגעטון ?

— דאָס קינד לעבט, אָבער איך ווייס נישט, וואו, און ביי וועמען.

— שפּאָס נישט פון מיר, רייס מיר נישט די בעהרוען, זאָג מיר, וואָס איז געשעהען.

נירענבערג איז איצט אויף אַנ'אמת געוואָרען אויפגערעגט, איהם האָט עפּעס אַ רוס־געטון, דער־הערענדיג דאָס וואָרט אייגען קינד, איהם האָט עפּעס אַ שודער געטון אין די ביינער, דערהערענ־דיג, אַז סאָניע האָט געהאַט פון איהם אַ קינד. צופיל איז סאָניע געווען נאַאיוו, אַז נירענבערג זאָל נישט גלויבען אין דעם, וואָס סאָניע דערצעהלט.

— אַזוי איז גאָר די געשיכטע, איך האָב אַנ'אייגען קינד, מיינס אַ קינד, און פון וועמען, פון דיר סאָניע.

נירענבערג האָט פערגעסען אין דער גאַנצער וועלט, ער האָט אַרומגעכאַפּט סאָניען, זי געקושט אָהן אויפהער און אַלץ איבערגע'חזר'ט.

— מיר האָבען אַ קינד, סאָניע, מיר האָבען אַ קינד, מיר וועלען ערציהען אונזער קינד.

— אָבער וואָס איז עס אַ יונגעלע, אָדער אַ מיידעלע ?

— אַ יונגעלע, אַ שעהן, איידעל יונגעלע. סאָ־ניע האָט זיך אויך פערגעסען, וואו און מיט וועמען זי געפינט זיך און ווי אַ פערליבט פּאָרל, וועלכעס טרוימט ווענען דעם גליק, וואָס זיי שטעהט פאָר אין דער צוקונפט, ווענען דעם, ווי אַזוי זיי וועלען זיך איינאָרדנען, ווענען דעם, ווי זיי וועלען לעבען, און ווי אַזוי זיי וועלען ערציהען זייער קינד.

פּלוצלונג איז נירענבערג אויפגעשפּרונגען, עפּעס ווי אַ שרעקליכער חלום וואָלט איהם איבער־געוועקט.

— אָבער זאָג מיר סאָניע, וואו איז דאָס קינד ? וואו איז אונזער קינד, אונזער יונגעלע ?

(פאָרטזעצונג קומט).

נאָך דענעמאַרק, ענגלאַנד און האָלאַנד
אהן פּעסער און אהן וויזעס
אויף אַ גרויסער פּאַסאַ־זשיר־שיף 15.000 טאָן „POLONIA"
אָפּפאָהר פון גדיניע דעם 6 אויגוסט – דאָס אָנקומען דעם 17 אויגוסט
פּרייזען פון—.375 זל. ביז —.1000 זל.
די פּרייזען פון די בעסערע קאַבינען זענען בעדייטענד פּערקלענערט.
גענויע אינפאָרמאַציעס ערטיילען:
Linja Gdynia–Ameryka, Warszawa Marszałkowska 116, tel. 547-47.
רייזע־ביוראָס: Wagons-Lits-Cook, Orbis, Francopol oraz Liga Morska i Kolonjalna

א חתונה'קע

(ענדע פון דער 10. זייט).

— אַלט, אָבער קערנדיג !

און בלאַדזשעי האָט זיך געפיהלט שטאַרק גע־שמייכעלט :

— וואָס דען כוכרעס, וואָס דען כערלאַקעס, אַזוי ווי איהר ? איהר טאַנצט, ווי דער טויט וואָלט אייך פאַר די אויגען געשטאַנען, די שטיוועל מוזען אייך אַ שאָד זיין ! פאַר מיינע צייטען, אַז אַ בחור האָט געטאַנצט מיט אַ מויד זענען די פּיס גע־שוואָלען געוואָרען, אין די אויערען, האָט אַזש אַ ווינד געפּיפען, כוכרעס אויפגעבלאָזענע !

און אָט איז געקומען דער חתן אַנטאָני פּיעט־ריגיאַק אַליין ! אַנ'אָפּגעגאָלטער, אין אַ נייעם אַנ־צוג, אַ ווייס אָנגעקראָכמאַליעט העמד, האָט ער אויסגעזעהען, ווי אינגאַנצען אַנ'איבערגעניצעוועטער אַנ'איבערגעדרעהטער פון דער נייער זייט.

חברה האָט איהם בעגעגענט מיט אַ הורא פון וואָס ער האָט סטראָכליוועט און געבליבען שטעהן אַ צומישטער, ווי אַ שטייגער, אַ דאָרפיש פערדעל אין שטאָט, בעת עס זעהט אַ טראַמוואַי, אָדער אַנ־אויטא און ער איז געבליבען, אָט ווי אַנ'אַריינגע־שלאָגענער פלאָקען אין מיטען שטוב. נאָך גוט, וואָס יאַצעק, שוין מעהר אַ היינטוועלטיגער, האָט זיך באַלד אַריינגעמישט און איהם אַריינגעצויגען פאַר אַ גאַנגעזיצע פון די נייע הויזען צו דער כלה, האָט ער זיך אַראָפּגעשלעפּט דעם נייעם הוט פון קאָפּ, געגריסט זיך מיט דער כלה, צוקושט זיך מיט'ן מחותן, אַ קוש אין האַנד די מחותנת'טע, [illegible] קען אַ גלעזעל בראַנפען, פערביסען מיט פּוטער־קוכען און זיך אַוועקגעזעצט קוקען, ווי עולם טאַנצט.

פאַרנאַכט איז געווען דער שלוב, און ווייל בלאַזשעי מאַנדראָווסקי איז כמעט געווען דער עיש־טער גאָספּאָדאַזש אין דאָרף, האָבען די קאָשטשאָל־גלאָקען מיט הילכיגע מזל־טוב'ן אַהיימבעגלייט די חתונה־געסט, וואו עס האָט אויף זיי געוואַרט פון כל־טוב :

בראָנפען, גאָזשאַלקע, שפּירטוס, פּוטער־קוכען, פרישע ברויטען, ווייסע קוילישען מיט מאָהן, עקסטרא געברענגט פון שטאָט, איילעך־לאַנגע וואורשטען, געבראָטען חזיר־פלייש, זויער קרויט, ביר און נאָך פיל אַנדערע זאַכען, גוטע זאַכען, אסור ווען אַ פּריץ וואָלט חתונה־געמאַכט !

און ווען אַרום האַלבע נאַכט, די טישען זענען לעהר געוואָרען און ביים עולם האָט זיך געמאַנטשעט די קעפּ און איבערן שטוב האָבען זיך געטראַגען גרעפּצען און אַנדערע ריחות, געמישטע פון גאַ־זשאַלקע, וואורשט און זויער־קרויט.. האָט זיך דער מחותן בלאַזשעי אויפגעשטעלט און געזאָגט :

— איצט, עולם, קיין עסען וועט מען מעהר נישט געבען, טרונקען איז שוין נישטאָ וואָס — צוגעזעהט אייך אין אייערע היימען און שטערט נישט דעם חתן חתונה האָבען! און בעלעקענדיג זיך, ווי אַ קאַץ נאָך אַ פעטער סעודה איז ער צו צום חתן:

— און דו, אַנטאָני, זשאַלעווע איהר נישט; די מויד האָט צוואַנציג יאָהר געוואַרט אויף איהר יונג !....

פּענסיאָנאַט פאַר קינדער אין קאַליש
(צוזאַמען פון באַלוטער פּלאַץ מיט'ן אַלעקסאַנדער טראַמוויי) אין אַ הערליכער טרוקענער געגענד אין דער ווילע פון ה' גאָלדבערג, זאָרגפעלטיגע אויפזיכט. קינדער ווערען אָנגענומען פון 5 יאָהר. אינפאָרמאַ־ציעס אויפ'ן אָרט אין דער ווילע פון ה' גאָלדבערג

פולע טאַבעלע פון דער 23-טער מלוכה-לאטעריע, 3-טע קלאס, 2-טער טאג!

20.000 zł. na nr.: 48111.

10.000 zł. na nr.: 87789.

5.000 zł. na nr.: 111693.

2,000 zł. na nr.: 119421.

Po 1.000 zł. na nr.: 175904 196522.

Po 600 zł. na nr.: 17498 95749 166588 183765 198312.

Po 500 zł. na nr.: 20233 40322 55738 75995 36721 173299 182819.

Po 300 zł. na nr.: 11995 21279 29404 31000 43888 49706 53108 55849 55995 63848 72616 76550 83081 84170 86994 89905 95517 99890 102984 111890 122760 154351 159295 173512 176367 179290 206609.

Po 250 zł. na nr.: 5232 8275 9993 12415 12751 12751 13881 16312 18390 21737 21926 23446 23446 23971 33561 35274 37279 39388 44304 46949 47261 48876 51061 56350 56625 62522 72515 73553 73654 75094 89591 99552 116409 118272 120397 126253 131752 145069 147148 147439 147542 154692 157684 165630 171886 173040 177855 179049 182861 183060 183681 185126 186422 186904 187451 187555 189179 193084 196872 197999 198346 199011 199348 204857 205539 209931.

Po 200 zł. wygrały następujące numery:

383 632 874 92 1108 292 336 624 97 772 2209 360 427 34 75 703 946 3125 85 222 23 66 310 47 560 65 69 615 48 68 739 940 67 4196 254 391 401 5 545 613 60 718 955 5038 373 428 44 560 725 874 6110 342 693 706 957 7001 61 269 305 445 536 7 728 910 8103 79 273 99 459 67 655 72 748 87 9095 188 296 400 85 610 87 917 53.

10054 79 177 90 220 406 25 93 569 756 74 937 41 11144 329 511 32 43 90 649 86 730 96 818 56 84 926 12086 92 177 259 368 462 527 855 13001 13 75 280 378 403 7 33 77 534 78 685 783 14140 58 90 578 798 827 964 15370 446 16044 211 24 344 47 915 45 17009 15 238 58 322 97 766 899 18029 40 53 131 401 5 530 98 666 922 19086 132 200 350 420 592 631 812 54 914 91.

20403 92 603 780 21176 262 391 534 600 704 22653 83 88 917 77 23056 204 414 86 562 693 742 848 72 926 47 24251 314 583 847 943 69 25626 995 26178 398 477 593 606 10 22 804 25 27086 235 415 88 709 85 995 28126 74 541 610 23 826 48 931 73 29073 348 467 568 630 77 745 873 909.

30416 42 61 686 97 775 906 37 31047 160 74 396 448 80 589 671 821 55 42369 470 77 598 665 709 866 77 924 33005 47 128 297 395 524 757 816 950 34028 64 76 94 104 243 331 38 65 405 74 547 714 34 894 35026 210 382 681 26 36046 389 468 87 615 41 37028 62 71 158 260 462 524 26 647 710 818 944 59 38026 45 100 27 36 236 57 314 418 68 507 8 61 97 706 34 42 996 39126 271 346 93 403 511.

40234 370 692 711 28 41076 111 398 623 29 927 85 42088 169 341 59 441 45 781 995 43038 241 311 76 84 402 17 35 522 699 939 44004 60 89 568 626 966 45121 446 7776 918 46292 536 40 877 990 47062 94 178 293 385 98 451 88 600 56 775 899 982 48588 639 724 57 811 923 49002 50 461 531 648 74 771 94.

50063 99 236 350 54 92 745 911 51062 241 585 682 825 32 930 52000 134 462 539 622 726 890 926 46 58 53097 324 37 937 71 54495 769 958 55032 200 38 52 362 480 629 720 93 856 934 56099 102 32 221 69 94 460 548 635 51 77 775 828 50 912 57068 331 431 802 58138 246 56 316 433 67 86 88 576 99 600 756 86 850 927 59216 316 403 30 639

60393 441 97 533 868 900 21 61344 454 602 763 62036 110 57 517 34 53 649 788 824 63353 413 744 53 63 896 986 64370 76 97 493 818 82 915 54 65293 94 309 81 491 520 627 777 804 83 66172 297 370 556 59 67 641 85 899 67062 227 81 749 96 891 963 68157 282 492 69003 22 31 45 122 274 368 628 786.

70021 136 340 98 531 46 94 691 71059 64 134 392 758 72066 212 355 400 503 61 94 641 704 83 92 73043 74 934 583 757 818 74086 435 39 803 61 75076 221 353 76 97 417 519 86 91 683 731 849 71 76007 40 74 274 396 423 52 601 39 730 855 77128 284 602 703 68 872 78063 85 86 201 62 398 444 75 712 937 79049 574 610 15 27 95 780 890 911.

80205 570 89 772 859 83 905 81064 178 96 253 61 65 303 91 688 788 815 939 82117 99 538 42 84 611 726 71 889 83010 164 291 486 530 634 46 80 84218 495 51 473 607 761 832 85015 150 88 383 455 842 79 86022 206 32 312 449 563 73 75 820 926 87403 625 53 706 970 88080 143 64 213 59 423 500 50 53 91 751 826 925 40 57 82 89056 97 314 419 551 648 708 963.

90168 232 307 10 93 533 616 64 747 85 91114 49 217 379 493 663 72 788 872 92305 509 78 618 47 800 59 927 49 93097 157 225 36 56 66 480 548 651 703 14 42 986 94126 72 83 204 18 30 82 443 50 700 25 45 53 65 840 940 95083 141 242 474 516 694 844 955 96004 87 308 69 412 547 781 940 45 97122 79 222 543 612 74 725 944 73 98057 183 323 64 95 483 518 655 78 970 99034 41 120 68 72 419 81 512 612 943 78.

100018 58 157 338 99 411 591 734 84 826 84 85 92 980 101087 198 302 658 99 834 994 102523 645 99 940 103008 47 72 101 48 262 302 495 808 949 104323 435 645 799 900 57 105288 450 767 868 106193 249 346 67 435 71 87 567 85 627 70 83 857 107053 140 42 84 282 326 654 710 108023 278 33 418 534 86 109035 98 135 365 568 71 78 980.

110057 104 45 90 229 394 767 82 942 82 111091 467 92 714 59 78 902 11 31 112134 301 16 50 526 60 912 87 810 933 94 113001 70 77 383 560 114084 434 68 672 784 977 85 87 115224 411 588 678 714 25 830 42 941 42 116000 155 332 809 75 910 117025 90 222 598 764 80 118132 295 437 543 878 119197 264 339 507 665 792 842 990.

120016 238 494 582 722 64 874 979 89 121040 72 92 180 267 346 91 414 822 949 122026 86 450 99 628 86 840 123268 393 401 7 97 711 85 87 849 999 124070 78 92 415 513 92 647 746 77 836 991 125221 76 78 379 491 586 898 904 126036 156 65 826 367 442 53 55 70 500 656 784 127025 37 276 419 21 701 854 84 97 995 128192 205 314 246 502 771 833 129105 338 432 58 67 607 54 813 954.

130006 271 96 391 405 43 858 952 86 131006 476 718 847 75 93 924 132495 591 622 39 729 64 85 804 26 40 86 133045 54 322 28 46 68 76 99 409 41 613 780 134025 254 65 358 569 641 972 135048 54 277 424 82 98 834 136013 22 114 95 512 612 765 885 137036 87 368 76 414 76 546 667 730 33 885 87 929 138052 102 472 554 90 855 60 69 139346 650 761.

140071 308 72 582 647 93 858 141319 557 603 12 955 142005 120 41 292 369 549 924 143119 693 95 754 915 144190 253 410 36 66 571 739 979 88 145011 22 39 283 397 459 501 71 686 754 829 32 70 146078 81 85 127 260 407 13 593 731 878 995 147138 60 308 499 652 824 935 148006 38 115 202 03 351 413 18 584 896 149070 114 19 23 227 370 417 65 74 913 34.

150209 72 379 480 565 615 54 773 151066 164 231 642 74 702 37 60 83 152071 219 94 331 629 38 47 97 701 13 800 29 88 928 153180 255 316 447 640 727 28 842 990 154061 204 323 69 499 580 770 852 155199 227 359 60 535 92 620 811 59 930 156102 61 94 411 81 632 157173 84 214 15 317 42 546 59 603 71 958 158096 104 726 61 929 159369 472 784 820 89 999.

160043 59 170 233 375 480 685 796 917 37 161094 151 73 97 251 62 338 430 70 560 801 162050 180 611 43 78 702 94 844 163229 86 309 418 510 602 26 743 64 898 164124 224 59 75 369 74 474 719 34 88 875 96 929 41 96 165003 40 213 306 32 89 495 581 897 165631 766 808 27 75 81 98 992 167149 316 25 94 507 13 46 601 81 885 907 168037 56 72 97 328 81 84 559 780 813 901 97 169011 138 70 241 56 320 98 404 525 95 665 87 937.

170034 84 59 68 132 87 277 319 402 58 583 639 717 44 822 84 85 97 171409 735 93 892 979 172040 100 251 80 387 445 667 759 871 88 992 173022 162 71 93 355 59 80 543 91 658 795 989 174143 331 66 671 724 801 23 38 950 175087 123 26 70 213 22 386 617 932 55 176179 300 27 63 589 798 971 98 177056 152 259 419 89 579 628 31 74 784 178121 28 65 352 53 450 558 67 638 45 751 73 89 847 179244 62 86 335 77 411 31 568 995.

180039 205 10 17 87 369 457 590 631 181142 434 538 90 770 949 182095 102 37 210 342 52 452 693 895 921 91 183031 43 183 92 354 66 615 68 708 09 958 76 184049 56 377 402 05 597 651 719 96 849 915 55 89 185033 118 724 821 49 98 996 186111 20 224 470 732 46 83 88 898 950 187052 61 66 155 57 70 87 401 59 95 552 933 188009 98 519 79 721 97 189339 709 25 75.

190180 275 320 35 72 491 858 68 191002 221 313 719 55 73 986 192026 62 64 77 269 74 315 439 41 590 601 48 77 98 759 82 96 947 193030 185 236 463 817 942 194085 142 62 68 239 360 679 84 195101 224 487 196229 379 453 513 632 705 51 71 874 915 197168 223 321 435 70 520 649 727 58 888 92 198052 99 144 351 88 439 49 72 95 507 631 79 760 865 199005 45 256 57 90 361 69 468 84 505 55 689 704 41 43 816 76 91 984.

200062 160 227 75 319 34 86 526 683 719 902 46 201018 36 108 252 70 80 354 478 596 702 936 43 75 77 202005 15 105 96 237 319 95 501 99 601 19 803 6 60 75 203133 393 512 18 53 82 667 88 801 17 933 204012 257 64 466 660 96 747 904 205022 264 74 396 425 532 702 67 835 50 206004 79 258 76 343 493 539 621 22 54 702 35 44 962 207093 148 99 282 335 479 515 22 602 58 86 847 922 31 58 208036 63 309 19 59 447 97 520 94 602 757 89 854 58 209061 297 340 509 67.

—x-x—

נייער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזשער רעבען

נייער פאָלקסבלאַט

פרייטאג 17 ג׳ מנחם אב תרצ״א

יולי
זון־אויפגאַנג 3.34
זון־אונטערגאַנג 7.47
ליכט־צינדען: 7,34

א גרויסע איינבראָך־גנבה אין מיטען שטאָט

(2) אויף זשעלאַזנאַ 8 (אין פינקוסעס הויז וואָס גייט אַרויס אויף דריי גאַסען: אַל. קאָש־טשושקי 1, זשעלאַזנאַ 8, און וואָלטשאַנסקאַ 18) אין דעם לאָקאַל, וואָס האָט נאָך מיט עטליכע טעג פערנומען דער „פּאַט“ (די פּוילישע טעלעגראַ־פען־אַגענטור) האָט זיך אַריינגעצויגען די פיל־יאַלע פון דער קאַלישער פירמע „ברידער ה. ב. מילער“.

די נייע לאָקאַטאָרען האָבען נאָך נישט בע־וויזען רעכט זיך אַנצוואַרימען אין נייעם לאָקאַל, און שוין איז דאָרט בעקטען ביינאַכט פאַרגעקומען אַ גרויסע איינבראָך־גנבה, בעת וועלכער מען האָט אַרויסגעג׳נבעט זיידענס אויף אַן ערך 50 טויזענד זלאָטעס.

ערשט איצט האָט מען בעמערקט, אַז דער דאָזיגער ווינקעל אין צענטער־שטאָט, וואו אַרום און אַרום שטייען נישט בעוואוינטע בנינים, קומען פאַר יעדע נאַכט פאַרמעלע ... פון גאַסען־פרויען און זייערע קאָמפּאַניאָנען.

דאָס פיהרט אַרויף ד. יפּאָליציי אויפ׳ן גע־דאַנק, אַז טאַקי די נאַכט־לייט האָבען זיך געקאָנט אַריינגעטירען אין דער „סטראַטעגיע“ פון דעם דאָ־זיגען שטח, און אַזוי אויסבעמערקט דורכפיהרען די דרייסטע גנבה.

פּאָליציי זוכט די גנבים.

אַזאַ איינער, אַ פיפיגער,
וואָס האָט געהאַט אַ „האָזשישטש“ פון דער באַנקראָטירטער האַנדעלס־באַנק

(א) ס׳איז אַ לאַנגע טשיקאַווע מעשה, ווי איי־נער אַ יונגערמאַן איז געקומען צו דער פּרוי פּאַלושני (די מוטער פון דעם אַרעסטירטען פּראָ־קוריסט פון דער לאָדזשער האַנדעלס־באַנק) און זיך פאַר איהר פאַרגעשטעלט, אַלס געהיים־אַגענט, וועל־כער איז אין אַ קאָנטאַקט מיט איהר זוהן.

ער האָט דעריבער אַ לאַנגע צייט אויסגענאַרט ביי דער נאַאיווע פּרוי בעטגעוואַנד, געשיר, מלבו־שים, געלד א.אַ.וו. כלומרשט פאַר איהר אַרעסטיר־טען זוהן. און „אַרדנונגס־וועגען“ האָט ער איטליך מאָל קוויטירט די דערהאַלטענע זאַכען מיט דעם נאָמען י. דזשיעגעלעווסקי.

דער שווינדעל וואָלט נאָך לענגער אָנגע־צויגען ווען דער בחור גייט נישט איבערכאַפּען די מאָס, און קומט איין מאָל מיט אַ מעשה, באשר בכן, ער בעדאַרף צו האָבען 5000 זלאָטעס — „דער זוהן האָט געבעטען“ — כדי בעפרייען איהם אויף אַ קויציע...

די אַלטע פּאַלושנאַ וועלכע האָט אגב אזוי אויך עפּעס אָנגעהויבען צו „שנאַפּען“ אַז ס׳איז דאָ עפּיס נישט גלאַט כשורה מיט׳ן געהיים־אַגענט“, האָט זיך פונאַנדערגערעדט וועגען דעם ענין, מיט שכנות, און די מעשה איז אָנגעקומען צו דער פּאָ־ליציי אויף די הענד...

מען האָט אָנגעהויבען זוכען און בישטער׳ען, און פון שו־ט־צו־שריט איז מען דערגאַנגען, אַז דער כלומרשטער געהיים־אַגענט איז אַ געוויסער זיגמונט רייזאַכער, פון וואַדני רינעק 10, וועלכער האָט זיך דערוואוסט פון די צייטונגען וועגען די אַר־רעסטען אין דער באַנקראָטירטער לאָדזשער האַנ־דעלס־באַנק, און אַ סך קרובים פון די אַרעסטירטע אַזוי „אָבראַביעט“ ווי די פּאַלושנאַ.

איבריגענס איז ער שוין גוט בעקאַנט דער פּאָליציי, און די שפּיצעלדיגע שווינדלעריען, אַלאַ־דער לעצטער „טריק“ זענען שוין געוואָרען אַ שם דבר.

איצט זיצט ער שוין אין טורמע, און וואַרט וואָס וועט ווייטער זיין...

מ׳קאָן אַ ווייב נישט פערריכטען
דורך „בעליגען זי מיט לאַטעס“, און הרד שיסען אין איהר געליבטען

(2) ברוך ראָזענצווייג (כ׳ן ציגעל־גאַס 26) איז אַ יונגע־מאַן, וואָס איז טאָג־ווי־נאַכט טרוד במלאכה, אַ יוד, וואָס גייט צו פערדינען אַ גילדען אויף פרנסה פאַר זיך, און זיין ווייב און קליין טעכטערל.

אָפּט קומט איהם אויס אַרומצופאָהרען אַלס אַגענט פון דער גאַלאַנטעריע־און־מאַנופאַקטור־בראַנזשע.

אַזוי־ווי קיין ספּעציעלען צוטרוי צו זיין יונג 26־יאָהריג ווייבעל, רעגינאַ, האָט ער נישט פּלעגט ער טאַקע אָפּט קומען צופאָהרען אַהיים אומגעריכ־טערהייט.

לעת עתה איז עס יאַקאָש צוגעגאַנגען גלאַטיג: דאָס ווייב זיינס פּלעגט ער טרעפען אינדערהיים, אָדער אין דער גאָס אויף שפּאַציר מיט׳ן קינד.

עהערגעכטען אָבער האָט געטראָפען דאָס מכ־שול, וואָס האָט זיך פערענדיגט מיט אַ גרויסען, וויסטען סקאַנדאַל.

די מעשה איז פּאַסירט אַזוי:

באַך צוויי טעג נישט זיין אין לאָדז, איז ראָזענצווייג געקומען אַהיים און בלויז געטראָפען זיין 5־יעהריג טעכטערל, פון וועל־ער ער האָט זיך דערוואוסט, אַז דאָס דינסט־מיידעל זיינס איז נישט לאַנג אַרויס, און די „טלאַדקאַ, קאַכאַנאַ מאַמושיאַ“ איז אַוועקגעפאָהרען אויף דער פּליאַזשע, וואָס לעבען סטאַוו.

ראָזענצווייג האָט פערשטאַנען, אַז דאַ האַנ־דעלט זיך וועגען דער פּליאַזשע אין רודאַ־פּאַב־יאַניץ האָט ער נישט לאַנג באַלעמוטשעט און איז אַוועקגעפאָהרען קיין רודע.

ביים סטאַוו האָט ער טאַקי געפונען זיין „אוצר“ רעגינאַ אין דער בעגלייטונג פון זיין געוועזענעם שותף, דעם 30־יאָהריגען אברהם נחום לעווי.

מילא, געפונען איז געפונען, אָבער ער גע־פונען פאַר פריהצייטיג צו שטערען דעם „טעט־אַ־טעט“ פון זיין פאַלשער פּרוי מיט׳ן פאַלשען פריינד.

זיי ווידער האָבען נישט געוואוסט, אַז מ׳שפּיאָ־נירט זי ייגאַך, זענען זיי נאָך אַוועק אויף דער „טשאַרנאַ גורא“ און פון דאָרט אין סטעפּאַנסקיס פּאַרק, פון וואַנען זיי האָבען גענומען אַ טאַקסובקע און אַוועקגעפאָהרען אין דער ריכטונג פון פּיעט־ריקאָוו.

ראָזענצווייג האָט זיך נישט לאַנג געלאָזט וואַרטען און איז זיי נאָכגעפאָהרען אויף אַ צווייטע טאַקסובקע.

מחמת אויפ׳ן וועג איז זיין טאַקסובקע עפּיס קאַליע געוואָרען, און ער האָט זיך געמוזט אויף אַ צייט אָפּשטעלען, האָט ער זיי פערלוירען פון די אויגען.

נאָך דעם, ווי די טאַקסובקע זיינע איז פאַר־ריכט געוואָרען, איז ראָזענצווייג אָנגעקומען קיין פּיעטריקאָוו, און האָבענדיג אין זינען, אַז רעגינאַ מיט אברהם־נחומען זענען געפאָהרען אין אַ גרי־נער טאַקסובקע, האָט ער זיך דערוואוסט, וואו זי האָט פּערקירעוועט, און טאַקע באַלד דערנאָך האָט ער די גרינע טאַקסובקע בעמערקט שטייען ביי יעראָזאָלימסקאַ־גאַס 20, וואו עס האָט זיך גע־פונען אַ פּערוויילונגס־אַנשטאַלט.

נאָך אַ לענגערען פערבערענגען אין דעם דאָ־זיגען לאָקאַל זענען די „קאָכאַנקעס“ אַרויס פון דאָרטען, און זיך אַריינגעזעצט אין זייער טאַקסובקע, כדי צו פאָהרען אַהיים...

ראָזענצווייג האָט זיי אָבער מיט זיין טאַקסוב־קע פערלאָפען דעם וועג, אַריינגעשפּרונגען אין דער גרינער טאַקסובקע, וואו ס׳איז געזעסען רע־גינע מיט לעווי׳ן, און אָנגעהויבען צו „בעלייגען זיין ווייב מיט לאַטעס“.

דער „דזשענטעלמען“ לעווי האָט דערזעהן, אַז עס האַלט שמאָל, איז ער געוואָרען אַ האָז...

ראָזענצווייג האָט איהם געפּרובט נאָכיאָגען מיט אַ פּאָר רעוואָלווער־קוילען, וואָס האָבען איהם נישט געטראָפען. זיי האָבען אָבער געבראַכט צו־פיהרען עטליכע פּאָליציאַנטען, וועלכע האָבען צו־נויפגעשטעלט אַ פּראָטאָקאָל און ראָזענצווייג׳ן פריי געלאָזט.

דערווייל האָט ראָזענצווייג שוין בעזוכט דעם ראַבינאַט, און לעווי האָט — אַ פערוואונדעטען פינגער אויף דער לינקער האַנד.

— וואָס איז דער פינגער, נעבעך, שולדיג, אסור, אויב ס׳איז צו פערשטיין...

קלאַנג־פילם־טעאַטער
„CASINO“
היינט און פאָלג. טעג!
דער נייעסטער פּוילישער קלו
„די פרוי, וואָס לאַכט“
שטימונגס־דראַמע פערפוילישט דורך
BRUNO WINAWER.
אין דער הויפּטראָלע די פּרעמירטע שעהנהייט די בעריהמטע Mis Polonia
ZOFJA BATYCKA
אין די איבריגע ראָלען:
Aleksander Żabczyński
Wiktor Biegański
W. Gawlikowski i inni.
שפּאַנענדער אינהאַלט.
ערשטקלאַסיגע אויסשטאַטונג.
אויסער׳ן פּראָגראַם: פילם־אַקטואַליטעטען
אָנהויב 6 אַ זייגער ביכמיטאָג. שבת 4 א זייגער נאָכמיטאָג, זונטאָג 12 א זייגער בייטאָג.

טרינקט נור דעם געזונדען
אַקאַטשימער פּאָרטער

געזעהנליכע פּעסער און עמיגראַציע־פּעסער
אַ נייע פּעראָרדענונג פון אינערן־מיניסטעריום

(2) דאָס אינערן־מיניסטעריום האָט פונאַנדער־געשיקט אַ צירקולאַר צו אַלע וואָיעוואָדזשאַמטען, אין וועלכע עס געפינען זיך אינסטרוקציעס פאַר די קרייז־אַדמיניסטראַציע מאַכטען.

לויט דער דאָזיגער פּעראָרדנונג, וועלען נישט בעקומען קיין געזעהנליכע אויסלאַנד־פּעסער, לאַנד־אַרבייטער, קליינהענדלער און בעזיצער פון קליינע אומבעוועגליכע פּערמעגענס, אויב מ׳וועט איינגע־פינען, אַז דער וואָס בעמיהט זיך וועגען קריגען אַ פּאַס, פאָהרט קיין אויסלאַנד זוכען אַרבייט. אין אַזעלכע פעלען, ווען עס וועט, הייסט עס, דערווי־זען ווערען, אַז זייער ציל איז צו בעקומען אַרבייט אין אויסלאַנד, וועלען זיי בעקומען עמיגראַציע־פּע־סער, און דאָס וועט ערלעדיגט ווערען ווי אמשנעל־סטען.

פּאָליטישע פּראָצעסען

(2) אויף דעם אויפטראַג פון העכסטען געריכט, האָט דאָס קרייז־געריכט נאָך אַמאָל געמשפּט די 3 ראַדאָמסקער יונגעלייט: אַנטאָני יאַקיבאָווסקי, יוזעף אָלשאַק און סטעפאַן זאַרושיצקי, וועלכע זענען בע־שולדיגט געוואָרען אין קאָמוניסטישער טעטיגקייט.

דער ערשטער איז פּעראורטיילט געוואָרען אויף 7 יאָהר, דער צווייטער אויף 6 יאָהר, און דער דריטער אויף 4 יאָהר שווערע טורמע.

* * *

דער 19 יאָהריגער יאַן דזשיורא איז פּערמשפּט געוואָרען אויף אַנדערהאַלבען יאָהר טורמע.

האַזאַרד־שפּיל אויף אַ מאַרק

דער שיעראַדזער אייגוואוינער פראַנציסשעק מילאַש איז נישט לאַנג צוריק געקומען קיין לאָדז, און זיך אַוועקגעשטעלט אַ קליין קרעמעל אויף דעם ליעגניצער־פּלאַץ.

עס האָט זיך אָבער ביי איהם נישט געהאַנ־דעלט דירעקט וועגען האַנדעל, נאָר וועגען עפּיס אַנדערש, נאָר דער פּאָליציאַנט, וואָס דיזשורירט אין יענער געגענד האָט בעמערקט, אַז דער־עיקר שפּילט מען ביי מילאַש׳ן אין ביינדעל.

נעכטען איז דעריבער אַרעסטירט געוואָרען מילאַש, דערנאָך איינער אַנ׳אַרבייטסלאָזער, וואָס האָט זיך געקליבען צו פערמשכונען זיין מאַרינאַר־קע, כדי צו איינשטעלען, און אויך דער היימישער „לאַמבאַרדיסט“...

אַנ׳אָריגינעלער ווייבערניק
ער האָט דריי ווייבער — אַלע דריי ווייסען דעם סוד — קיין סקאַנדאַלען מאַכען זיי אָבער נישט

יואל מאַנטשאַזש איז איינער פון די אָריגינעל־סטע ווייבערניקעס, וועגען וועלכע מיר שרייבען זעהר אָפט, ער האָט אַזש דריי ווייבער און דאָס איינטערעסאַנטסטע דערביי איז וואָס איינע ווייסט פון דער אַנדערער און די אַנדערע פון דעם דריט־טען ווייב און זיי מאַכען נישט קיין סקאַנדאַלען, די האָבען נישט צו יואל׳ן קיין פּרעטענציעס און יואל לעבט זיך ווי ביים טאַטען אין ווייבגאָרטען און איז צופרידען פון דעם ביסעלע לעבען. ווי קומט עפּיס צו אַזאַ מאָדנע לאַגע, וועלען מיר דערצעהלען די מעשה כסדר:

יואל איז געווען אַ בחור אַ פּערדינער, ער האָט געהאַנדעלט מיט בהמות אין די אַרומיגע דער־פער, אָפּגענאַרט פּויערים און מאַנכעס מאָל אויך עהרליך פּערדינט, טאָ פאַרוואָס זאָל ער נישט חתונה האָבען, האָט ער זיך מיט 4 יאָהר צוריק געלאָזט רעדען אַ שידוך און אַלס זיין זיווג איז בעשערט געוואָרען דאָס פריילין חיי׳ הינדע ברעס־לער.

האָט יואל געלאָזט שטעלען אַ חופה, נישט גע־קוקט דערויף וואָס ער האָט נישט בעקומען קיין נדן, אַבי די „סחורה“ איז איהם געפעלען געוואָרען אויף, צומאָרגענס נאָך דער חתונה האָט אפילו יואל נישט געקענט שווערען, אַז זיין ווייב איז געווען אַ גאָר אַנשטענדיג מיידעל, אָבער וואָס איז איהם געווען פאַר אַ נפקא מינה, אַ בעל־הבית׳טע איז זי געווען, ליב געהאַט האָט זי איהם, מילא איז זי נישט געווען קיין צנועה.

וואָלט אַלץ גוט געווען ווען נישט דאָס, ווען יואל איז געווען אין אַ קליין שטעטעל און דאָרט האָט ער זיך בעקענט מיט׳ן בעל־אכסניה׳ס טאָכ־טער, גיטעל, וועלכע איז איהם שטאַרק געפעלען געוואָרען, צעהן טויזענד מאָל מעהר ווי חיה הינדע, איז ער אַהיימגעקומען קיין לאָדז און דערצעהלט זיין חיה הינדעלע, אַז ער האָט שוין אַנ׳אַנדערע און וויל זיך מיט איהר גט׳ן.

האָט פערשטעהט זיך חי׳ הינדע אָנגעהויבען צו חלשען און טאַמלען, ווי אַזוי קען ער זי אַוועק־וואַרפען, אַז זיי האָבען שוין געהאַט אַ קינד, יואל האָט אָבער איהר פאַרגעוואָרפען איהר צניעות און באַן ברירה איז ביי זיי געבליבען, אַז חי׳ הינדע „ערלויבט“, אַז איהר מאַן יואל זאָל נאָכ־אַמאָל חתונה האָבען מיט גיטלען, נאָר זאָל געבען איהר מיט׳ן קינד 25 זלאָטעס אַ וואָך.

איז יואל געפאָהרען פון קליינעם שטעטעל נאָך לאָדז און פון לאָדז אין קליינעם שטעטעל אַריין און „בעזוכט“ זיינע ווייבער. ווען גיטעלע איז געוואָרען מעוברת האָט ווידער יואל דערזעהען אַ פּויערישע מויד אין אַ דאָרף. יואל האָט שיער נישט די נכפה בעקומען פאַר דער פּויערן־מויד רחמה, ער האָט נישט לאַנג געטראַכט און געפרעגט רחלה׳ן.

— ווילסט מיט מיר חתונה האָבען?

— פאַרוואָס דען נישט, האָט רחמה געענט פערט, ביזטו דען נישט אַ יונג מיט ביינער.

— כ׳האָב דאָך אָבער שוין אַ ווייב.

— וואָט אַרט דאָס מיך, אַבי דו זאָלסט מיך ליב האָבען.

יואל האָט זיך נישט וו׳טען געמאַכט און גע־שטעלט אַ חופה אין דאָרף, וואו אַלע שקצים און שיקסעס האָבען זיך אַזש געהאַט אָנגעשיכורט אויף דער „זשידאָווסקער וועסעלע“.

און יואל איז געפאָהרען פון לאָדז אין שטעטעל און פון שטעטעל אין דערפעל און צוריק ביז דאָס עסק איז איהם איבגעגאַנגען פער׳מיאוסט גע־וואָר׳ען, ס׳האָט איהם פּערפעהלט כוח און געלד אויסצוהאַלטען 3 ווייבער. איז יואל עהערגעכטען געקומען אין לאָדזער ראַבינאַט און אַליין דער־צעהלט די מעשה, וויסענדיג, אַז ער וועט מוזען אַלע 3 ווייבער אָפּגט׳ן.

דער ראַבינאַט האָט זיי אַלע 3 אַרויסגערופען און די דיד־תורה וועט פאָרקומען די נאָהענטסטע טעג.

יודיש טעאטער
אין „פילהאַרמאָניע"
20 נארוטאוויטשא 20
דירעקציע:
ד. צעלמייסטער און א. בעזמאַן.
צום לעצטען מאָל!

• לעצטע טעג •
פון אונזערע 2 שלאגערס!
אזוי האט מען אין לאדז נאך נישט געשפילט שרייען אלע!
יעדען טאג אויספערקויפט!

יעדער יוד!
מוז כאטש 1 מאל
בעוואונדערן די פארשטעלונגען
— פון די —
ווארשאוו. סטאַר-אַרטיסטן!
פון 50 גר. ביז 1.50

היינט, פרייטאג 9.30 אווענד און מארגען, שבת 4 א זייגער בייטאג

אויף זוועג קיין בוענאס-איירעס
(אונטער דער רויטער לאמטערן)

אין 3 אקטען מיט א פראלאג — א סך געזאנג און טענץ

זישע קאַץ

דינה האלפערין

יצחק נאזשיק

רות רענינע

שמחה ראזען

ליזע שלאסבערג

דור לואי

חנה פערבער

מאָרגען, שבת 2 גרויסע סענסאַציאָנעלע פאָרשטעלונגען פאַר 1 קליינעם בילעט!

פונקט 9 א זייגער אין אווענד צום 12-טען מאל
פון ווייטען סיביר
(סאָניע די אנארכיסטקע)
אין 3 אקטען מיט א פראלאג, בעארבייט פון י. נאזשיק.
מען זינגט! מען טאנצט! און מען איז פרעהליך!

פונקט 11.30 בייטאג א פייערליכע יודישע רעווי
שבת-אויבס
— אין — פראגראם:
זישע קאַץ „בעריל" צוזאמען מיט'ן פובליקום	שמחה ראזען. ליזע שלאס-בערג „משה'לע"
דינה האלפערין „בלימעלעך"	מאקס באזשיק „א שדכן"
מרדכי הילסבערג „קידוש השם"	

קאָנפערענסיער יצחק נאזשיק — א רעפעראט וועגען ליבע...

פאבאר פון אנערס

דער לאָדזער וואָיעוואָדא האָט פעראָרדענט אַן'איבערזיכט פון אָנערס — 3-יעהריגע און עלטערע, ווי אויך פון יענע, וואָס וועלען אין דעם בעפרוכפערונגס יאָהר 1932 ווערען 3 יאָהר אלט.

די איבערזיכט פון די אָנערס וועט פאָרקומען דעם 18 יולי, 8 אינדערפריה אויף האַלערס פלאַץ — פאר די פערד פון 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 פאָליצי-קאָמיסאריאַט, און דעם 20 יולי — פערד פון 8, 9, 10, 11, 12, 13 און 14 קאָמיסאריאַטען.

דער אינהאבער פון אָנער מוז האָבען מיט זיך אַלע דאָקומענטען, וואָס זענען נוגע דעם אָנער (אז איהם מיינט מען, א שטאם-שיין, א פריהערדיגען אנערקענונגס-שיין א.א.וו.)

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: מ. קאספער-קיעוויטש זגערזשער 54, י. סיטקיעוויטש קאָפער-ניק 26, י. זונדעלעוויטש פיעטרקאווער 25, וו. סאָבאָלעוויטש און וו. שאט משעיאזד 19, מ. ליפ-יעץ פיעטרקאָווער 193, א. ריכטער און ב. לאַבאָ-דא 11 ליסטאָפאד 86

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז
„SPLENDID"

היינט און פאלגענדע טעג!
דאָס גרעסטע שטימע מייסטערווערק
רעזשיסירט פון JOE MAY
אינדישער פאמיליען-קבר
טיטאניש מייסטערווערק אין 2 סעריעס צוזאמען דעמאָנסטרירט.
קאָנצערט פון שפילער פון די גרעסטע פילם-טייז
Mia May. Konrad Weidt, Erna Morena, Bernard Goetzke Lya de Putti, Pawel Rychter
מוזיקאַלישע אילוסטראציע געניוי צוגעפאסט צום אינהאלט פון בילד, וועט אויסגעפיהרט ווערען דורכ'ן פערגרעסערטען סימפ. אָ קאַפעלע פון מוזיקער פעראיין א. לייטונג פון ד. בייגעלמאן

היינט אנהויב 4.30 נאָכמ. שבת, זונטאָג 11 30 פון 11.30 ביז 3 נאָכמ. פרייזען פון די פלעצער 75 גר. און 1 זל. פון 3 נאָכמ. 1, 1.50, 2 2.50

פון דער „ווידזעווער מאנופאקטור"

(2) נעכטען האָט מען אין דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" אָנגעהויבען צוריקצונעהמען די געקינדיגטע אַרבייטער.

אין משך פון נעכטיגען טאָג זענען אָנגענומען געוואָרען 1.450 אַרבייטער, וועלכע טרעטען שוין היינט צו צו דער אַרבייט. דערביי איז געשטעלט געוואָרען אַ תנאי, אַז זיי ווערען אָנגענומען נאָר אויף צוויי וואָכען.

אין דער ערשטער רייה גייען צוריק צו דער אַרבייט די יעניגע וואָס בעקומען נישט קיין אונטערשטיצונגען פון אַרבייטסלאָזען פאָנד און וואָס זענען פערשולדיגט אין דער פירמע.

מ'ווערט ווייטער צונעהמען אַרבייטער יעדע עטליכע טעג, אַזוי אַז די גאַנצע פאַבריק וועט שוין זיין אין גאַנג אין משך פון דריי-פיר וואָכען. אויב אינטמיטען וועלען זיך נישט אַריינמישען קיין קאָמפליקאַציעס וואָס דערוואַרטען זיי צווינגט די פירמע צו אָננעהמען די אַרבייטער אויף אַ תנאי.

פון האנדעלס-געריכט
צוויי פערזאָן, פון וועלכע דאָס געריכט, ווייזט אויס האָלט נישט...

דאָס האַנדעלס-געריכט האָט בעשלאָסען אָפּצוּוואַרפען דעם פאָרשלאַג פון ריכטער-קאָמיסאַר וועגען צוריקקעהרען די עהרען-ווירדע צום באַנקראָטירטען יאַן מאַרטשינסקי (סענאַטאָרסקאַ 18).

דאָס געריכט האָט אויך בעשלאָסען צו פסל'ען דעם גלייט פון דעם באַנקראָטירטען יוסף-לייזער גרינשטיין (קילינסקאַ 18) און אַריינזעצען איהם אין אַרעסט.

בטל דער לוקסוס-שטייער

(א) אויף דער אינטערווענץ פון די הויז-בעזיצער אַז דער מיטעל-קלאַס איז זעהר פעראָרימט געוואָרען האָט דער וואָיעוואָדע איצט מודיע געווען דעם לאָדזער מאַגיסטראַט אַז ער וואַרפט אָפּ דעם בעשלוס פון שטאָט-ראַט מכוח איינפיהרען אַ שטאָטישען שטייער פאַר לוקסוס אין די לאָקאַלען וואוינונגען, און דעריבער דאַרף דער מאַגיסטראַט נישט מאָהנען דעם דאָזיגען שטייער.

איבערגעשניטען פון א צוג
ווייל נישט געקאנט געפינען קיין גליק אין פאמיליען-לעבען

(2) אויף דער באַהן-ליניע היבטער פיעטריקאָוו האָט מען געפונען דעם צושנישענעם קערפער פון אַ יונגער פרוי.

ווי די אויספאָרשונג האָט אַרויסגעוויזען, איז די אויף אַ גרויזאַמען אופן אומגעקומענע פרוי די 26-יאָהריגע עוגעניאַ וואָיטשעכאָווסקאַ פון פיעטריקאָוו.

ערשט אַ חודש ווי זי האָט חתונה געהאַט, מיט אַ געוועלבער.

ס'איז אָבער צווישען מאַן און ווייב נישט געווען קיין שלום בית, האָט זיך די אומגליקליכע יונגע פרוי אַוועקגעלייגט אויף די באַהן-שינעס און האָט אויף אַזאַ אופן זיך פערבונדען מיט'ן טויט...

צוגאב שאצונגען פון הכנסה-און אומזאץ-שטייער ווערען אפגעשאפט

(2) די לאָדזער פינאַנץ-קאַמער האָט בעקומען אַ פעראָרדנונג פון פינאַנץ-מיניסטעריום אַז להבא זאָל מען נישט מאַכען קיין צוגאָב-שאַצונגען, כדי צו פעסטשטעלען דעם סכום הכנסה-און אומזאַץ-שטייער נאָר אָנשטאָט דעם זאָלען אַלע מאַטעריאַלען, אויפ'ן יסוד פון וועלכע די פינאַנץ-אַמטען שטעלען פעסט דעם שטייער-סכום, צונויפגעזאַמעלט ווערען פריהער, בכדי דערנאָך זאָלען די געהעריגע קאָמיסיעס, פריהער — און נישט, ווי לעת עתה — דערנאָך — דורכפיהרען די שאַצונג פון דער הכנסה, עווענטועל פון דעם אומזאַץ צפונ'ם שטייער-צאָהלער.

Sonnengebräunt...
leicht gesagt aber was tun gegen die lästigen
Sommersprossen
-denken Sie.- Fort mit ihnen durch Gebrauch von
Leschnitzer
Creme und Seife.
Leschnitzer ist unbedingt wirksamer.
Creme 3·15 Überall erhältlich Seife 2·-
Wo nicht, direkt bei: Apoth. Drancz & Co. Bielsko.

דער דאלאר אין לאדז

נעכטען פריה האָט מען געצאָהלט 9.20. פערקויפט — 9.22.

אַזוי-ווי דער אָפיציעלער קורס איז שפּעטער געקומען דערזעלבער, ד.ה. 9.10 איז דער ענין געוואָרען שוואַכער: מען האָט געצאָהלט 9.12 און פערקויפט — 9.15. מיט אַ שוואַכער טענדענץ.

*

לאָדזער 8-פּראָצענטיגע זענען אָפיציעל געשטאַנען 65.25.

געצאַהלט האָט מען 66.

די טענדענץ איז געווען אַ פעסטע.

בעפרייט דעם פאסט-בעאמטען
וואס איז בעשולדיגט געווארען אין בעגנבענען פאסט-פאקעטען

(2) נעכטען איז פאָרגעקומען דער פראָצעס פון דעם פאָסט-בעאַמטען פראַנציזשעק סאָבטשינסקי, וועלכער איז בעשולדיגט געוואָרען אין בעגנבענען פאָסט-פּאַקעטען, און די געגנבעטע חפצים און סחורות שענקען דיין כלה צעציליאַ וועסאָלאָווסקאַ.

דער בעשולדיגטער האָט זיך אין זיין שולד נישט מודה געווען, און אַזוי-ווי זיין שולד איז אויך, נאָך אַ גענויע חקירה ודרישה נישט דערוויזען געוואָרען — האָט איהם דאָס געריכט אַרויסגעטראָגען אַ בעפרייאונגס-אורטייל.

א שטרייק ביי „ל. פשיגורסקי"

(2) אַזוי-ווי די פירמע „ל. פשיגורסקי" פאָלאָדניאָווא 68 האָט געוואָלט קינדיגען אַ העלפט אַרבייטער, און ענדערען די בעדינגונגען פון די, וואָס וועלען בלייבען, האָבען אַלע אַרבייטער, אין דער צאָהל פון 160 מאַן, נעכטען געוואָרפען די אַרבייט

א געזאלציגער שניז

אינכט־ווקציעס צו דער פעראָרדנונג וועגנו מאנאָפּאָל פון זאַלץ־האַנדעל

(2) די לאָדזער פינאַנץ־קאַמער האָט בעקומען פון פינאַנץ־מיניסטעריום אַן׳אינסטרוקציע וואָס איז נוגע דעם אויספיהרען די פעראָרדנונג פון מלוכה־פּרעזידענט פון 30 דעצעמבער 1930 מכח איינפיהרען אַן׳איינהייטליכען מאָנאָפּאָל פון זאַלץ־פערקויף אין פוילען.

צ. אַ. ווערט אין דער אינסטרוקציע געזאָגט, אַז דער פּרייז אין דעטייל־פערקויף טאָר נישט אי־בערשטייגען די הויך, וואָס פערפליכטעט שטענדיג.

אין די מאַגאַזינען טאָר נישט צוזאַמען גע־האַלטען ווערען קוך־זאַלץ, פיה־זאַלץ און אינדוס־טריע־זאַלץ.

צוויי יודישע בחורים מאכען א רייזע איבער פוילען אויף ראָווערן

בעכטען האָבען בעזוכט אונזער רעדאַקציע די כרובעשאָווער בחורים הלל האַרענשטיין און יצחק גרינבערג, וועלכע מאַכען איצט אַ רייזע איבער פוי־לען אויף ראָווערן.

די בחורים זענען אַרויסגעפאָהרען פון כרובע־שאָוו דעם 8 יולי ה.י. זייער רייזע איז פאַרגעזעהן אויף 6 וואָכען צייט.

היינט 1 אַ זייגער בייטאָג פאָהרען זיי אַרויס פון לאָדז קיין טשענסטאָכאָוו.

נישט פארגעקומען די קאָנפע־רענץ צווישען די קאָפּ־אַרביי־טער און אינדוסטריעלער

(2) נעכטען האָט זיך אין אַרבייטס־אינספעק־טאָריאַט געמאָלדען אַ דעלעגאַציע פון אינטעלעק־טועלע אַרבייטער וועגען דער בעשטימטער קאָנ־פערענץ מכוח אַ געמיינזאַמען אָפּמאַך מיט די אינדו־סטריעלער.

אַזוי ווי די פאָרשטייער פון די לעצטע זענען נישט געקומען וועט דער ענין איבערגיין צום בע־טראַכטען אין מיניסטעריום.

מזל־טוב! מזל־טוב!

געבוירען א קינד אינמיטען דער גאס

(2) לעבן פּאָלודניאָווע 17 האָט די פרוי גיבא מיטעלמאַן פלוצים בעקומען חבלי־לידה און געבוי־רען אַ יונגעלע.

דורכגייער האָבען אַריבערגעטראָגען די געווי־נערין אין דער קימפעטאָרין־קליניק אויף פּאָלודניאָ־ווא 19.

דאס בעקאַנטע מיטעל „FLURIN"

אויסצורעטען ווערים, פּרוסאַקעס א. ז. וו.

שוין אנגעקומען. הורט און דעטייל)

Perfumerja „KOSMOS" Piotrkowska 60, tel. 115-22

מ׳פאלט אין די גאסען פאר הונגער

(2) פאַגאָטאָוויע האָט נעכטען ערטיילט די ערשטע הילף אין צוויי פאַלען, ווען מענשען זענען אַוועקגעפאַלען אין זמיטען דער גאַס פאַר הונגער:

אויף פּאָלודניאָווע 5 האָט פאַר הונגער גע־חלשט חיים שלאָמאָוויטש פון קאָנסטאַנטין.

אויף פּיעטריקאָווער 163 — איז געפאַלען אין אונמאַכט די אַרבייטסלאָזע מאַריאַ מיכאַלאָווסקא פון קאַלענבאַך־גאַס 12.

א חשובער גאסט אין לאדז

אין לאָדז ווײלט איצט אין די אַנגעלעגענהיי־טען פון זגראָדנער רעליגיעזען לעהרער־סעמינאַר דער דאָקטאָר וו. בימצעוויטש.

בימצעוויטש איז דער שעפער פון טיפּ אָר־טאָדאָקסישע „חבצלת"־שולען. או זאיז ביים הייג־טיגען טאָג דירעקטאָר פון „חבצלת" אין גראָדנע.

דאָקטאָר בימצאָוויטש וועט אין לאָדז האַל־טען אַ רעפעראַט א.ד.ט. „דער יודישער וועלט־קאָנגרעס".

יודישע געזעלשאפט פאר לאנד־קענטשאפט

מאָרגען שבת דעם 18 ד.ח. — פּאַביאַנקי, מאַ־דיאָנאָוו און זגערזש, זאַמעלפונקט האַלב דריי נאָכמ. ביים זגערזשער צופאָהר־טראַמוואַי אויפ׳ן באַלוטער מאַרק. זונטאָג דעם 19 ד.ח. — לאַסק און אומגעגענד. זאַמעלפונקט האַלב ניין פרי אויפ׳ן קאַלישער וואָקזאַל. זונטאָג דעם 26 ד.ח. — לוויטש און אומגעגענד.

דער סעקרעטאַריאַט נעהמט נאָך אָן איינשריי־בונגען אויף די טוריסטישע אַפּרוה־קאָלאָניעס אין זאַקאָפּאַנע און קאַזשימיערזש יעדען מאָנטאָג, מיט־וואָך און פרייטאָג פון 8—10 אָוונט (פּיעטריקאָ־ווער 56).

דער אונטערוואַקסענדער יוגענד

דערלאַנגט מען מאָרגענס אַ גלאָז נאַטירליך ביטערוואַסער Franciszka Józefa וואָס צוליב זיין מאָגען דאַרם און בלוטרייניגענדער ווירקונג בײַ מעדכען און קנאַבען. דערגרייכט עס אַ ווירקזאַמען ערפאָלג. צו בעקומען אין אַלע אַ טייקען און סקלאַד אַפּ. מטשנטם.

יובל־וואָך לכבוד די ווילנער טרופּע

פייערליכע אַקאַדעמיע אין שטאַט־ראָט — גאַליסע יובילעאום־פאָרשטעלונג — יובל־פּרעמיערע 200 טויזענד

פון זונטאָג אָן הויבט זי דאָן אין לאָדז די יובל־וואָך לכבוד דער ווילנער טרופּע, וועלכע גאַסטראָלירט איצט אין לאָדז.

דער יובל־קאָמיטעט גרייט צו אַ גאַנצע רייה גראַנדיעזע פייערליכקייטען וועלכע וועלען זיך אָנ־הויבען מיט אַ פייערליכער אַקאַדעמיע אין זאַל פון שטאָט־ראָט די אַקאַדעמיע וועט פאָרקומען מאָנ־טאָג דעם 20 יוני 9 אָוונט.

די דאָזיגע פייערליכע אַקאַדעמיע וועט זיין דער יום־טוב פון בעסערען יודישען טעאַטער. זי וועט פערוואַנדעלט ווערען אין אַ קולטורעלער געשעהע־ניש, אין וועלכער עס וועלען זיך בעטייליגען אַלע יודישע און נישט יודישע קולטור־רעלע און געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס די אַר־טיסטען־משפחה.

דאָס פּראָגראַם בעשטעהט פון אַן׳אָפיציעלען טייל מיט פעסט־רעדעס און בעגריסונגען און פון אַ קאָנצערט־טייל אין וועלכען ס׳האָבען צוגעזאָגט זייער אַנטייל די אַרטיסטען פון דער ווילנער טרופּע: מרים אָרלעסקא, א. סאַמבערג, י. ווייסליץ, ש. לאַנ־דוי, ש. נאַטאַן און די אַרטיסטען פון פּויליש־שטע־טישען טעאַטער אירענאַ האָרעצקא און ביאַלאָש־טשינסקי.

דער אַריינגאַנג צו דער אַקאַדעמיע איז נאָר לויט אומזיסטע איינלאַדונגען וועלכע מ׳קען בעקו־מען אין קאַנצעלאַריע פון שטאָטישען טעאַטער.

אין ווייטערדיגען פּראָגראַם פון דער יובל־וואָך קומט די פייערליכע גרויסע יובילעאום־פאָרשטעלונג אין שטאָטישען טעאַטער וועלכע וועט פאָרקומען מיט־וואָך, דעם 22 יוני 9 אָוונט, צו דער יובילעאום־פאָרשטעלונג ווערט געגעבען אַ רעפּערטואַר־רעווי פון די בעסטע פּיעסען, וועלכע זענען אויסגעפיהרט געוואָרען דורך דער ווילנער יובל־טרופּע.

צום סוף וועט נאָך קומען די פייערליכע יובל־פּרעמיערע פון שלום־עליכם׳ס 200 טויזענד.

די ווארשאווער סטאר־ארטיסטען אין פילהארמאניע

די בערימטע וואַרשעווער אַרטיסטען וועלכע שפּילען איצטער אין „פילהאַרמאָניע" זאַל אין לאָדז שוין די צווייטע וואָך, האָבען אין דער קורצער צייט זיך קונה שם געווען הן מיט זייער מוסטער־האַפטען שפּילען אַלס גלענצענדיגער אַנסאַמבל והן מיט זייער רעפּערטואַר וועלכע זענען באמת די שלא־גערס פון דער לעצטער צייט.

די צוויי שלאַגערס „פון ווייטען סיביר" און „אויפ׳ן וועג קיין בוענאָס איירעס" וועלכע האָבען אַזוי ווי אומעטום אויך אין לאָדז געהאַט אַזאַ דער־פּאָלג ווערען געשפּילט שוין די לעצטע טעג אין לאָדז.

פרייטאָג אין אָוונט און שבת נאָכמיטאָג ווערט געשפּילט אויפ׳ן וועג קיין בוענאָס איירעס", און שבת אינאָוונט „פון ווייטען סיביר", נאָך דער פאָרשטעלונג ווערט געגעבען אַ ספּעציעלע מתנה דעם לאָדזער טעאַטער־עולם: אַ גאַנצער רעווי־פּראָ־גראַם אונטער׳ן נאָמען „שבת־אויבס", פון 10 פאַר־טראַוועס צוגעגרייט אין דערלאַנגט פון אַלע ליב־לינגע סטאַר־אַרטיסטען פונ׳ם אַנסאַמבל.

לעצטע 3 טעג פון מוזעאום אין לאדז

דאָס בעוואוסטע מוזעאום וואָס האָט אַרויסגע־רופען אַ שטאַרקען רושם אין לאָדז מיט זיינע לע־בעדיגע מערקווירדיגע פענאָמען ווי די פרוי אָהן הענט און פיס, מיס „וויאָלעטאַ" דער מענש־חזיר, און דער מענש אָהן הענט ,וואָס פיהרט אויס אַלע שווערסטע אַרבייטען מיט די פיס, בלייבט נאָר דעם היינטיגען פרייטאָג ,שבת און זונטאָג.

יודיש פאלקס טעאטער

אין יודישען פאָלקס־טעאַטער זגערזשער 17, ווערט געשפּילט היינט פרייטאָג "זשידובקא" מאָר־גען שבת בייטאָג — „הערצעלע מיוחס", אין אָוונט — „אויף דער שוועל פון גליק", און „דאָס טע־לערעל פון הימעל".

Grand-Kino

היינט פרעכטיגע פּרעמיערע!

נישט קוקענדיג אויפ׳ן זומער־סעזאָן, קלו פון העכסטען קינסטלערישען ווערט, איבערשטיי־גענדיג אפילו די אונפערגעסליכע מייסטערווערק „ווייסע שאָטענס" און „פּאַגאַני"

„טייוועל פון די ימים"

אין דער הויפּט־ראָלע די העלדין פון „ווייסע שאָטענס" RAQUEL TORRES

אין אַ נייער פּרעכטיגער קרעאַציע אַלס „ווייסע געצענדיערין" ווי אויך CHARLES BICKFORD i NILS ASTHER

אויס. פּראָגר.: נישט בעצאַלטער ראָויא

עס נעהמען אַנטייל Flip i Flap מיט די בעריהמטע קאָמיקער Laurel i Hardy

קלאַנג־סאָנבוך נומ׳ 19. לאַנד־עקסואַליטעטען „פילם־איבערזיכט" נומער 24.

אָנהויב 6 נאָכמ., שבת און זונטאָג 12 בייטאָג

ביי דער ווילנער טרופּע (אַנג. ס. מואה) אין שטאָט טעאַטער

היינט, פרייטאָג שפּילען די ווילנער „די בּרוֹיט מיל" פון דוד בערגעלסאָן, מאָרגען שבת אינדער פריה — ווערט צוליב די פּראָבען פון 200,000 נישט געשפּילט.

שבת 4 נאָכמיטאָג — „מאַטקע גנב".

שבת 9 אָוונט — „קדוש השם".

אין די ביידע פאָרשטעלונגען נעהמט אַנטייל א. סאַמבערג.

נעכטיגער רינג־קאמף

אין דער ערשטער פּאָר האָבען געקעמפט שפּיע־וואַטשאַק—ליפּאַ אָהן רעזולטאַט.

אין דער צווייטער פּאָר האָט סאַן מאָס בע־זיגט פּיעטשאַק׳ן.

אין דער דריטער פּאָר איז געבליבען נישט ענט־שידען דער קאַמף צווישען שטשערבינסקי און פּאַשאַף.

אין דער פערטער פּאָר האָט פּינעצקי בעזיגט ווייגהאַ׳ן.

אין דער פינפטער פּאָר האָט מאַרטינאָוו בע־זיגט סודאַקאָוו׳ן.

היינט קעמפען: קראַוזע—לוקא, שטיבאָר—פּי־נעצקי, סאַסאַרסקי—קרומין, ליפּא — פּאַשאָוו, שטשערבינסקי—שפּיעוואַטשעק.

ראדיא־פראגראם

פרייטאָג ד. 17 יולי

12,10 צייט־סיגנאַל: 1,15 גראַמאָפאָן־מוזיק: 4,10 „קורצע פּאַליצס": 4,30 גראַמאָפאָן־מוזיק: 4,45 אַרטיסטישער ווינקעל: 4,50 קאָמוניקאַט פאַר פישער און שיפער: 5,10 לעקציע פראַנצויזיש: 5 35 גראַמאָפאָן־פּליטען: 6,00 פאָרטראַג: 7 00 לייכטע מוזיק: 7.20 פערשידענעס: 7.40 גראַמאָפאָן מוזיק: 7,55 קאָמוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס־קאַמער: 8,00 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט: 8.15 ראַדיאָ פּרעסע: 10,00 קאָנצערט: 10,15 פאָרטראַג: 12,00 לייכטע און טאַנץ מוזיק.

שבת דעם 18 יולי

12 00 צייט־סיגנאַל, 1,15 גראַמאָפאָן־מוזיק 4,30 פּראָגראַם פאַר קינדער. 4.50 קאָנצערט פאַר יוגענד. 5,10 פאָרטראַג. 5,35 גראַמאָפאָן־מוזיק. 600 פאָרלעזונג. 7,00 ווינקעל פאַר יוגענד 7,20 פערשידענעס 7,40 גראַמאָפאָן מוזיק. 7,55 קאָמוני־קאַט פון לאָדזער האַנדעלס־קאַמער. 8.00 מעטעאָ־ראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 8.15 ראַדיאָ־פּרעסע. 10,00 קאָנצערט, 10,30 קאָמוניקאַט 12,00 קאָנצערט.

שפּענדע

ראָזענבערג הענדעל שפּענדעט פאַר דער פאַ־מיליע בראָף 25 זל. דאָס געלד איז אָפּצונעהמען אין דער אַדמיניסטראַציע.

סטעמפּלען אַלער אַרט

צו ביליגע פּרייזען ווערען אויסגעפירט אין די דרוקעריי

17 פּאָלודניאָווא 17

צוויי גרויסע ליב־טיגע זוניגע פראָנט־צימערן פון ואַפאַרט צו פערדינגען צו ערפאַהרען זשעראָמסקע 42, וו. 10 פון 1 ביז 3 טעגליך

מוזעאום

מערקווירדיגקייטען

56 פּיעטריקאָווער 56

די לעצטע 3 טעג!

א מענש מיט א קאָפּ פון א חיה

אויסערדעם: MISS VIOLETTA געבוירען אָהן הענד און אָהן פיס, ווי אויך א מענש אָהן הענד פיהרט אויס אַלע אַרבייטען מיט די פיס. ∴ טעטיג פון 11 פריה ביז 11 אָוו.

איינטריט 50 גראָשען.

סווערט געזוכט אַ גוטע סוויטער־נייערין צו אַבערלאָק אויך צו מאַשין. אויך אַ לערן־מעדעל באַלד געצאָהלט צו ערפאַהרען ווסכאָדניא 66, פּאַלמאַוויטש

פאַר 70 זל. א חודש קענען בעקומען 2 יונגע־לייט אָדער 2 פרויליינס פולע בעקעסטיגונג אין לאָדזש, ביי אַנ׳אַנשטענ־דיגער פאַמיליע. געשמאַק־האַפטע שפּייזען, אָפּערטן אין אַדמינ. אונטער „700"

איבערצוגעבען א פריזיר־אַנשטאַלט צוזאַ־מען מיט אַ וואוינונג, עווענטועל אויף אַנ׳אַנ־דערע אונטערנעהמונג צו ערפאַהרען זאַווישאַ 9 ביי שעפּנער מעקלערס געוואוינשע.

איבערצוגעבען א גוט איינגעפיהרט געשעפט, אַ סקלאַד פון האָלץ און קוילען מיט 2 שאַפּעס און אַ קאַנטאָר אַלס אין בעסטען אָרדנונג אין צענ־טרום שטאָט. צו ערפאַה־רען אַלטע־סאַרנאָווע 15 וו.68 3 שט. פון 5-7 נאָכמ.

א קוואַליפיצירטער שטריקער זוכט אַרבייט אויף זשאַקאַרד - מאַשינען ק אָפּט, ס׳קען זיין אויך אין דער פרעמד. צו ערפאַהרען אַלטשטאַט 15 ביי ביעדאַק שפּייז־געוועלב

קוואַליפיצירטע טריקאָ־נייהערינס ווי אויך אויספערטיגערינס קענען זיך זאָפאָרט מעל־דען ביי שעפּס פּאַנסקאַ 8.

א קוואַליפיצירטער פראַמט־שפּולער (ריז) צו סוויטערס ווערט גע־זוכט ביי מ. פרענקעל פּאָלנאָצנאַ 27.

אכטונג!

איך נעם אָן צו קעסלען און זיימען דיקע און פיינע שטרימף אין מיין מעכאַנישער קעטלעריי צו מעסיגע פּרייזען. שוו. יאַקובאַ 8, געגענאיבער דעם טויער. 3־ער שטאָק

יודיש פאָלקס־טעאַטער 17 זגערזשער 17

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פון פּאָלקס־טעאַטער. אַדמיניסטראַטאָר: גאָלדשטיין.

גרויסע סענסאַציע! וויכטיג נייעס! נאָר 3 פאָרשטעלונגען !!! צו ביליגע פּרייזען פון 60 גר. ביז 2 זל. מיט׳ן אַנטייל פון די סיבּרעזין

פרייטאַג, דעם 17 טען יולי, די אונטערבליבע היסטאָרישע פּיעס אין 4 אַקטען מיט געזאַנג פון י. לערנער

„זשידובקא"

שבת, דעם 18 4 נאָכמ. חאַמיוס! הומאָר! געזאַנג! טענץ!

3 שעה לאַכען אָהן אויפהער! הערצעלע מיוחס אין 4 אַקטען פון מ. ריכטער

רעגינא בּוּרימאָז מיט אַ ערשטקלאַ. סיגען אַנסאַמבל.

שבת, ד. 18 יולי, 9.30 אָוונט גרויסער כיורפּריז 2 פאָרשטע־לונגען אויף 1 בילעט 1) דער גרויסער אַמעריק. שלאַגער פון י. זילבערט אין 3 אַקטע מיט געזאַנג און טענץ

אויף דער שוועל פון גליק

2) די איבער־ראַשענדע רעווי

דאָס טעלערל פון הימעל

פּאַרק HELENÓW

מאָרגען, שבת 8 א זייגער אָוונט

אַרטיסטישע אויפטריטען

— — פון ערשטקלאַסיגע — — אַטראַקציע־קרעפטען

פון 5 א זייגער נאָכמיטאָג אָן פּאָפּולערער קאָנצערט

פון סימפאָנישען אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ה׳ ס. פּיעטרושינסקי

אין פּראָגראַם: די הערליכסטע קאָמפּאָזיציעס

פיל ער 1000

קליענטן בעוואונדערן אונזערע נידריגע פרייזן

נוצט אויס די געלעגענהייט, איבערצייגט דיך אליין וועגן דער גוטסקייט, גרויסן אויסוואהל און זעהר נידריגע פרייזן פון די ארטיקלען, וואס ווערן פערקויפט אין קאנסום

מיר עמפפעהלען אונזערע שטענדיג רייך-פערזעהענע אפטיילונגען:

וידעוועד סחורות
וואל-שטאפען
זייד-ווארען
הערן-קאנפעקציע
דאמען-קאנפעקציע
קינדער-קאנפעקציע

גאלאנטעריע
דאמען-וועש
הערן-וועש
שטרימפ
שוכווארג
קאפעלושען און היטלעך

טיכלעך
קאלדרעס
קאסמעטישע ארטיקלען
ביזשוטעריע
גראמאפאנען און ראדיאס
מוזיקאלישע אינסטרומענטן

שפילצייג
קופערס
ראווערן
לעזשאסטעס
שירמס
שטעקענס

קאלאניאל-אפטיילונג
צוקערווארגן און שאקאלאד
ווייןן
קוכען-געשירען
גלאז און פארצעלאן

KONSUM PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A. ROKICIŃSKA 54. Dojazd Tramwajami 10 i 16

KONSUM PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A. ROKICIŃSKA 54. Dojazd Tramwajami 10 i 16

קלאנג-קינא-טעאטער
LUNA
אנהויב פון די סעאנסן 6 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

היינט און פאלגענדע טעג! דאס אמת'ע מייסטערווערק פון דער פראדוקציע Uniwersal Pictures Corporation דאס שענסטע פון די שפּעגע, די רייצענדע
IMOGENA ROBERTSON
אין דער מעכטיגער ערשטישער דראמע, וואס ענטפּלעקט די טיפעניש פון א פרויען-נשמה אונטער'ן נאמען
די ים=לאמטערן
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען.
פרייזען פון די פלעצער 1 זל., 1.50 און 2 זל. שבת און זונטאג פון 12–3 נאכמיטאג צו 50 גר. און 75 גר. פרעמירטע קארטען צו 1 זל. – אויף אלע פלעצער

Wodewil
גלובנא 1

BUSTER KEATON
אין זיין בעסטען קלאנג-פילם א. נ.
פראכט פון גאסטפריינדשאפט
אויסער'ן פראגראם: די ליבלינגען פון לאדז LAUREL i HARDY אין א קלאנג-קאמעדיע.

Odeon
פשעיאזד 2

קינא-טעאטער
BAJKA
רוג בושעזשינער, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' לידויער.
דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

נור עטליכע טעג
בענייאונג פון אונשטערבליכען ווערק פון
ADAM MICKIEWICZ
PAN TADEUSZ
אין די הויפטראלען: Stefan Jaracz, Knake Zawadzki, M. Maszyński, P. Owerło W. Pytlasinski, S. Gruszczyński, Jerzy Marr
אויסערדעם נעהמען אנטייל פוילישער לעגיאן, רוסישע ארמעי א. א. וו. אנהויב פון די פארשטעלונגען 5 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 1 א זייגער.

קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE

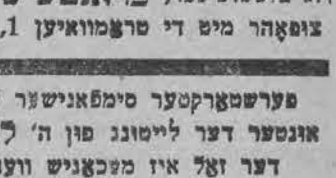

זשעראמסקיעגא 74/76.
(רוג קאפערניקא)
צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 10.
אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו.

היינט און פאלגענדע טעג! פילם איבער אלע פילמען! דער געניאלסטער אקטיאר פון דער וועלט
IWAN MOZŻUCHIN ווי אויך דער גניאלער שפּעער פון כאראקטעריסטישע ראלען MIKOŁAJ KOLIN
אין פילם פון גרויסער ליבע א. נ.
„קין" („KEAN") אדער גיהנום פון דער נשמה
לויט דער ערצעהלונג פון A. Dumas (פאטער)
אויסער'ן פראגראם: א פרעהליכע פארס און פילם-אקטואליטעטען. די מוזיק איז געגוי צוגעפאסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה' א. משודנאווסקי. נעכסטער פראגראם: „קרבן פון א פאטער" אין דער הויפטראלע
Paweł Ricter הנחה-קופאנען צו 75 גר. זענען גילטיג אויף אלע פלעצער אין אלע טעג א חוץ שבת, זונטאג און יו"ט

קינא פריהער פלארא
ERA
זאווישא 22 (באלוט)
אנהויב 6 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 בייטאג
ספעציעלע צוגעפאסטע מוזיק, אויסגעפיהרט דורך א פערשטארקטן סימפאנ. ארקעסטער
דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער שלאגער-פילם! היינט און פאלגענדע טעג!
„רעפובליק פון ים=רויבער"
אין די הויפטראלען: אונגעוועהנליכע פאסירונגען פון א פאליציי-קאמיסאר צווישען מאדערנע ים-רויבער. אין די הויפטראלען:
Jack Trewor, M. Milner, Z. Arno
אויסערן פראגראם: „פון דער תפיסה אויפ'ן טראן" פרעהליכער פארס.

אבאנעמענט-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער דריט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 . . . . . . 60— 4
נאכ'ן טעקסט—12 . . . . . . 18— 8
[illegible]

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז – 5 זל. א חודש מיט צושטעלן א היים. אויף דער פראווינץ 6 – [illegible]
א חודש אין אויסלאנד – 8 זל.
פאר'ן איינגעלט און טערמינען די [illegible]
די [illegible] אין [illegible] בייטאג און [illegible]

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.